O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI INV.№

Milliy tiklanish — millat kelajagi

Milliy tiklanish

Gazeta 1995-yil, 10-iyundan chiqa boshlagan

Har oyda ikki marta chop etiladi

O'zbekiston Milliy tiklanish demokratik partiyasining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy gazetasi

2005 yil, 26 avgust, Juma

16 (322) son

Шонли 14 йил: ўзгариш, ўналаниш, ишш ва ўсиш

ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ

Шу йил 19 август куни Олий Мажлис Сенати Кенгашининг мажлиси бўлди. Унда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов қатнашди ва нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари Кенгаш мажлисидаги ўз нутқида мамлакат парламентининг муҳим ижтимоий-сиёсий масалалар бўйича фаолияти ҳақида фикр юритиб, бугунги куннинг кўпгина долзарб масалалари, шу жумладан, элюртимизнинг тинчлигига хавф солиб, барқарорликни таҳдид остида қолдирадиган фожиали оқибатларга олиб келиши мумкин бўлган хатарларга ўз вақтида баҳо бериш ва уларни бартараф этишни ҳаётнинг ўзи ўртага қўймоқда, деб таъкидлади.

Мажлисда Андижон воқеаларини холисона таҳлил қилиш, бу фожианинг асосий сабабларини чуқур ўрганиш ва ундан тегишли хулосалар чиқариш ҳозирги вақтда бутун жамиятимизнинг энг долзарб вазифаси бўлиб қолаётганига эътибор қаратилди.

Андижон воқеаларининг моҳиятини кенг жамоатчиликка етказиш, ғаразли ва узоқни ўйлаб амалга оширилган қўпорувчиликдан кўзланган асл мақсадни фош этиш, юртдошларимизни бу хуружлрни бартараф этиш учун сафарбар қилиш — халқ вакиллари, халқнинг таянчи ва ишончи бўлмиш депутатлар ва сенаторларнинг юксак масъулияти ва асосий вазифасига айланиши зарурлиги тўғрисида давлатимиз раҳбари куйиниб гапирди.

Бугун Ўзбекистон ўзининг миллий манфаатларини кўзлаб олиб бораётган мустақил сиёсатни кўра олмасдан, уни ўзгартиришга қаратилган бу ёвуз ҳаракатларни, юртимиз шаъни ва обрўсига доғ тушириш, халқаро майдонда унинг юзини ерга қаратиш учун катта маблағ, катта куч ташлаб, туҳмат ва уйдирмаларни тарқатиб, мамлакатимизга нисбатан эълон қилинмаган информацион урушни ким ва нима мақсадда бошлагани ҳақида халқимиз тўла хабардор бўлиши, уни чуқур англаши лозимлигига алоҳида урғу берилди. Бу — ўта жиддий ва масъулиятли ишга муносиб ҳисса қўшиш барча раҳбарлар, ҳар бир депутат ва сенатор учун ҳам қарз, ҳам фарз бўлиши даркорлиги қайд этилди.

Нукуснинг бугунги жамоли
Берниёз АЛЛАШЕВ олган сурат.

АСЛО ҚАРАМ БЎЛМАСМИЗ

Пирлар дуосин олиб,
палак ёзган Ватан бу,
Майдонда марду голиб
кўнгли ўсган Ватан бу,
Душман келса қоядай
йўлин тўсган Ватан бу,
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Кўнглимиз токчасида
бир чироқ ёниб турар,
Мангу алангасида
қирқ Широқ ёниб турар,
Тошга битилган хатдай
шул сабоқ ёниб турар:—
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Сўнгаклар тилга кириб,
боболар ёди айтур,
Амир Темур бошида
тўғлар муроди айтур,
Дорда Дукчи эшонлар
фарёд, саботи айтур:—
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Мовий гумбаз остидан
гулдираб садо келар,
Чўлпон, Фитрат, Қодирий,
Усмондай фидо келар,
Меҳрсаро онанинг
кўксидан нидо келар:—
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Асл деҳқон қўлида
омочлар кумуш бўлиб,
Хивич отли гўдаклар
эртан Алпомиш бўлиб,
Кексаларнинг дуоси
сайрар найқамиш бўлиб:—
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Ватан—борлиқ ҳаётим,
сенга жоним садаға,
Ҳар ғиштида жон ипи
хонумоним садаға,
Даштлардаги эрмоним,
адрасмоним садаға,
Ҳеч кимдан кам эмасмиз,
Асло қарам бўлмасмиз!

Булбул чаманин севар,
одам Ватанин севар,
Бир ҳовуч тупроғига
тенг бўлмагай дунё зар,
Ватан—иймон, Ватан—дард,
кимки жон—танин севар—
Ҳеч кимдан кам бўлмагай,
Асло қарам бўлмагай!

Ойдин ХОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири.

ИСЛОҲОТЛАР ТАРАҚҚИЁТ ИФОДАСИ – ЭЛ ИРОДАСИ

Яшаш ҳуқуқи — устувор ва умуминсоний қадрият

Раъно ЗАРИПОВА,
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутати

Энг азиз, энг улуғ айём-Мустақиллик байрами арафасида эълон қилинган Президентимизнинг "Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш", "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"ги Фармонлари мамлакатимиз ҳаётида муҳим воқеа бўлди ва барчада катта таассурот қолдирди. Умуман, Президентимизнинг ҳар бир Фармони ва маърузаларини халқимиз катта қизиқиш билан кутади. Боиси, юртбошимиз ўз маъруза ва фармонларида элнинг дилини топадилар, орзу интилишларига муносиб жавоб берадилар.

Президентимиз Олий Мажлиснинг Қонунчилик палатаси ҳамда Сенатининг биринчи қўшма мажлисидаги (2005 йил 28 январь) маърузасида санкция бериш ҳуқуқларини судларга ўтказиш, ўлим жазосини бекор қилиш, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларининг масъулиятини кучайтириш ҳақида алоҳида тўхталиб ўтди. Навбатдаги икки фармон ана шу маърузанинг мантиқий давоми ҳамда суд-ҳуқуқ тизимидаги ўзига хос янги бир босқич, Ватан равнақи, юрт тинчлиги йўлида дадил пиллапоя бўлди. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 24-моддасида "Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқидир. Инсон ҳаётига суиқасд қилиш энг оғир жиноятдир" деб таъриф берилган. Ана шу қомусий ҳужжатимизга асосан мустақиллик йилларида қонунларда белгиланган ўлим жазоси тайинлаш тўғрисидаги моддалар босқичма босқич 33 тадан 2 тага туширилган эди. Эндиликда Президентимизнинг Фармонига асосан 2008 йил 1 январдан у моддалардаги ўлим жазоси бекор бўлади.

Суд-ҳуқуқ тизимидаги ушбу ислоҳотлар дунёдаги халқаро ташкилотларнинг эзгу амалларига мос келади. Масалан, 2005 йил 21 апрелда БМТнинг инсон ҳуқуқлари бўйича комиссияси томонидан ўлим жазосини бекор қилиш юзасидан резолюция қабул қилинди. Унда дунё мамлакатларининг барчасида ўлим жазосини бекор қилиниши талаб этилади. Ўлим жазоси қўллаётган мамлакатлар эса бу жазо турига нисбатан мораторий қўллашлари ва вояга етмаганларга ҳамда руҳий хасталарга нисбатан ўлим жазоси умуман қўлланмаслиги қатъий кўрсатилган.

Республикамиз Олий Мажлиси томонидан ратификация қилинган "Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро Пакт"нинг иккинчи факультатив протоколи 1989 йил 15 декабрда қабул қилинган. У ўн бир моддадан иборат бўлиб ҳужжатнинг 1-моддасида шундай дейилади:

1. Ушбу протоколнинг иштирокчиси бўлган давлатлар ҳимояси остидаги бирон бир шахс ўлим жазосига ҳукм этилмайди;

2. Ҳар бир иштирокчи давлат жазо тизимида мавжуд бўлган ўлим жазосини бекор қилиш чораларини кўриши шарт.

Кўриб турибсизки, мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимида олиб борилаётган ислоҳотлар жаҳондаги илғор фикрли инсониятнинг умиду-орзуларига ҳамоҳанг. Зеро, яшаш ҳуқуқи устувор қадрият бўлиб, у "Қуръони Карим"нинг "Бақара" сурасида ҳам таъкидланади.

Ўлим жазоси: жаҳон тажрибаси

Барчамизга маълумки, ҳамма нарса қиёсий ўрганилганида яққол намоён бўлади. Зеро, жаҳонни ўрганмай, дунёни танимай, миллий қадриятларга суянмай туриб киши ўзлигини англамайди. Ўзлигини таниган одам ҳар тарафлама уйғун ривожланган инсондир. Баркамол шахс халқларнинг гўзал тажрибасини, умуминсоний қадриятларини ўрганиб, ўзининг илдизларига – халқ салоҳиятининг муносиб ўзанларига, асрлар давомида қарор топган ахлоқий мезонларга суяниб, ўзига хос, ўзига мос йўлни танлаб олади. Агар эътибор берсангиз, нафақат одамзоднинг балки, миллатларнинг, давлатларнинг ҳам яшаш тарзи, юксалиш аъмоллари ана шундан иборат. Изланиш, ўрганиш, яратиш... Зеро, ҳаётнинг мукаммал қонунлари ҳам барқарор тараққиёт кафолатлари сифатида ана шундан юзага келади. Бунинг замирида эса озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт яратиш мақсади мужассамдир. Жаҳон тажрибасига эътибор берсак, ўлим жазоси қадим-қадимдан барча давлатларда жазолаш тури сифатида қўлланиб келинган. Оммавий таъқиб-қирғинлар, айниқса, XX аср бошларида авж олган. Собиқ СССРда 30 ва 50-йилларда репрессия кучайган. Ўша йиллари халқимизнинг асл фарзандлари – Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Боту ва бошқалар суд ҳукмисиз ўлимга маҳкум этилган эдилар.

Шу даврда Франция, Англия, Германияда ҳам худди шу ҳолатни кузатиш мумкин. Германияда фашизм тузумининг давлат тепасига келиши билан қувғинқирғинлар бошланган эди. Жазоир,

(Давоми 2-бетда).

УЧРАШУВЛАР, МУЛОҚОТЛАР

Мустақиллигимизнинг 14 йиллиги ҳамда Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партиясининг 10 йиллигига бағишлаб Андижон вилоятининг Қўрғонтепа туманида ЎзМТДП Марказий Кенгаш девони ходимлари, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати Абдурашид Тўхтабоев, Андижон вилоят ва туман партия кенгашлари раислари, маориф вакиллари ҳамда маҳалла фаоллари иштирокида кенгайтирилган йиғилиш бўлиб ўтди.

Йиғилишда сўзга чиққанлар партиянинг сайловдан кейинги фаолияти тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришди. Шунингдек, партиянинг вилоят кенгашлари ишини янада жонлантириш мақсадида жойларда етарлича шароитлар яратиш, ижро интизомини мустаҳкамлаш, аниқ вазифалар белгилаб олиш тўғрисида маслаҳатлашиб олинди.

Шундан сўнг партия ғоялари билан танишган бир гуруҳ Қўрғонтепа тумани фуқаролари, туман халқ таълими бўлими ходимлари ЎзМТДПга аъзо бўлиб кирдилар. Тадбир сўнгида партия фаолларига, боқувчисини йўқотган ва кам таъминланган оилалар фарзандларига, вилоятнинг бир гуруҳ фаол ўқитувчиларига Марказий Кенгаш девони ҳамда вилоят партия кенгаши томонидан эсталик совғалари ва махсус дипломлар топширилди.

Шу куни партия Марказий Кенгаши девони ходимлари тумандаги 3-сонли спорт мактабида ўтказилган «Спорт-шоу»да иштирок этишди ва ғолибларни тақдирлашди. Бундан ташқари, меҳмонлар туманда қурилаётган янги мактаблар, мустақиллик йилларида очилган коллежлар ва спорт иншоотлари билан ҳам танишдилар.

***

ЎзМТДПнинг Қорақалпоғистон республикаси Кенгаши Қорақалпоғистон таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси билан ҳамкорликда Мустақиллик байрами олдидан Нукус шаҳри халқ таълими бўлими ходимлари учун байрам сайлини ташкил қилди.

Тадбир иштирокчилари Президентимизнинг «Ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида»ги ва «Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида»ги Фармонларининг мазмун-моҳияти билан яқиндан танишишди. ЎзМТДП Марказий Кенгаши томонидан партия фаоллари ва маорифчиларнинг энг муносиб вакиллари тақдирланди.

***

Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитасида «Жамиятнинг тараққиётида аёлларнинг ўрни» мавзусида давра суҳбати ташкил қилинди. Унда Олий Мажлиснинг Қонунчилик палатаси депутатлари Мунира Қориева, Раъно Зариповалар ҳамда ЎзМТДП Марказий Кенгаши раиси Ўринбосари Хайринисо Мирзажонова-лар иштирок этишди. Партиямиз вакиллари йиғилишда партия кенгашлари томонидан жойларда олиб борилаётган ишлар, унда хотин-қизларимизнинг иштироки тўғрисида гапириб, йиғилиш қатнашчилари билан фикр алмашиб олишди.

Ўз мухбиримиз.

КЕЧА, БУГУН, ЭРТАГА

Бугун Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов МДҲ Давлат раҳбарларининг Қозон шаҳридаги навбатдаги мажлисида иштирок этади.

***

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг учинчи ялпи мажлиси очилади.

***

Самарқандда «Шарқ тароналари» V халқаро мусиқа фестивали бошланади.

***

Ўзбекистоннинг барча вилоятлари, шаҳарлари, туманларида, пойтахт Тошкентда Мустақилликнинг 14 йиллик байрамига жуда катта тайёргарлик ишлари якунланмоқда. Улкан бунёдкорлик ишлари амалга оширилмоқда. Пойтахт шоҳ кўчалари, майдонлари ва хусусан, Ўзбекистон Миллий боғи янги гўзал либосларга бурканмоқда.

***

Байрам арафасида «Ниҳол» ҳамда «Энг улуғ, энг азиз» кўрик танловларининг совриндорлари аниқланди.

Таклиф, Мулоҳаза, Муносабат

ЯНАДА ФАОЛ БЎЛАЙЛИК

Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси бугунги кунга қадар мамлакатимизнинг кўп партиявий-лик тизимида ўзининг шаклланиш жараёнини босиб ўтиб, халқимиз орасида обрў-эътиборга эга бўлди. Партиямиз илк йилларданоқ ўз атрофига юртнинг зиёлиларини бирлаштирди ва бу «Миллий тикланиш»нинг халқ ичига кириб боришига, халқ орасида ишонч қозонишига сабаб бўлди.

Партиямизнинг омма ичига тез кириб боришида унинг ғоялари ҳам катта аҳамиятга эга. Мавжуд сиёсий партиялардан фарқли ўлароқ умуминсоний, миллий қадриятларни эъзозлаш, маънавият-маърифатга хизмат қилиш, юртимизда яшовчи халқлар, миллатларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш каби юксак вазифаларни ўз олдига қўйган «Миллий тикланиш»нинг эл орасидаги нуфузи кундан-кун ортиб бормоқда. Айтиш жоизки, «Миллий тикланиш» демократик партияси 10 йил давомида мамлакатимизда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш, иқтисодиётни эркинлаштириш, илм-фан, маънавият-маърифатни тараққий топтириш, бир қатор муаммо ва камчиликларни бартараф қилиш борасида кенг кўламдаги тадбирларни амалга оширди. У илм-фан намояндаларининг, таълим-тарбия соҳаси ходимларининг, ижодкор зиёлиларнинг, бир сўз билан айтганда Ватанимиз равнақига ҳисса қўшиш орзусида бўлган жуда кўплаб ҳамюртларимизнинг қудратли партиясига айланди. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатасига ҳамда Сенатига ўтказилган сайловлардаги уюшқоқлик ҳам партиянинг мавқеидан, халқ орасида обрў-эътибори, нуфузи ортиб бораётганидан даракдир.

Давр бугун партия олдига янада фаол, ташаббускор ва фидойи бўлишдек вазифаларни қўймоқда. Партия аъзолари сонини ана шундай чинакамига миллий тикланиш, миллий юксалиш ғояларига содиқ бўлган инсонлар ҳисобига тўлдирмоқ лозим. Шунга кўра, бугунги кунда вилоятлардаги партия ташкилотлари раҳбариятини ҳам истеъдодли, сергайрат ёшлар билан бойитиб бориш талаб этилади. Мамлакатимизда кейинги кунларда юз берган ижтимоий-сиёсий воқеалардан келиб чиққан ҳолда партия фаолларини ўқитиш масаласи ҳам ҳозирги кунда энг долзарб масаладир. Бунинг учун вилоят Кенгашлари раҳбарлари учун Тошкентда, туман Кенгашлари раҳбарлари учун минтақаларда семинар-тренинглар ташкил қилиш лозим.

Биз партиямизнинг кўзгуси бўлган «Миллий тикланиш» газетасини кенг миқёсда тарқатиб, ўқувчилар қўлига етиб боришига интилишимиз керак. Бунинг учун партия аъзолари орасида обуна даврида фаоллик бўлиши зарур. Балки, ҳомийлар кўмаги билан газетанинг ҳар бир сонидан кўп нусхада сотиб олиб аҳолига бепул тарқатишни йўлга қўйиш ҳам фойда берар. Қандай қилиб бўлса ҳам, газетамизнинг тиражини кўпайтириш йўлларини ўйлашимиз лозим.

Севимли газетамиз орқали барча партиядошларимизни, партиямиз хайрихоҳларини вилоят Кенгашимиз аъзолари номидан яқинлашиб келаётган энг улуғ ва энг азиз байрамимиз бўлган Мустақиллик байрами билан табриклаймиз. Эзгу мақсадлар йўлидаги шарафли ишларингизда омад ёр бўлсин.

Б.БОБОЖОНОВ,
ЎзМТДП Хоразм вилояти Кенгаши раиси.

ҚУЁШ ТИҒИДА ТОБЛАНГАН ЮРАКЛАР ЖАМ БЎЛИБ,
ДАЛА ШИЙПОНЛАРИДА МЕҲНАТ ҲОВУРИДАН ТИН ОЛИБ БИР ПИЁЛА ЧОЙ УСТИДА ГАЗЕТА-ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНГА НИМА ЕТСИН?

«Миллий тикланиш» газетасига обуна бўлдингизми?
«Миллий тикланиш» Сизга яхшилик келтиришини биласизми?

2006 ЙИЛ ОБУНАСИ

«Миллий тикланиш» газетасига «Ўзбекистон почтаси», «Матбуот тарқатувчи» бўлимлари, «Миллий тикланиш» демократик партияси вилоят, шаҳар, туман кенгашлари орқали обуна бўлиш мумкин.
«МТ» обунамиз индекси: 158

«ЎЗИНГДАН ҚЎЙМАСИН ХАЛҚИМ...»

Шарифа САЛИМОВА
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутати

Учаётган ҳар қандай қуш толғин қанотларига қувват тўпламоқ учун ерга қўнади. Бу — Ватан! Ўзанига сиғмай тўлғаниб оқаётган дарёлар қирғоқларга бош уриб ювошланадилар. Бу — Ватан! Тошлардан тошларга сакраб, нозик туёқларидан кумушлар сачратиб учаётган оҳулар, қояларга кўксини қадаб қуёшга юз тутган бургутлар, қирларда қуюндек учаётган Бойчибору Гиротлар кўксида ўз Ватани билан яшайди. Уни ўз уйи, ўлан тўшаги деб билади. Шоирларнинг сўзлари ўз Ватанини топмагунча халқнинг тилига тушмайди, юракларни ларзага солмайди.

«Айланайин қора қошу кўзингдан-а,
Ўзингдан қўймасин,
халқим, ўзингдан-а...»

Ҳар йили Ватанимизнинг энг азиз, энг мўътабар байрами яқинлашаверар экан, қўшиқ сўзи ва куйи билан туну кун миямда чарх уради. Қорачадан келган, камсуқум, халқ шоири Муҳаммад Юсуф рўпарамда туриб, шикаста овозда барчамизга ёд бўлиб кетган ўша сатрларни деярли шивирлаб такрорлайди. Ўша сатрларни Зомин тоғлари ҳайратга тушиб тинглаганди, ёмғир шивалаб турган, биз Ўриклисойдан Супага — тоғ тепасига салкам икки минг метр баландликка машинамиз сирғона-сирғона амаллаб чиқиб олганимизда ўтовда қурт ва қимиз билан сийлаган момо Муҳаммад Юсуфнинг елкаларини силаб, ҳаммамизни дуо қилган эди. Чўққиларини булут ўраган тоғлар, минг йиллик арчалар, тоғнинг нақ кўксидан гумбурлаб отилаётган шаршара, гунг харсангтошлар — Ватаннинг овозини эшитган эди. Тошкент вилояти-нинг Паркент, Бекобод туман-ларидаги учрашувлар... Кеча-гидай ёдимда. Мухлислар билан тўлиб-тошган зал шеър билан нафас оларди. Денгиздай шовулларди. Шариллаб қуяётган ёмғир, аллақачон ўтиб кетган тушлик ҳам ҳеч кимнинг хаёлига келмасди. Фақат бир нарса: дунёда **СЎЗ** бор эди. Бу сўз инсонни ўзини ўзига танитадиган, мудроқ тўрлар исканжасидан халос қиладиган, далаларда ўсган ёвшан исларини димоққа урадиган, оёқларини маҳкам ушлаб турган замин Онаси эканлигини эслатадиган **СЎЗ** эди. Бир дониш-мандниг айтишича: «Ватанга муҳаббат-ажойиб туйғу. Лекин ундан-да теранроқ бир туйғу борки, у ҳақиқатга бўлган муҳаббатдир. Ватан ишқи қаҳрамонларни дунёга келтиради. Ҳақиқатга бўлган муҳаббат эса инсониятга донишмандларни, мурувватпешаларни туҳфа этади... Ҳақиқат ишқи эса оламга илм нурларини сочади...» Муҳаммад Юсуф ўз ижоди, нозик, заргар қалби билан шу азиз Ватанники бўлган, она заминга бегидир, садоқат билан муҳаббат қўймоқни ўз ҳақиқати деб билган бетимсол шоир, донишманд эди. У ўз шеърларида сочган илм нурлари қуёш нурлари каби ҳаётбахш-дир. У ўзбек халқи тарихи саҳифаларида қолди. Зеро, «тарих халқни тушуниш калитидир...»

Кексалар доим ардоғимизда

2002 йилнинг 24 апрел куни Фарғонанинг марказий стадионига йўли тушган одам ажиб бир ҳодиса — катталиги футбол майдонини тўлиқ қоплайдиган давлат байроғи — ўн икки юлдузли, барчамизни бир мақсад ва маслак остида бирлаштирган бошимиз узра баланд ҳилпираб турган Ватанимиз туғини кўрган бўлар эди. Республика мактаб ўқувчиларининг «Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларининг тантанали очилишини кузатган ҳар бир юртдошларимизнинг қалби севинчдан бир ҳаприқиб тушиши табиий. Истиқлол болалари — бизнинг умид ниҳолларимиз учун ҳар йили ташкил қилинаётган оммавий спорт тадбирлари бизнинг авлод учун худди туш каби эди десак, эҳтимол бу туйғуни улар тушунмас. Йигирманчи аср мактаблари ва спортида умид ниҳоллари йўқ эди. Биз ўқиган мактабларда тузукроқ югуриш йўлаклари, муҳташам спорт иншоотларининг ўзи асрий орзу эди. Спортнинг бир эмас ўн бир тури бўйича куч синашадиган ёшлар вақтлар келиб улуғ-улуғ чинорларга айланади. Унинг соясида эса халқимиз ором ва осойиш топади. Яқинда матбуот Жиззах шаҳрининг «Наврўз» маҳалласидаги оддий ўзбек хонадонларининг бирида туғилиб вояга етган, шаҳардаги 22-иқтидорли болалар гимназиясининг 11-синф ўқувчиси Юлдуз Ҳамроқулова ҳақида материал берди. У Белфорт шаҳрида ёшлар ўртасида 100 га яқин давлат вакиллари иштирок этган жаҳон чемпионатида муваффақиятли қатнашиб, шахмат бўйича фахрли учинчи ўринни қўлга киритди. Юлдуз 12 ёшида ёш гроссмейстеримиз Рустам Қосимжонов билан 2001 йил 9 феврал куни Жиззах шаҳрида бир йўла 34 нафар шахматчига қарши дона сурилган ҳарифларнинг орасида дурангга эришган икки нафар шахматчининг бири эди. Ажабмас, Юлдуз қизимизнинг маҳлайига жаҳон шахмат маликаси бўлиш бахти тақдири илоҳий қўли билан битилгандир. Буни

(Давоми 2-бетда).

ИСЛОҲОТЛАР ТАРАҚҚИЁТ ИФОДАСИ – ЭЛ ИРОДАСИ

Яшаш ҳуқуқи – устувор ва умуминсоний қадрият

(Давоми. Боши 1-бетда).

Ҳиндистон сингари Франция, Англияга қарам мамлакатларда озодлик ҳаракати кучайиб, шиддатли кураш авж олаётган бир давр эди. Ана шундай бир пайтда ўз ҳаётини гаровга қўйиб француз философи, публицисти ва ёзувчиси Альбер Камю ўлим жазосини бекор қилиш зарурат эканлигини исботлаб, туркум мақолалар чоп этди. Альбер Камю охирги нафасигача ушбу жазога қарши курашди.

Президентликка ўз номзодини қўйган Франсуа Миттеран ҳам ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисидаги эзгуликни ўз дастурига киритди. Роберт Баденте (Матбуот муҳофазаси ташкилоти раҳбари) 1981 йил 9 октябрида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида қонун лойиҳасини парламент аъзолари эътиборига ҳавола этди. Жуда катта баҳслар, саъй-ҳаракатлар билан Франция парламенти ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида қонун қабул қилди.

Америкада ўлим жазосига маҳкумлар бошқа давлатларга нисбатан кўплиги, 18 га тўлмаган болаларга ҳам тайинланиши ва жазони ижро этиш даҳшатли тарзда амалга оширилиши китобда кенг акс эттирилди.

Ушбу китоб 1979 йилда нега қайта чоп этилди? Зеро, у даврда ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида илғор тенденциялар мавжуд эди. Европа Кенгаши, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ана шу масалани ўз қарорларига киритган ва "Халқаро амнистия" ташкилоти бу борада фаол кураш олиб бораётган эди. Чунки, ўлим жазосини бекор қилиш таклифини қўллаб-қувватламаётган давлатлар ҳам оз эмас эди.

1979 йилда Стокгольмда (Швеция) "Халқаро амнистия" ташкилоти халқаро конференция ўтказганида жаҳондаги 16 мамлакатгина ўлим жазосини бекор қилиш фикрига қўшилди ва бу мамлакатларда у амалга оширилди. Ана шунинг ўзи ҳам муаммо борлигини ифодалаб турибди.

"Халқаро амнистия" ташкилотининг тадқиқотига кўра, 1990 йилда ўтказилган сўровномаларда Америка аҳолисининг 82 фоизи ўлим жазосини маъқуллаган. 2001 йилга келиб, бу кўрсаткич 62 фоизга тушди. Ушбу далиллар ҳам халқаро ташкилотларнинг ижобий саъй-ҳаракатларининг таъсири десак бўлади.

Бугунги кунда жаҳонда ўлим жазосини бекор қилиш йўлидаги саъй-ҳаракатлар янада кучайган. 2002 йил 10 октябрда ўлим жазосига қарши бутун дунё коалицияси ташкил топди. Шунингдек, "Халқаро амнистия" ташкилоти ҳам бунга қўшилди.

Ўлим жазосини бекор қилинишининг бош сабаби сифатида шуни айтиш мумкинки, айбсиз шахсларга судларнинг хатосига кўра асоссиз ўлим жазоси тайинланганлигидир. Масалан, АҚШда 85 йил ичида 350 та айбсиз шахсларга нисбатан ўлим жазоси тайинланган бўлса, шулардан 23 таси бўйича хукм ижро этилган. 1990 йилда АҚШда 19 нафар 18 га тўлмаганларга ўлим жазоси тайинланган. Бугунгача 70 нафар вояга етмаганлар жазо ижросини кутиб ётибди.

2003 йил 63 та мамлакатда 2756 маҳкумга ўлим жазоси берилган. Фақат 28 та мамлакатдагина 1146 маҳкумга жазо ижро этилган. Ушбу далиллар ўлим жазосини бошқа турдаги жазога яъни умрбодлик ёки узоқ муддатлик жазога алмаштирилиши зарурлигини ифодалаб турибди.

Тарих силсиласида

Халқимизга, қадимий илдизларимизга эътибор берсак, "хунга хун" деган одат бўлиб, "у қонга қон, жонга жон" ҳам дейилади. Кимники, тилидан бу сўз чиқса, мен ўлим жазосига маҳкум этилганнинг гуноҳини сўраб оламан, дегани бўлар экан. Унда жиноятчининг бўйи баробар тилла тўланиб ёки тўловнинг бошқа бир тури амалга оширилиб, бир уруғ иккинчи уруғдан қабиладошини қайтариб олган. Ёки элдошлари хон хазинасига ушбу тўловни тўлаб, маҳкумни ўлим жазосидан асраб қолишган. Бу ҳолат ҳам қадим-қадимдан элимизда энг оғир дамларда ҳам инсонпарварлик ва бағрикенгликка имконият берилганлигини англатади.

Қадимий осиёлик халқларнинг ўлим жазосига жуда эҳтиёткорлик билан ёндошганликларига яна бир мисол: Чингизхоннинг солномачиси Рашидиддиннинг ёзишича, хоннинг ҳузурига Жалолиддин Мангубердининг бошини олиб келишади. Чингизхон хоразмшоҳ ухлаб ётганида ўлдирилганлигини эшитганида инграб юборади. Кўзидан тирқираб ёшлар оқиб кетади. "Жувонмард, жангчи ўқлон майдонда мағлуб бўлиб, мардона ўлим топиши керак эди. Энди мен ким бўлдим? Хоразмшоҳнинг жисмоний ўлими, пинҳоний ўлими менинг салтанатим, шонушукратим учун тавқи лаънатдир", дея надомат чекади.

Худди шу фикрни "ўлим жазоси ҳақида мулоҳазалар" китобига сўзбошисида Жан Блок-Мишель ҳам таъкидлайди, ўлим жазосига ҳукм этилишнинг салбий томонларидан бири шуки, бу фақат шу маҳкумни жисмонан йўқ қилиш эмас, балки унинг яқинлари, қариндош-уруғларининг маънавий ва руҳий синишларига олиб келишдир. Чингиз Айтматовнинг 70-йилларда «Роман газета»да чоп этилган "Плаха" ("Қиёмат") асарини бир эсланг. Репрессия қилинган кишининг оиласи жуда оғир қийинчиликларга дуч келади. Репрессия йилларида болаларини тавқи лаънатдан асраб қолиш учун баъзи ўзбек аёллари зудлик билан эрга чиқиб, фамилиясини ўзгартиришга мажбур бўлишган. Бу ҳам жамиятдан нафратланиш туйғусини туғдирмайдими?! Аёл кишининг яшаб қолиш учун бўлган мажбурий танлови ўзига ўзининг зулми эмасми?! Ахир зудлик билан бирор бир вазифани бажариш мумкин. Бироқ, кўнгилни ўзгартириш осон эмаску!

Ушбу мисоллар ҳам ўлим жазосининг қўлланилиши бир шахсга эмас, балки жамоага нисбатан чиқарилган ҳукмга айланиб қолиши мумкинлигини исботлайди.

Дунёдаги барча мавжудотга туғилиш, жуфтлашиш ва рихлат хос хусусиятдир. Ана шу мавжудотлар ичида фақат инсонгагина онг, шуур, ақл-фаросат инъом этилган ва гўзал аъмолларни бажариб яшаб ўтишга имкон берилган. Энг катта қадрият эзгу амалларни бажариб икки дунё саодатига эришишдир.

Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш ва унинг мазмун-моҳияти қутлуғ бўлсин, дейди хушхабар эшитганида элимиз одамлари. Президентимизнинг "қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида"ги Фармони ҳам жамиятимизга қутлуғ бўлсин!

Ўзбекистон Республикаси Президенти Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаларида суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилишдаги устувор вазифа ва йўналишлар ҳақида гапирганида "Ўзбекистон ҳам шахсни ушлаб туриш, ҳибсга олиш, шунингдек, бошқа процессуал мажбурий чораларни қўллаш учун санкция бериш ҳуқуқларини ҳам судларга ўтказиш керак" деганларидан сўнг газета ва журналларда ушбу масалаларга бағишланган мақолалар чоп этилиб, аҳоли ўртасида қизғин баҳс-мунозаралар давом этаётган эди.

Фармонда жиноят содир этишда айбланаётган шахсларни қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини 2008 йил 1 январдан бошлаб судлар ваколатига ўтказилиши қайд этилиб, эҳтиёт чораси сифатида қамоққа олиш қонунда белгиланган бошқа эҳтиёт чораларини қўллаш самарасиз бўлган алоҳида ҳолатларда ва фақат жиноят ишлари бўйича судлар ёки ҳарбий судлар ваколатига мувофиқ уларнинг қарори бўйича амалга оширилиши белгиланган.

Айни вақтда қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судлар ваколатига ўтказиш Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал, Жиноят ижроия кодекслари ва бошқа қонун ҳужжатларига пухта ишлаб чиқилган тегишли ўзгартириш ҳамда қўшимчалар киритилганидан, бу соҳадаги хорижий тажриба ўрганилганидан, судлар томонидан қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқининг амалга оширишнинг ташкилий ҳуқуқий процессуал механизмлари ишлаб чиқилганидан кейин изчиллик билан амалга оширилиши кўрсатилган.

Шу ўринда халқаро ҳужжатларга эътибор берсак: "Европа экстрадиция қилиш тўғрисида"-ги Конвенцияси (1957 йил), "Ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисида"ги Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги давлатларининг раҳбарлари томонидан 1993 йилда имзоланган ва 2002 йилда янги таҳрирда тасдиқланган Минск Конвенцияси жиноят содир этишда айбланаётган шахсни бир давлатдан бошқа давлат ихтиёрига бериш учун унга нисбатан қамоқ чораси қўлланиши лозимлигини тақозо қилади.

Ўзбекистон қонунчилигига асосан бундай шахсларни экстрадиция қилиш тўғрисида барча муҳим масалалар ҳал қилинган (экстрадиция қилиш жиноятчини бир давлатдан иккинчи давлатга берилишидир). Лекин жиноятчини бошқа давлатдан Ўзбекистонга экстрадиция қилиш учун унга нисбатан қамоқ тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланган бўлиши шарт.

Мамлакатимиз амалиётдаги процессуал тартибга асосан қамоққа олиш тўғрисида прокурорнинг санкция бериш тўғрисидаги қарорини бошқа давлатларда халқаро ҳуқуқда тан олинган ҳужжат сифатида қабул қилмайдилар ва бу борада фақат суднинг қамоққа олиш тўғрисидаги санкцияси бўлишини талаб қиладилар. Афсуски, судьялар бизда бундай ваколатга эга эмас эди. Шунинг учун Фармонда белгиланган вазифалар ва халқаро андозалардан келиб чиқиб, ушбу соҳадаги камчиликларимизга барҳам бериш мақсадга мувофиқ.

Яна хориж тажрибасига эътибор берсак: МДҲ мамлакатларида ушбу масала ҳозирги кунда тезлик билан ҳал этилмоқда. Масалан, Россия Федерациясида 2002 йил 1 июлдан бошлаб қамоққа олишга санкцияни судьялар беришмоқда. Процессуал қонунчиликка кўра терговчи оғир ва ўта оқир жиноятлар содир этган шахсларга нисбатан санкция олиш учун прокурорнинг ёзма розилигини олади ва прокурор терговчининг санкция олиш тақдимномасини суд мажлисида қўллаб-қувватлайди.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят процессуал кодексига ҳам айнан шу тартибдаги ўзгартишларни киритилиши мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Қамоққа олиш учун санкция бериш ҳуқуқи прокуратурадан судларга ўтказилгач, инсон ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида бир неча афзалликлар пайдо бўлади, яъни улар қуйидагилар:

Биринчидан, суд орқали қамоққа олишга санкция берилган вақтда суд мажлисига айбланувчи, унинг ҳимоячиси, терговчи, прокурор, жабрланувчи ёки унинг вакили иштирок этади. Яъни жамоатчиликнинг иштироки таъминланади. Бошқача айтганда ошкоралик вужудга келади.

Иккинчидан, прокурорларнинг ёзма розилигини олиш дастлабки тергов устидан назорат олиб бориш жараёнида санкция берилган жиноятчи устидан назоратни амалга ошириш имконияти бўлади.

Учинчидан, суд устидан шикоят қилишга (протест, аппеляция, кассация тарзида) имконият яратилади.

Хулоса ўрнида шуни айтмоқ лозимки, қамоққа олишга санкция беришнинг судларга ўтказилиши мамлакатимизда қонунчиликни ривожлантиришда ўзига хос янги бир босқич, Ватан равнақи, юрт тинчлигини йўлида яна бир дадил пиллапоя бўлади, деб ишонаман.

Фармонда бе лгилаб берилган вазифалар – суд-ҳуқуқ тизимидаги ислоҳотлар мамлакатимиздаги тадрижий тараққиёт ифодаси – эл иродасидир.

«ЎЗИНГДАН ҚЎЙМАСИН ХАЛҚИМ...»

(Давоми. Боши 1-бетда).

вақт кўрсатади, албатта. Ҳозирча Ўзбекистонимиз ёшлари орасида ана шундай ажойиб қизларимизнинг борлиги барчамиз учун ҳам қувончлидир. «Чинор бўлиб илдиз отинг, қоя бўлиб тиклангиз қад», дейди Қаҳрамон шоиримиз Абдулла Орипов. Бунинг учун эса она заминимизда барча имкониятлар мавжуд. Бугун уларнинг юз-кўзлари қувончдан порлаб, юлдуздек порпираб турибди. Бундай беғубор кулги, ўзига ишонч мунаввар тонглари тинч ва хотиржамликда отадиган маъволарда бўлади.

Шу йилнинг 13 майида Андижонда рўй берган мудҳиш воқеалар юртимиз ёшларининг чексиз нафратини қўзғатди. Республикамиз, жумладан, Тошкент вилоятидаги олий ўқув юртлар, академик лицей ҳамда касб-ҳунар коллежлари, мактабларда таълим олаётган ўн мингга яқин йигит-қиз иштирокида ёшларнинг «Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди» шиори остида ватанпарварлик фестивали бўлиб ўтди. террорчларнинг миллати, дини, Ватани бўлмаслиги, ватангадоларнинг бир ҳовуч тупроқ исини абадул абад сеза олмаслигини, Президентимизнинг бу ёвуз гуруҳларнинг чегара билмаслиги ҳақидаги башоратлари, терроризмга қарши кучларни мувофиқлаштириш, унга қарши баҳамжиҳат кураш олиб бориш тўғрисида нуфузли минбарларда туриб бир неча бор огоҳлантирганлари, ўзларини қудратли деб ҳисоблаган мамлакатларнинг сукути... Лондонда содир этилган террорчилик ҳаракатлари – АҚШ, Испания, Россия ва ниҳоят Буюк Британия ҳам четда қолмади – шу ям-яшил мўъжаз сайёрамиз тақдири қил устида турганлиги, таянч нуқтаси деган мувозанат ҳар биримизнинг эътиқодимиз, қалбимизда эканлигини кўрсатди. Ушбу таянч нуқтасида мамлакатлар, миллатлар тақдири, бизга қараб табассум қилганида бир парча қуёшни гўё бағрингизга жо қила олувчи қудратга эга ёшлар тақдири турибди. Уларнинг камоли – мамлакат камолидир. Ёшларимиз бор қалби билан ёвузликни лаънатлайдилар ва унга қарши курашадилар. «Айланайин қора қошу кўзингдан-а, ўзингдан қўймасин, халқим, ўзингдан-а», дейди шоир кулимсираб. Зеро, муҳтарам юртбошимиз айтганларидек: «Фарзандлари соғлом юрт қудратли бўлур...»

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида»ги Фармони қабул қилинди. Болалигимда хотирамга муҳрланиб қолган воқеани эслайман: бир савдо ходими тасодифан адашиб икки тийинни ҳисобламагани учун совет қонунчилиги уни ўн йилга озодликдан маҳрум қилган эди. У киши то ўша муддатни ўтаб, оиласига қайтиб келгунча уни яна не-не шўриш савдолар остонасида қаршиламаган, энг ёмони қамалиб чиққан деган тавқи лаънат бир умр уни таъқиб этишдан тўхтамаган, умрининг охиригача одамларнинг нафратли нигоҳини ҳис қилиб оламдан ўтиб кетган эди. Ушбу Фармон матбуотда эълон қилиниши билан ёруғ кунлар умидида яшаган, бироқ собиқ тузумнинг қўлида умри қирқилган улуғлар, миллат фарзандлари кўз ўнгимдан ўтди. Улар ҳукм ижросигача қоронғу, зах азобхоналарда ташқи дунёдан мужда кутиб яшаган. Фармонни ўқийман: «Мамлакатимиз мустақилликка эришган пайтда жиноят тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ўлим жазосини назарда тутувчи 30дан ортиқ моддалардан иборат эди. Ўзбекистон Республикасининг 1994 йилги Жиноят Кодексида бундай моддалар сони13, 1998 йилда 8, 2001 йилда эса 4 тагача камайтирилди. Ҳозирги вақтда, 2003 йилда жиноят қонунчилигини либераллаштириш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилгандан сўнг, фақат икки турдаги жиноят-жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдириш ва терроризм жиноятларини содир этганлик учун ўлим жазоси назарда тутилади.»

Августиндан сўрадилар:

– Мўъжиза бор нарсами?

– Бор нарса, – деб жавоб берди файласуф. – Қуёшнинг чиқиши ҳақиқий мўъжизадир.

Мен ушбу Фармонни Ҳаёт аталмиш қуёшнинг навбатдаги чиқишига ўхшатдим. Инсон қадр-қиммати, ҳуқуқ ва эркинликларини тўла кафолатлаш, малакатимизнинг халқаро майдондаги нуфузини кўтариш қисқа ўн тўрт йил мобайнида юртимизда ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган кенг кўламдаги ислоҳотлар исботидир. 2008 йилнинг 1 январидан жиноий жазо тури сифатида ўлим жазосининг бекор қилиниб, унинг ўрнига умрбод ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум этиш жазоси жорий этилганлиги «Одамлар энг аввало, эзгу аҳлоққа эга бўлишга ҳаракат қилинг, зеро, аҳлоқ қонуннинг асосидир», деган қадимий ҳикматни ёдимизга солади. Зеро, «бўйин эгиб тавба-тазарру қилган руҳ юксакларга кўтарилади».

Хизмат сафарлари ҳаётимизнинг узвий қисмига аллақачон айланиб кетган. Республикамизнинг қайси вилоятига бормайлик, ўзгариб кетган йўллар – силлиқ, равон йўллар кўнглимизни қувонтиради. Паркентга бораверишда Қўйлиқ, Бектемир, Ийк ота йўналиши бўйича юришни яхши кўраман. Қўйлиқ бозори янги кўприк устидан кафтдек кўринади. Аввалари лойга ботиб ётган бозога олиб борувчи йўллар энди ораста, таъмирдан чиқарилган. Паркентга олиб борувчи йўллар сизни худди тоққа олиб чиқиб қўяётгандек туюлаверади. Автомобиллар: Нексия, Матиз (уни болаларим яхши кўриб бўталоқ дейди) ва бошқалар. Анови ҳам ўзимизники, буям ўзимизники... Болалардаги ўзини англаш, фахрланиш туйғуси жонимни яйратади. Ўзимизники... Ўзбекистон ўз Конституцияси, герби, байроғи, мадҳиясига, ўз давлат тилига эга дунё таниган наврион мамлакат. Дунё бўйича 28-автомобилсозлик мамлакати. Кун сайин ўзини кашф этишга интилаётган, бағрикенг, меҳмондўст, тинчликсевар она замин. Эски шаҳарлари янгиланаётган, Ватанимиз юраги бўлган Мустақиллик майдонига кираверишга Эзгулик Аркаси бунёд этилаётган – бўлаётган ўзгаришлар кўламини одий кўз билан илғаб олиш фавқулодда қийин бўлган жонажон юрт! Зеро, «Эзгуликнинг асосий белгиси – ҳаракат»дир.

Яқинда ЎзМТДП Тошкент вилояти кенгаши фаолларининг навбатдаги йиғилишини ўтказдим. Ҳар шанбадан биз унумли фойдаланамиз. Белгиланган вақтга деярли ҳамма етиб келди: Ангрен шаҳар партия котиби, Ангреннон ҳиссадорлик жамияти директори Равшан Қодирхўжаев (айни пайтда у куйиб-пишиб хорижий инвестиция келтириш тараддудида ҳам юрибди), Қуйи Чирчиқдан Ҳанифахон Зокирова, Оҳангарондан Шарифахон, Пскентдан Абдунаби Сидиқов ва бошқалар, бир сўз билан айтганда «Миллий тикланиш»чилар! Ўз режалари, ўз саъй-ҳаракатлари билан шу юрт ривожи учун имкон қадар ўз улушини қўшишга чоғланган фарзандлар. Сафларимизга янги-янги аъзоларнинг келиб қўшилаётгани – қилинажак ишларимиз кўлами янада ортиб бораётгани олдимизда ҳали «ўзликни англашдан кўра сермаҳсулроқ машғулот йўқ» эканлигини кўрсатиб турибди.

Зеро, ўзликни англаш истиқлол томирларидаги мусаффо қондир. Ватанни англамаган, ўзини англамайди. Ўзини англамаган Ватанни англамайди. Энг улуғ, энг азиз байрам – шукуҳли байрамларимиз – ўзлигимизни англаётган дамларимизнинг ёрқин, фараҳбахш дамларидир. Ҳадемай байрам нафаси борлиқни тутади. Халқ денгиз бўлиб, қўлини қўлига бериб, бир тану бир жон бўлиб куйлайди:

Айланайин қора қошу кўзингдан-а,
Ўзингдан қўймасин, халқим, ўзингдан-а...

БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ЎЙЛАБ

Замондошларимиз

Инсон болалик хотираларини доимо бир энтикиш, ажиб ҳаяжон билан эслайди. Бу хотиралар мактаб давридаги беғубор йилларга тўғри келса, албатта, сабоқ берган устозлар ёдга тушади. Ҳазрат Навоий айтганларидек:

Ҳақ йўлида ким сенга бир ҳарф
ўқитмиш ранж ила,
Айламоқ бўлмас адо анинг ҳақин
минг ганж ила.

Дарҳақиқат, устоз-ўқитувчиларимиз ҳар қанча ҳурмат-эътиборга лойиқ инсонлардир. Тасаввур қилайлик, фарзандимизга дарс тайёрлатиш жараёнида қанча асабийлашамиз. Ўқитувчи эса бир кунда 5-6 соат, балки ундан ортиқ вақтини бир эмас, бир неча ўқувчига сарфлайди...

Биз ҳикоя қилмоқчи бўлган ўқитувчи Иброҳим Мирзабдуллаев Наманган вилояти Чортоқ туманидаги 4-мактабда фаолият юритади. У ўз ишини 1992 йилда Фарғона Давлат университетининг химия факультетини битириб, оддий ўқитувчиликдан бошлади. Ўз касбига сидқидилдан ёндошиб, ҳамкасблари, мактаб ўқувчиларининг ҳурматига сазовор бўлди. Ҳар бир дарснинг қизиқарли ўтиши учун алоҳида тайёргарлик кўрар, ўқувчиларнинг бирорта саволи жавобсиз қолмаслиги учун доимо изланар эди. Ўқувчилар ҳам унинг талабчанлигига жавобан химия дарсларини қизиқиш билан тайёрлаб келишарди. Тез орада уни мактаб раҳбарияти тарбиявий ишлар бўйича услубчи қилиб тайинлашди. Иброҳим бор маҳоратини ишга солар, ярим кечагача мактабда қолиб кетар, мактаби, ўқувчилари учун янги-янги ташаббуслар билан чиқар эди. Турмуш ўртоғи ҳам ўқитувчи бўлгани сабабли унинг ишларига ёрдамлашар, оилавий суҳбатлар ўз-ўзидан мактаб ҳаётига айланиб кетар эди. Хуллас, уларнинг ҳаёти болаларга боғланиб кетди.

2001 йилда уни мактаб директори этиб сайлашганида, дастлаб хавотир аралаш ҳаяжон босди. Бироқ ишончни оқламоқ зарур. Энди икки карра меҳнат қиладиган вақт келди. Мактаб тез орада туманда, вилоятда танилди. Республика телевидениесининг "Ўйла, изла, топ" интеллектуал ўйинида ғолиб бўлиб финалга чиқди. Айнан шу кўрсатувнинг мактаб ўқитувчилари ўртасида ўтказилган мусобақасида "Интеллектуал салоҳиятли ўқитувчи" деган номга сазовор бўлди. Энди у муваффақиятлардан масъулият ҳис қилиб ишлашга киришди. Экологик тарбия мавзусида илмий-услубий рисола ёзди. Иброҳимнинг доимий ҳамроҳи — китоблар. Илмий адабиётлар билан бирга фантастик ва шеърий китобларни қўлидан қўймайди. Мактаб кутубхонасининг энг фаол аъзоси ҳам Иброҳимнинг ўзи. Шу сабабли ўқувчиларини ҳам китобга меҳрини ошира билади.

У ҳукуматимизнинг халқ таълими соҳасида олиб бораётган ишлари, 2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий дастури, Президентимизнинг соғлом ва баркамол авлодга эътиборидан руҳланиб, "Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари шарт" шиорини дастурламал қилиб олди.

И. Мирзабдуллаевни энди мактабни капитал таъмирдан чиқариш муаммоси ўйлантира бошлади. У туман Халқ таълими бўлими мудири Каромат Исматуллаева билан маслаҳатлашди. Опа тезда вилоят Халқ таълими булимига мурожаат билан чиқиб, ҳомийлар топди. Биринчилардан бўлиб, Чортоқ туман Молия бўлими 160 миллион пул ажратди. Бирин-кетин бошқа ҳомийларнинг ҳам ёрдами келиб туша бошлади. Мактаб замонавий таъмирланди. Фан кабинетлари учун жиҳозлар келтирилди. Химия хоналарига ҳам компьютерлар ўрнатилди. Ўқувчилар тажрибасизлик қилиб, кимёвий реакция жараёнида шикастланмасликлари учун, аввал компьютерда реакцияни бажаришиб, кейин амалиётда ишлашлари учун атай шундай қилди. Янги мактаб яқин кунларда очилади. Чортоқ туманидаги 4-мактаб ўқувчилари ушбу ўқув йилини замонавий мактабда бошлайдилар.

Халқимиз излаган имкон топар, деб бекорга айтмаган. Иброҳим Мирзабдуллаев изланувчан, қатъиятли, шижоатли раҳбар ва меҳрибон мураббий. У 1996 йилда "Йил ўқитувчиси" кўрик-танлови ғолиби бўлганида "Бу ғалаба менинг қилинажак ишларимга рағбат бўлди. Ҳали олдинда ишлар кўп", деганди. Келажаги буюк давлатни бугунги авлод барпо этар экан, уларнинг самарали таълим олишлари йўлида Иброҳимдек тиниб-тинчимас юртдошларимиз сафи кенгайиб боради, албатта.

Ҳайитали ХОЛМИРЗАЕВ

1 СЕНТЯБР— БИЛИМЛАР КУНИ

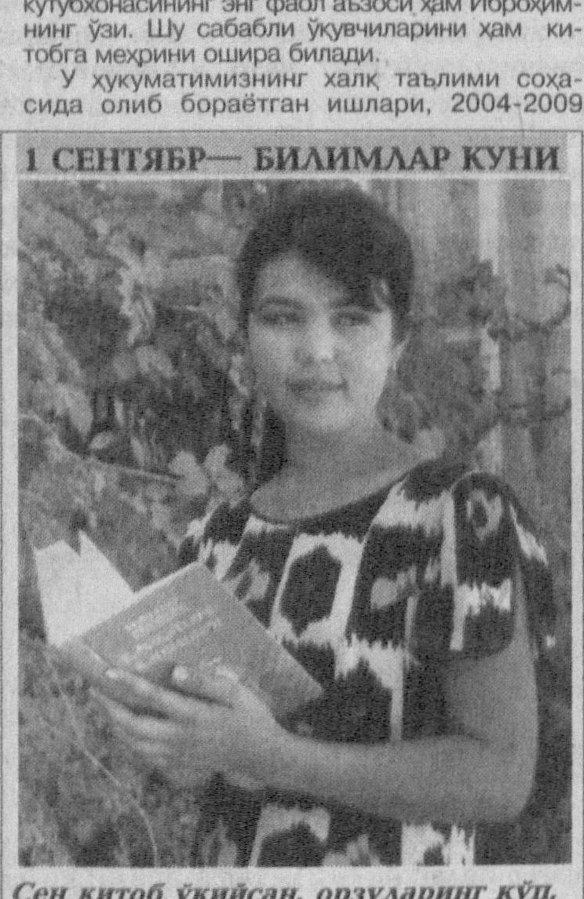

Сен китоб ўқийсан, орзуларинг кўп,
Ёришиб бормоқда билим йўллари.
Биз кўп кутган бахтли келажагингга
Ишониб боряпсан ўқиган сари.

ЁШ РАССОМЛАР КЎРГАЗМАСИ

Юртнинг ижодкор фарзанди бўламиз

Яқинда Озарбайжон маданият марказида Миробод туман ўқувчилар ижодиёт маркази тўгараги аъзоларининг Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 14 йиллиги байрамига бағишланган «Биз мустақил юрт фарзандларимиз» мавзусида кўргазмаси бўлиб ўтди.

Республикамиз ўз мустақиллигини қўлга киритгач, ўқувчи-ёшларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказиш, иқтидорли ўқувчиларимизни рағбатлантириш каби масалаларга алоҳида эътибор берила бошланди. Келажагимиз бўлмиш ёшларимизни юртимизнинг етук инсонлари бўлиб етишишлари учун уларга етарли шарт-шароитлар яратиб берилган ва берилмоқда. Ҳозирги кунда ўқувчиларни таътил кунларини унумли ўтказишлари, ўзлари қизиққан йўналишлар бўйича қўшимча таълим олишлари учун шаҳримизда турли қўшимча таълим муассасалари, спорт мажмуалари, таълим марказлари фаолият кўрсатмоқда. Шундай тўгараклар Миробод тумани ўқувчилар ижодиёт марказида ташкил этилган бўлиб, бугунги кунда ушбу тўгаракларда аъзолари шаҳар ва туман миқёсида ташкил этилган кўргазмаларда ўз ижодлари билан иштирок этиб келмоқдалар.

Шундай кўргазмалардан бири Миробод тумани «Маънавият ва маърифат» маркази ҳамда ЎзМТДП Миробод туман Кенгаши ҳамкорлигида «Биз мустақил юрт фарзандларимиз» мавзусида ўтказилди. Шунингдек, туман хотин-қизлар қўмитаси, туман ўқувчилар ижодиёт маркази, Озарбайжон маданият маркази ҳам кўргазмани ташкиллаштиришда жонбозлик кўрсатди. Ушбу кўргазмани ташкил этишнинг асосий мақсади тўгаракларда иштирок этаётган ёш ижодкорларнинг иқтидорини қўллаб-қувватлаш, уларнинг ижодий ишларини кенг оммага таништиришдир.

Кўргазмага қўйилган 40 нафарга яқин ёш ижодкорларнинг тасвирий санъат ва халқ амалий санъати йўналишидаги ишлари меҳмонларнинг эътиборини ўзига тортди. Кўргазмага ташриф буюрган туман ҳокими ўринбосари, хотин-қизлар қўмитаси раиси М.Зоҳидова, санъат арбоби О.Қозоқов, Миср Араб маданият, фан ва таълим маркази раҳбар ўринбосари, доктор Мустафа Абдураҳим, Озарбайжон элчихонаси ходими Элхан Зейналов, «Миллий тикланиш» демократик партияси Тошкент шаҳар Кенгаши раиси Х.Мирзажоновалар ёш ижодкорларнинг ишларини юқори баҳолаб, ўқувчиларга ўз совғаларини улашишди.

Ёш ижодкорлар қалбида ўчмас из қолдирган ушбу кўргазма келажакда уларнинг етук шахс бўлиб етишишига замин яратса, не ажаб.

Суннатилла ИСЛОМОВ

ЭСКИ ЯРАНИНГ ЯНГИ ОҒРИҒИ

Билмаган ўз қадрини, не билгуси сўз қадрини...
Огаҳий.

Ҳар қандай даврда ҳам ҳар қандай миллатнинг тарихини, маданиятини, маънавий дунёқарашини ўша халқ тинглаётган қўшиқлар белгилаб беради. Шундай экан, бугунги ўзбек қўшиқчилигида бўлаётган ўзгаришлар ҳам маънавий ҳаётимизга ўз таъсирини ўтказмай қолмайди. Четдан қараганда жуда кўп танқид қилинган ва сийқаси чиққан бу мавзу ҳақида яна нимадир ёзиш бир оз ғалатироқдек туюлиши мумкин. Суҳбатдошларимизнинг куюнчаклик билан айтган фикрлари сизни ҳам бефарқ қолдирмайди деб ўйлаймиз. Одатдагидек, суҳбатларимиз қизғин баҳсга айланиб кетди. Савол-жавобларни қоғозга тушира туриб ҳам эски яранинг янги оғриғини ҳис қилдик. Хуллас, шу мавзу доирасида сизнинг ҳам фикрингизни билиш ниятидамиз. Суҳбатдошларимиздан бири айтганидек: «Бу муаммони шу аҳволда қолдириб бўлмайди!»

– Бугунги кунда аксарият ёшларимизга урф бўлиб бораётган, хориж оқими таъсирида яра(яса)лаётган қўшиқлар ёшларимизнинг тарбиясига қандай таъсир қилаяпти деб ўйлайсиз?

Гулчеҳра УМАРОВА, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг санъат бўлими мудири:

–Мумтоз қўшиқларимизни тинглаганда беихтиёр бошингизни тебратиб сархуш бўласиз. Ҳозирги ясама мусиқаларни эшитсангиз, ўз-ўзидан оёғингиз қимирлай бошлайди. Бугунги кун қўшиқчилигидаги бегона оҳанглар ёшларимизнинг дунёқарашини ўзгартираётганини тан олишимиз керак. Эътибор бериб, кузатган бўлсангиз, кейинги вақтда ёш оналаримиз алла айтмай қўйишди. Шунинг учун бўлса керак, катта ёшли кишилар билан ёшлар руҳияти ўртасида аллақандай жарлик пайдо бўлди. Билмадим, негадир мен шундай деб ўйлайвераман, бошқа миллатлар санъатида ҳам алладек таъсирли, энг қадимий, тарбиявий қўшиқ бўлмаса керак. Бешикнинг бир маромда тебраниши, алла оҳанглари ёшгина гўдакнинг руҳига ором беради. Алланинг тарбиявий аҳамияти ўрнини бошқа бирор қўшиқ боса олмайди. Аллада ўша давр руҳи, онанинг, оиланинг, Ватаннинг қувончу ҳасрати жам бўлади. Алла тинглаб дунёни таниган гўдак ўз-ўзидан миллий, халқона оҳангларга кўнгил қўйиб улғаяди. Шовқинли мусиқалар (уларни мусиқа деб ҳам бўлмайди) таъсирида катта бўлган бола ўша қўшиқларга жўр бўлаверади-да! Албатта, қандай қўшиқ эшитиш одамнинг дунёқарашига боғлиқ. Унинг диди, савиясини, санъатни қандай ҳис қила олишини, дунёни тушунишини тинглаётган қўшиғидан билиб олса бўлади. Балки, ёшларни ҳам, улар замонавийлик деб баҳолаётган даврни ҳам айблаш нотўғридир, лекин санъатни, миллий анъаналарга бўлган ҳурматни замонавийликка аралаштирмаслик керак.

Асолат Аҳмадқул қизи, Халқ таълими вазирлиги «Биоэкосан» ўқув-услубий мажмуаси услубчиси:

– Чиндан ҳам қўшиққа муҳаббат биринчи бор эшитилган оҳанглар таъсирида пайдо бўлади. Қўшиқ тинглаганда дунёнинг ташвишларини унутамиз, кўнглимизда ажиб туйғулар уйғониб, яшагимиз келади. Нотаниш оҳангларга йўғрилган, пойинтар-сойинтар сўзлардан тузилган, бир сўзни ўн марталаб такрорлайдиган, бақир-чақирларни мен қўшиқ деб ҳисобламайман. Уларга жўр бўлаётган ёшларга аллақандай ачиниш ҳисси билан қарайман. Бу шовқинлар одамнинг руҳини пармалайди, ёшлар маънавиятига уюштирилган суиқасдга ўхшайди. Чунки, ёшлар онгида «санъат шундай бўлар экан-да» деган фикр уйғонаяпти. Ахир бу руҳий парокандаликни бир четда кузатиб тураверишдан ҳам безиллаб қолдик. Телевидинние ва радиоканаллар орқали ҳар куни, ҳар соатда янграётган бундай қўшиқлар кўпчиликни зериктирди.

Ошиқларнинг ўз маъшуқаси учун муқаддас деб санайдиган сўзлари, яъни «жоним, асалим, малагим...» деб фақат қулоққа айтиладиган гапларни бир қўшиқда ўн марталаб қайтарилиши бу сўзларнинг беқадр бўлиб бораётганлигидан эмасмикин?

Сиз нима дейсиз?

Г.У. — Фақатгина бу сўзларга эмас, она тилимизга бўлган безътиборлик ҳам «замонавий» қўшиқларда кўзга кўриниб қолди. Буни миллатга, Давлат тилига ҳурматсизлик деса ҳам бўлади. Янгича услуб деб ёш қўшиқчилар ўзини оқлаши мумкин, лекин сўзларнинг бузиб айтилиши, русча-ўзбекча аралаш, тушуниб бўлмайдиган алжирашларнинг кўпайиб кетаётганлигига мен бошқача баҳо бера олмайман.

А.А. — Яқинда бир ҳамкасбим куйиниб гапириб қолди: «Оила даврасида телевизор кўролмайдиган бўлиб қолганимга кўп бўлди. Радиода берилаётган янгича қўшиқларни тинглашга юрак безиллайди. Дадам кексайиб қолганлар, фарзандларим бор. Бундай беҳаё қўшиқларни эфирга узатаётганларнинг ҳам ота-онаси қўшиқ эшитармикин?..» Бу гапга изоҳ бермасам ҳам бўлади.

Кеча пайдо бўлиб, бугун унутилаётган «оқ кўйлакка қизил тугма қадаб қўйибман» қабилидаги хонишлар негадир биз ёшлигимизда эшитган қўшиқларга ўхшамайди. Бунинг сабаби нимада деб ўйлайсиз?

Г.У.–Азалдан қўшиқ яратишнинг ўзига яраша талаблари бўлган. Овози йўқ одам санъаткор бўламан, дейишдан уялган. Ҳозир эса фонограмма билан куйлаш «мода»га айланди. Концерт бераётган хонандалар баъзида жонли овозда куйлаб қолса, шуни ҳам «реклама» қилишади. Ахир бу нима деган гап?! Умуман, бугунги замонавий қўшиқчиликдан кўнглим тўлмайди. Шеърини ўзи ёзиб, куйини ўзи басталаб, яна ўзи қўшиқ куйлаётган киши ҳар томонлама талантли бўлса яхшикуя, лекин шундай талант бўлмаса, буни ночорликдан бошқа нима дейиш мумкин? Истеъдод ноёб илоҳий неъмат-ку! Хорижга тақлид шу қадар болалаб кетдики, чет элда яратилган қўшиқнинг тайёр мусиқасини ўғирлаш ҳам уят бўлмай қолди. Энг ёмони, аксарият ёшларимиз соф миллий қўшиқларимиз бир ёнда қолиб, ана шу қўшиқнамо алжирашларга жўр бўлишяпти.

А.А.–Мен ҳам ўша яхши қўшиқларни соғинаман. Ҳозир қизларимиз тилидан айтилаётган қўшиқларда «Агар бугун келмасангиз ўлиб қоламан, вой-вой...» ёки «сочимдан кўп ошиғим, сен бўлмасанг бошқаси» каби хонишларни эшитганимда негадир яна ўша ибо билан айтилган тоза қўшиқларни қўмсайман. Хоразмлик дугонам айтади: «бизда қўшиқчи «Суворa»ни маромига етказиб айтиши керак, йўқса, санъаткорликка даъво қилмаса ҳам бўлади...». Балки, бугунги ёш қўшиқчиларга ҳам қандайдир меъёр белгилаб бериш керакдир...

Ойнаи жаҳон орқали бериб борилаётган «Оҳанрабо», «Айтишув» каби кўрсатувларнинг кўпайиб бориши миллий қўшиқчилик анъаналарини сақлаб қолишга ўз ҳиссасини қўшаяпти. Бу кўрсатувлар ҳақида сизнинг фикрингиз қандай?

Г.У.– Бундай кўрсатувлар саноқлигина, бизга ёқмаган қўшиқлар эса ҳар дақиқада эфирда берилади. Бу номутаносибликни балки вақт ўтиши билан ўша шовқинли оқимнинг ўз-ўзидан чекиниши тўғриласа керак. Ҳар ҳолда мен шундай деб умид қиламан. Одам ёши ўтгани сари томирларида оқаётган аждодлар қонининг таъсириданми, барибир миллийликни, ўзлигини қўмсай бошлайди-да!

А.А.– Бундай кўрсатувларни кўпайтириш, кенг тарғиб қилиш керак деб ўйлайман.

Муҳаммад СИДДИҚ
суҳбатлашди.

Наим КАРИМОВ

«ИНСОН ШУНДАЙ БИР ЮЛДУЗ...»

1965 йил... Марям опа «Саодат» журналининг янги сонини варақлар экан, кўзи ёш шоира Ойдин Ҳожиеванинг «Армон бўлиб қолади» деган шеърига тушди. Шеърни бир эмас, бир неча маротаба ўқиб, Сибир изғиринларидан қорайган яноқлари узра маржон бўлиб тўкилаётган кўз ёшларини артди. У кейинги пайтларда «армон» сўзини эшитиши биланоқ бутун баданига электр нури югургандек бўларди. Ўзининг армонлари, тегирмон тошлари орасида унга айланган буғдой бошоқларидек, чилпарчин бўлгани ва Оллоҳ берган умрининг бутунлай зое кетгани, зое кетибгина қолмай, азоб-уқубатлар ичида ўтганидан қаттиқ изтироб чекар эди. Шунинг учун ҳам у шеърни қайта-қайта ўқиди. Ўқигани сайин кўз ёшлари маржон-маржон бўлиб тўкилди. Аммо мана бу сатрлар, бир оз бўлса-да, юпанч бергандек туюлди, унга:

Инсон шундай бир юлдуз,
Изсиз кетмас ўчса ҳам.
Ҳаётдан, муҳаббатдан
Нишон бўлиб қолар у.
Ҳеч бўлмаса бир қалбда
Армон бўлиб қолар у...

У шеърни ўқир экан, хаёллари олис-олисларга учди.

...Жуманиёз Хивадаги мадрасалардан бирида таҳсилини тугатиб, Чондир Қиётга қайтиб келганида, ҳали мўйлови сабза урмаган эди. Оддий кишилар уни Мулла Жуманиёз деб иззат қилганларига қарамай, айрим чала савод кимсалар уни ўз давраларига қўшишни истамади. Жуманиёз ҳам қишлоқда ортиқ туришни кўзламаган, аксинча, шаҳарга бориб ишлаш ва уйли-жойли бўлишни дилига тукан эди. У шаҳарга бориб, Карим нўғой лақаби билан танилган бойнинг пахта пунктида ишлаб, тиришқоқлиги, меҳнатсеварлиги орқасида эътибор қозонди. Жуманиёзнинг чапдастлигини кўрган Карим нўғойнинг қўшниси Чернигов уни Фазоватдаги пахта заводига ишга таклиф этди. У дастлаб оддий ишчи, кейин тарозибон, сўнгра бошқарувчи бўлиб хизмат қилди.

Давр ўзгариб, қандайдир янги шабадалар эса бошлаган, хонлик тузуми эса тобора чириб-чиркиб бораётган эди. 1911-1912 йилларда қурғоқчилик оқибатида ҳосил кам бўлди, нарх-наво осмон бўйи кўтарилди. Кейин Биринчи жаҳон урушининг акс-садолари. Кейин 1916 йил январ воқеаси. Халқ ва мамлакат оғир аҳволда қолганига қарамай, хоннинг боши маишатдан чиқмади. Қаердаки бирор кўҳлик қизнинг борлиги маълум бўлса, махсус кишилар ўша заҳотиёқ уни ҳарамга олиб келардилар. Лекин соҳибжамол икки нафар гурланлик қизнинг сирли равишда ўлдирилиши тоқати тоқ бўлган кишиларни хонга қарши кўтарди. Бундай кишилар орасида Жуманиёз ҳам бор эди. Кўп ўтмай, 1917 йилнинг февралида «оқ подшо» ағдарилди. Уша йилнинг 5 апрелида Асфандиёрхон ҳам «Ёш хиваликлар» тузган манифестга қўл қўйишга мажбур этилиб, ҳокимият ёш ислоҳотчилар қўлига ўтди. Аммо бу ҳукумат етти ойгина умр кўрди, холос. Асфандиёрхон Россия Муваққат ҳукуматининг Хивадаги вакили ёрдамида «Ёш хиваликлар»га қарши қирғин уюштирди. Жуманиёз Тўрткўлга қочиб, «Ёш хиваликлар»нинг Тўрткўл инқилобий қўмитасини тузди. Хуллас, Туркистондаги большевикларнинг ҳарбий қисмларидан мадад олган «Ёш хиваликлар» ғалаба қозониб, Хоразм Халқ Шўро жумҳуриятини барпо этдилар. Айрим манбаларда айтилишича, Жуманиёз Султонмуродов жумҳуриятнинг ички ишлар нозири лавозимини эгаллади. Бироқ нафақат хон тарафдорлари, балки янги ҳукуматдан ўрин эгаллаган айрим кимсалар ҳам Жуманиёз Султонмуродовни йўқ қилиш пайига тушдилар.

...1921 йилнинг куз ойлари. Россиянинг Хивадаги вакили Сафар Бик Хоразм фирқа Марказий қўмитаси қошидаги хотин-қизлар билан ишлаш бўлимининг мудири Марям Султонмуродовани ҳузурига чақириб, унга бундай деди:

— Марямхон, биз отангиз Жуманиёз Султонмуродов Совет ҳокимиятининг душмани эмаслигини текшириб аниқладик. Сизни чақиришдан мақсад шуни сизга билдириш. Энди отангиз яна ўз ишига қайтиб келиб ишласа, биз учун ҳам, ўзи учун ҳам яхши бўлади.

— Сизлар, янги ҳукуматни бошқараётган раҳбарлар, отамнинг бошига не-не кулфатларни солмадинглар. Шунча жабру жафони кўрган отам яна сизлар билан бирга ишлаш учун келармикин?! — жавоб берди Марям.

Сафар Бик ўзига қаратилган зарбани четга бурмоқчи бўлиб деди:

—Отангизга биз эмас, унинг ҳукумат таркибидаги душманлари – мутаассиб унсурлар озор беришган. Биз бу нарсани Ота Маҳсумчиларнинг тарафдорлари фош бўлганларидан кейингина аниқладик.

— Бу... тушунарли. Аммо сиз отамни яқин келажакда яна бирор айб қўйиб, қамамаймиз, дея кафолат бера оласизми?.. — бўш келмади Марям.

Шу суҳбатдан кейин Жуманиёз Султонмуродов бир неча йил мобайнида Хоразм республикасининг зироат назоратида ер ислоҳоти шўъбасининг мудири бўлиб ишлади ва, кўп ўтмай, қизи Марямни Тошкентга ўқишга олиб борди.

Марям Хоразм аҳолиси орасида Тошкентга ўқишга юборилган биринчи қиз бўлди.

Марям Карим нўғойнинг невараси эмасми, Тошкентга келиб, дастлаб татар педагогика билим юртида, кейин Оренбургдаги педагогика институтида маълум муддат таҳсил кўрди.

1922 йилнинг куз ойлари. Бухоро Халқ Шўро Республикаси раҳбарлари ҳам бухоролик, ҳам туркистонлик 63 нафар ёш йигит ва қизни Германияга ўқишга юборишга қарор қилдилар. Эндигина оёққа тура бошлаган ёш республикаларга замонавий билим ва дунёқарашга эга бўлган ёшлар сув билан ҳаводек зарур эди.

Қатағон қурбонлари

...Ўша йилларда Москва Давлат университетида таҳсил кўраётган шоир Ботуга Германияга кетаётганни ёшларни кутиб олиш ва жўнатиш вазифаси топширилди. Боту ўн етти яшар икки ўзбек қизининг замонавий билим ва техникани эгаллаш учун йигитлар қатори Германияга ўқишга кетаётганини кўриб, ҳайратга тушди. У ўша кунлари ўзи яхши таниган тошкентлик Мажид оқсоқолнинг қизи Хайринисога атаб бундай шеърни ёзди:

Қора турмуш чангалидан қутулиб,
Эрк чечагин тақа олган кучли қиз.
Эски олам санамларин парчалаб,
Эрк-тангрига сажда қилган руҳли қиз.

Йўлинг тўғри, ортга боқма, кета бер,
Илгарилаш ашуласин айта бер!..

Бу сатрлар айни пайтда Марямга ҳам аталгандек эди.

Марям Германияга кетар экан, ҳали бирор ўзбек қизи туймаган ҳиссиётга берилди. Унинг назарида, бу ўнгдаги сафар эмас, балки туш, ширин туш эди. Ахир, у туғилиб ўсган Чондир Қиёт қишлоғи қаёқдаю, жаҳонга илғор замонавий техникаси ва илмий кашфиётлари билан машҳур бўлган Германия қаёқда?.. Агар у билан бирга бораётган 63 нафар ўзбек йигит ва қизи бир неча йилдан кейин она юртларига юқори малакали мутахассислар бўлиб қайтиб келишса, Ўзбекистон тез орада қанчалик равнақ топиб кетади!.. У бошланаётган ана шу ажойиб жараённи кўрибгина қолмай, унда ўзи ҳам яқиндан иштирок этади.

Марям 1922 йил ноябридан 1924 йилнинг бошларига қадар Берлинда яшаб, немис тилини пухта ўрганди. Сўнгра Дармштат шаҳрига бориб, 1926 йилга қадар ўқитувчилар семинарийсида ўқиди. Берлинга қайтгач, 1926 –1927 йилнинг қиш ойларида семинарийда олган билимини амалда синаб кўриш учун пойтахт яқинидаги Потсдам шаҳрига — «Фрауншулла» мактабига қатнади. 1927 йили эса проф. Финкельштейн номидаги болалар шифохонаси қошида ташкил этилган тиббий ҳамшираларнинг олти ойлик курсида ўқиб, яна бир мутахассисликни эгаллади.

Германия —Европанинг нақ юрагида жойлашган мамлакат. Бу ерга бориб қолган киши Прага ёки Венага, Женева ёки Парижга бир неча кунга бориб, томоша қилиб, бутун дунёга машҳур меъморий обидалар ва боғ-роғларни кўриб келиши мумкин. Фалакнинг гардиши билан Германияга бориб қолган икки ўзбек қизида, келажакда, Парижни, Европанинг бошқа зиёратгоҳларини ўз кўзлари билан кўриш имконияти бўладими ё йўқми, буни ёлғиз Яратганнинг ўзи билади. Шунинг учун ҳам улар пайтдан фойдаланиб, бундан ҳийла аввал Баден-Баденгаги истироҳатгоҳларни бориб томоша қилишган эди. Мана энди улар Парижга саёҳатга боришга аҳд қилдилар.

...Марям опанинг хаёли кутилмаганда узилиб, «Қаердан ҳам Парижга бордик-а, ўшанда?! Балки бормаганимизда менинг ҳам, Хайринисинг ҳам қисматимиз бошқача кечармиди?» деб қўйди ўзича. Бирдан кўз олди хиралашди. Яна ўша совуқ қиёфалар кўрингандек, яна ўша хунук овозлар эшитилгандек бўлди. У оғир «уҳ» тортиб қўйди.

Сўнгра секин-аста чеҳраси ўзгариб, олис сафар хотиралари гўзал бир шаклда жонлана бошлади.

Икки ўзбек қизининг Парижга бориши учун у ерда бирор таниш кишининг бўлиши лозим эди. Марям шу ҳақда ўйлар экан, Хайриниса Аҳмад Наимнинг ўша йилларда Парижда истиқомат қилаётганини айтиб қолди ва отаси, ҳар эҳтимолга қарши, Аҳмад Наимнинг Париждаги адресини берганини эслади. «Агар Парижга борсак, Аҳмад ака уй-жой масаласида бизга, албатта, ёрдам беради», деди Хайриниса. Шундан кейин улар маслаҳатни бир жойга қўйиб, поездда Парижга йўл олдилар. «Астория» меҳмонхонаси шундоққина вокзал яқинида экан, Марям меҳмонхонада қолди-ю, Хайриниса Аҳмад Наимни ахтариб кетди.

Кўп ўтмай, Хайриниса бир француз бева аёлига қарашли уйининг адресини олиб келди. Икки сайёҳ ўша уйни излаб топиб, жойлашиб ҳам олди. Кўп ўтмай, Аҳмад Наимнинг ўзи уларнинг қандай ўрнашганликларини билиш учун келиб кетди.

Парижнинг осори атиқалари ва истироҳатгоҳларини кўрган одамнинг француз операсини ҳам тинглагиси келади. Парижга келганларининг саккизинчи ё тўққизинчи куни Марям билан Хайриниса опера театрига боришга аҳд қилиб, уй эгасига кечроқ келишларини айтдилар ва кечки овқатни қолдиришни илтимос қилдилар. Улар ижара уйдан ҳали кўчага чиқиб улгурмаган ҳам эдиларки, Аҳмад Наим билан «қозоққа ўхшаш бир киши»нинг келаётганини кўриб қолдилар. Бу, Туркистон Мухторият ҳукуматининг собиқ раиси, Парижда муҳожирликда яшаётган Мустафо Чўқаев эди.

...Нодон бўлмасам, Берлинда, Германияда қолмайманми? Ўша ерда яшаб ҳам, элим ва юртимга сидқидилдан хизмат қилган бўлардим...

Афсуски, ақл кечроқ киради. Агар инсоният ўз олдида турган фожиаларни олдиндан башорат қила билганида, ер юзи аллақачон жаннатга айланган бўларди.

1928 йили Марям Султонмуродова Германиядан она-ватани Ўзбекистонга, Тошкентга қайтди. Нима учундир раҳбарлар сиёсатдан ҳоли, эркин мамлакатда ўқиб келган ва бошқа идеаллар асосида шакллана бошлаган қизни Эски шаҳардаги кечки Коммунистик университетнинг ўқув бўлимига мудир этиб тайинладилар. Аммо Марям учун қандайдир бир муассасага мудирлик қилиш эмас, балки шаҳар мактабларида немис тилидан дарс бериш завқли ва шавқли эди, ўшанда.

Ойбекнинг 1928 йил декабрининг сўнгги кунларида Ленинграддан таътилга келгани тўғрисида сўзлар экан, **Зарифа Саидносирова** ўз хотираларида бундай унутилмас воқеани ҳикоя қилган:

...Орадан бир неча кун ўтгач, Саидвали Шарафиддинов, Ойбекнинг техникумдош дўсти, бизни меҳмонга таклиф этди. Мен синфдошлар зиёфатида Ойбек билан ёлғиз қолмаслигим учун дугонам Марямни ҳам эргаштириб бордим. Марям хоразмлик қиз бўлиб, Берлинда таҳсил кўриб қайтган ва ўша йилларда «Зебуннисо» мактабида немис тилидан дарс берар эди.

Биз Саидвалининг уйида ўйин-кулги билан ўтирдик. Ойбек менинг қўлимга дутор тутқазди — аллақандай мақомларни чертган киши бўлдим. Кимдир ўйнади, кимдир қўшиқ айтди. Ўртада шодон бир кайфият ҳукмронлик қилди. Аммо шу пайт Ойбек пастда ёзилган кўрпача устига келиб чўкди. Мен келиб, унинг ёнидан жой олганимга қарамай, паришон бир ҳолда оғир сукутга чўмди. Ойбекнинг хаёлчан ҳолатини кўрган Марям ҳам ёнимга келиб:

—Сизга нима бўлди, Ойбек ака? Кайфиятингиз яхши эмас. Бизга қўшилиб, ўйнаб-кулиб ўтиринг. Зарифа хафа бўлмасин, —деди.

Лекин Ойбек ўз бошидан нима кечаётганини бизга сездирмасликка уринар, чамаси, хасталигидан ташвишланар ва ўз ҳолатини менга қандай қилиб айтишни билмас, мени қайғуда қолдиришни истамас эди.

Шу кеча Ойбек Саидвалиникида тунаб қолди. Мен билан Марямни кузатиб қўйишни эса Темучинга топширди. У бирор кимсанинг менга қўл кўтармаслигини билгани ва мендан кўнгли тўқ бўлгани важидан Темучинни четга имлаб, Марямни хафа қилмасдан, уйига қадар элтиб қўйишни илтимос қилди...»

Марям 1935 йилдан эътиборан журналистика соҳасига ўтиб, «Гулистон» ва «Ёрқин турмуш» журналларида адабий ходим бўлиб хизмат қилди, бу журналларда турли адабий-танқидий мақолаларини, рус ва немис мумтоз адабиётидан қилган таржималарини эълон қилди.

Марям Германиядан эркин фикрсиз, ижодий фикрсиз ҳеч қандай тараққиётнинг бўлиши мумкин эмас, деган хулоса билан келган ва шу хулосаси асосида ҳаёт ва иш тарзини белгилаб ишлаётган эди. Аммо унинг ҳаёт тарзини ҳам, ижодий режаларини ҳам 37-йилнинг бўрони остин-устун қилиб юборди.

Германияда ўқиб келган собиқ талабалар орасида биринчи бўлиб Абдуваҳоб Муродий «Миллий иттиҳод» ташкилотининг аъзоси сифатида 1930 йил 25 апрелда, Саттор Жаббор 1937 йил 8 январда, Марям Султонмуродова билан Хайриниса Мажидхонова 1937 йил 13 сентябрда, Солиҳ Муҳаммад эса 1937 йил 11 октябрда ҳибсга олиндилар. Хорижда жон сақлаб қолганлардан бошқа барча собиқ талабалар Германия фойдасига жосуслик қилганликда айбланиб, қамоққа олинди.

Марям Султонмуродова гўё Германияда Мустафо Чўқаев ва Олимжон Идрисий томонидан тузилган «Озод Туркистон» аксилинқилобий жосуслик ташкилотининг аъзоси бўлганликда, Тошкентда қандайдир проф. Энгелгардт орқали Германияга жосуслик материалларини бериб турганликда, «Гулистон» ва «Ёрқин турмуш» журналларида аксилинқилобий-миллатчилик йўналишини олиб борганликда ва ҳоказоларда айбланди.

Шу вақтда у камерада ҳали 5-6 ойга тўлмаган қизи Анора билан ётди. Терговчи ва назоратчилар уни қизидан жудо этмасликлари учун қандай сўроқномани олиб келган бўлсалар, шуларга қўл қўйди. Сирасини айтганда, 37-йил жаллодлари унинг қўл қўймаслигига йўл қўйишармиди. Қўйишмасди, албатта. Шунинг учун ҳам Марям қилмаган, ҳатто етти ухлаб тушига ҳам кирмаган гуноҳларни бўйнига олиб, 10 йилга кесилди.

«Онамнинг айтишларича, — деб ҳикоя қилади 1937 йили Тошкентда туғилган **Анора Давронова**, — ...ҳозирги Олой бозори яқинидаги Уездная кўчаси, 13-уйча эрта тонгда икки ҳарбий кийимли киши келиб, 5-6 ойлик чақалоқлик вақтимда онамни мен билан бирга қамоққа олиб кетишган. Онам билан у ерда бир ёшгача бўлган эканман. Сўнгра мени дадамнинг аммаси боқиб тарбияланган...»

Анора 2 ёшга тўлгунига қадар Марям Тошкент қамоқхоналарининг бирида ушлаб турилди.

Анора қамоқхонада азоб чекаётган маҳбусалар учун бир ярим йил давомида юпанч ва таскин манбаи бўлиб хизмат этди. Марямни терговга олиб чиққан пайтларида у неча-неча аёлларнинг бағрига ҳарорат бағишлаб, уларнинг бу дунёдаги энг мўътабар зот — она эканликларини эслатиб турди.

Ниҳоят, 1939 йил 10 март куни Марям Анорани сўнгги марта ўпа-ўпа, йиғлай-йиғлай, қайнонаси Хосият Иброҳимовага топширди-да, жазо муддатини ўташ учун қизил вагонга ўтириб, Қозон шаҳрига кетди. Ундан Суздал қамоқхонасига кўчирилди. Кейин қанчадан-қанча азиз бошларни ўз жаҳаннамида қовуриб ташлаган Колимага этап билан юборилди.

Жуманиёз Султонмуродовнинг пайига тушган кишилар уни 1926 йилда, Марям Германияда ўқиб юрган, ҳаётининг бирдан-бир ширин ва сермазмун кунларини кечираётган вақтда ўлдириб кетишган эди. Бу шум хабарни эшитган Марям неча кун ўзига келмай, кўз ёшларини юм-юм тўкди.

Севимли қизининг Германияда ўқиб келганидан кўкраги тоғ бўлиб юрган Дуржон ая учун Марямнинг қамалиши Мулла Жуманиёзнинг фожиали ўлимидан кейинги тасвир этиб бўлмас даражада оғир зарба бўлди. «Халқ душмани»нинг Султонмуродов фамилияли барча қариндош-уруғлари ҳузурҳаловатларини йўқотдилар. Марямнинг укаси Иброҳим НКВДнинг Хоразм секторидаги тергову қийноқларга чидай олмасдан, ўзини-ўзи отиб ўлдирди. Синглиси Гулчеҳра руҳий хасталикка чалиниб, бир йилга яқин жиннихонада даволанди. Бошқа қариндошлар фамилияларини ўзгартириб, Марямни танимаймиз-билмаймиз, деб туриб олдилар. Қўни-қўшнилар, таниш-билишлар эса Дуржон аянинг эшигини четлаб ўтадиган бўлдилар.

Марям Германиядан қайтиб, «Ёрқин турмуш» журналида ишлаб юрган кезларида Асқарбек Аҳмадбековга турмушга чиққан ва 1930 йили унинг тўнғич фарзанди Пўлат туғилган эди.

(Давоми бор).

Берлинда Карл Фредрик Ройтерсварднинг «Зўравонликка йўл йўқ» деб номланган ҳайкали очилди.

Рейтер фотоси.

Яширин агентнинг ҳаёти

Бешариқ қишлоғида туғилиб вояга етган Ҳамдам ҳожи Қаландаров отаси билан бирга 1898 йили Андижонда кўтарилган миллий озодлик кўзғолонида қатнашган. Асирга тушганида 20 ёшли Ҳамдам ўз дадиллиги билан барчани ҳайратга солган эди. У ҳақорат, сўкиш, қийноқ ва қистовларга қарамай маҳбус кийимини киймади. Яланғоч ҳолда асирлар қатори турмадан каторгага ҳайдалди.

Ҳамдам ҳожи ўн йилдан кўпроқ Сибир конларида асоратда ишлагандан сўнг ўзига ўхшаш топқир ва жасур маҳбуслар билан қочишга муваффақ бўлди. 1916 йилги қўзғолонда у қирғиз чўлларида казаклар билан жангларда қатнашди. Сўнг яширин ҳолда яшаб, 1917 йилги инқилобдан сўнг Фарғонада пайдо бўлди.

У ўзига содиқ мухлисларидан катта отряд тузди. Узоқ йиллар Россияда бўлгани, кўп аччиқ-чучуклар-ни тотгани туфайли дўсту душман фарқига борадиган бўлиб қолган Ҳамдам ҳожи шўроларга ҳам, Туркистон мухториятчиларига ҳам бирдек хайрихоҳ эди. У Эргашдан нафратланар ва бу туйғусини ўзида маҳкам сақлар эди. «Шўрои ислом» ва «Шўрои уламо» Эргашга ўринбосарликни таклиф қилганда у мулойим тарзда бу таклифни рад қилди. Ўсарқул уни тушунди. Ҳамдам ҳам ўзбек халқи озод бўлиши учун курашчи. Шўролар билан мухториятчилар келишган ҳолда ҳамкорлик қилиши тарафдори. Шунинг учун иккала томонга ёрдам беради.

Ўсарқулни ўзига яқин олган Муҳаммад Аминбек ҳам Эргашни ёқтирмас экан.

— Таги паст қароқчи. Савобни ҳаромга айланти-ради у баттол!

Муҳаммад Аминбек Эргаш ҳақида шундай фикрда эди. Аммо унинг укаси Кичик Эргаш ҳақида яхши гапирди. Оқ подшо турмасида ётган, Сибир қаҳратонида кўп кеча-ю, кўп кундуз бўлган Муҳаммад Аминбек Қўқон воқеаси ҳақида тасаввурга эга эди.

Ўсарқул бек ҳузурига ўнлаб йигитлар келиб, қизил аскарлардан интиқом олиш ишига бош-қош бўлишни таклиф қилганликларининг гувоҳи бўлди. Уларнинг ҳиқоялари ва гувоҳликларидан 1918 йилнинг февралида рўй берган Қўқон фожиасининг бутун аччиқ даҳшати намоён бўлди. Бу фожианинг илдизи 1917 йилнинг августида Жомеъ масжидида рўй берган тўқнашувда эканлигини ўшанда у ҳаёлига келтирмаган эди. Ўшанда Қўқон шаҳар думасига сайловлар бошланиб, ҳар бир ташкилот ўз номзодларини кўрсата бошлади. Рус большевиклари ташаббуси билан тузилган ўзбек меҳнаткашларидан иборат «Меҳнаткаш мусулмонлар иттифоқи» номзодлари рўйхати сайлов комиссияси томонидан 4 рақами, «Шўрои ислом» номзодлари 8 рақами билан белгиланди. Тўрт рақамига овоз берувчилар шўролар, большевиклар тарафдорлари сифатида машҳур бўлиб кетиши ана шу сайловдан бошланди. Ташвиқот ишлари кучайиб, ҳар томон ўз дастурини тарғиб қилди. Уламолар мусулмонлар ўртасида шундай тарғибот юргизди:

— 8–сайлов рўйхати жаннатнинг калити, жаннатнинг эса 8 дарвозаси бор, кимки 8–рақам номзодларига овоз берса, тўппа–тўғри жаннатга киради. 4–сайлов рўйхати эса

ЎСАРҚУЛНИНГ СИРИ

дўзахилар, динсизларники.

Сентябр ойида Қўқоннинг Эски шаҳридаги Жомеъ масжиди олдида катта йиғин бўлиб, унда барча ташкилотлардан нотиқлар ўз дастурларини кўтариб чиқдилар. 4 ва 8–рўйхат вакилларининг ўзаро мунозараси жанжалга айланиб кетди. Улар мунозара–баҳс одоби чегарасидан чиқиб, ўзаро ҳақоратга ўтишди. Ҳақорат муштлашишга айланиб, охири қон тўкилишига сабаб бўлди. «Меҳнаткаш мусулмонлар иттифоқи» аъзоларидан бош киши ҳалок бўлди. «Шўрои уламо» вакиллари, жоҳил муллаваччалар ваҳшиёна ўлдирган бу кишилар камбағал ҳунарманд ишчилар эди. Бу ҳол мулкдорлар билан йўқсиллар ўртасидаги муносабатни кескинлаштирди. Большевиклар ўз ташвиқотларида Жомеъ масжидидаги қонли тўқнашувни мусулмонлар ўртасидаги синфий курашнинг кўриниши, деб баҳоладилар ва ўзларини мусулмон меҳнаткашлари билан бирдамликларини изҳор этдилар. Қўқон шаҳар Совети қотилларни топиш ва жазолашни талаб қилувчи қарор қабул қилди ва Тошкентдаги ўлка Советига мурожаат этди. Ана шу вақтдан сўнг тўртинчилар–большевиклар халқ ўртасида камбағаллар ҳимоячилари сифатида эътибор қозондилар. «Шўрои ислом» ва «Шўрои уламо» обрўсига путур етди. Бу воқеа Қўқон аҳли ўртасидаги синфий табақаланиш жараёнини тезлатди. Большевиклар ўзбек аҳолисини ўз томонларига ағдариш ниятида «Меҳнаткаш мусулмонлар иттифоқи» аъзоларидан М.Иброҳимовни Қўқон ишчи, солдат ва мусулмон депутатлари шаҳар Советига депутатликка сайладилар. Большевик Ефим Бабушкин вужудга келган қўш ҳокимиятчилик ҳам аслида икки ёндошувни ўзида акс эттирди. Туркистон Шўролар ҳукумати синфийлик асосида иш кўриб, бир миллат ичидаги икки синф ўртасида тотувлик бўлишини истамади. Туркистон мухторияти эса умум мусулмон миллатлари бирлигини тарғиб этди. Муҳаммадхон Танишбоевдан кейин Туркистон мухториятига раис бўлган Мустафо Чўқоев музокаралар, ўзаро ҳамкорлик асосида иш кўриш тарафдори эди. Аммо унинг ҳукуматида бу масалада якдиллик бўлмади. Қўқонда Шўро ҳукумати-нинг асоси–Шаҳар Советини қурол кучи билан йўқотиш тарафдорларининг қўли баландлик қилди. Жоҳил муллалар, йирик саноатчи бойлар Шўролар душманлари ваъдаларига учиб, бевосита ҳарбий ҳаракатларни бошлаб юбордилар. Рус оқ гвардиячилари, хусусан полковник Дутов, полковник Зайцев каларни мададига ишонган ҳарбий министр Чанишев большевиклар таянчи Қўқон қалъасини босиб олиш учун ҳаракат қилди. Кўзланган режасидан ким чиқмаган, дипломатик музокаралар бошлади. Полковник Чанишев қалъани топширишни талаб қилди. Шаҳар совети буни рад қилгач, қўрбоши Эргаш бошчилигидаги қуролли кучлар қалъага қарши уруш очди. Туркистон мухториятида ҳукумат тўнтариши уюштирган уламолар тараққийпарвар зиёли, Петербург дорилфунунини битирган, йирик савдогар Мустафо Чўқоев ва унинг сафдошларини ҳокимиятдан четлаштиришди. Эшонлар фатвоси билан Эргаш тантанали равишда «Ҳазрати мавлоно» қабристонида оқ наматга ўтказилиб, хон деб эълон қилинди. Жоҳил қўрбоши ҳарб илмида ғирт саводсиз бўлгани учун пала-партиш қуролланган минглаб одамларни Қўқон қалъасига ҳужумга бошлайди. Тўплари билан бутун шаҳарни вайрон қилишга қодир қалъада Шаҳар Совети жойлашган эди.

Эргаш қўрбошининг қалъага ҳужуми натижасида юзлаб кишилар тўп ўқига ем бўлди. Мухториятчилар томонидан қурол кучи ишлатилгани Туркистон мухториятини тан олмаган ва уни йўқотиш учун қулай фурсат кутаётган Тошкентдаги Халқ Комиссарлари Советига айни муддао бўлди. Қўқон шаҳар Советига ёрдам баҳонасида бир неча кучли қуролланган отрядлар шошилинч равишда Қўқонга жўнатилди. Йўл–йўлакай уларга қўшилган арман дашноқлари дуч келган қишлоқни ёндириб талаб кета бошлади.

1918 йил 20 феврал куни Тошкентдан етиб келган ҳарбий комиссар Перфильев Қўқонни ёппасига тўпга тутди. Кейин эса дашноқлар ёниб кулга айланган уйлар, расталар, дўкону масжидларни кезиб, қирғинбарот бошланди. Талончилик бобида бошқа қизил аскарлар ҳам улардан қолишмади.

Ўша 1918 йилнинг февралидаги қирғин больше-виклар, тўртинчилар ва умуман Шўро ҳукумати тарафдорларининг ҳақиқий башарасини рўй–рост кўрсатди. Халқ ўртасида «қизил босмачилар» деган янги ибора пайдо бўлди.

ИНТИҚОМ

НКВД терговчиси гувоҳларнинг икрорномаларидан бирини Ўсарқулга кўрсатди.

— Қорадарёда қизил аскарларни ўлдириб каллаларини олишда ва дарёга ташлашда шахсан қатнашганингни тан оласанми?

Ўсарқул тасдиқ ишорасида бош ирғади.

—Мана бу бошқа гап, — деди мамнун ҳолда терговчи.— 350 одамни қандай аямай ўлдирдиларинг?

Ўсарқул хаёлга толди. Ўша 1918 йилнинг баҳорида Қўқон фожиасини ўз кўзи билан кўрганда тушунарди ҳар ким интиқом қандай бўлишини...

Муҳаммад Аминбек раҳбарлигидаги қуролли отрядлар интиқом ўтида ёнарди. Ахир Қўқондаги минглаб қурбонлар орасида барчанинг ёру дўсти, қариндош–уруғи топиларди. Қўқон фожиаси шу тариқа бутун Туркистон ўлкасида фуқаролар урушига ўт чақди. Шу вақтгача сиёсатга унча аралашмай четда юрганлар ҳам бирдан оёққа қалқди. Большевиклар гарчанд дашноқларни қурол-сизлантиришган бўлишса ҳам, энди ғирт қолипдан кўчган эди.

Қўқон шаҳар Совети раиси Ефим Бабушкин тадбиркор одам бўлгани учун эҳтиёткорона иш тутди. У мухториятчилар раҳбарларини ҳибсга олишни «Меҳнаткаш мусулмонлар иттифоқи» аъзоси Расулжон Мадаминовга топширди. У Тоир маҳсум, Мансурхўжа, Иноможон бой, Олимжон ҳожи каби ўттиздан ортиқ таниқли мухториятчиларни қамоққа олиб, мол–мулкларини мусодара қилди.

(Давоми бор).

Мунаввар тонг муборак!

Самарқанддаги Жума қум кони жамоаси Ўзбекистон халқини, юртимизда фаолият юритаётган хорижий ҳамкорларни, меҳмонларни Республикамиз мустақиллигининг 14 йиллиги байрами билан чин дилдан қутлайди!

Аллоҳнинг назари тушган заминимизнинг бебаҳо бойликлари–мустақиллик инъом этган неъматлар юртимиз ободлиги, элимиз фаровонлиги, буюк келажак учун хизмат қилаверсин. Табиатни асраб–авайлаш, табиий бойликлардан оқилона фойдаланиш шу заминда нафас олаётган ҳар бир кишининг ҳаётий шиорига айланса, деймиз.

Мустақиллигимизга кўз тегмасин, илоҳим!

ЁНИМИЗДАГИ БУТУН ҚАЛБ

Нафосат дунёси

Шоир одам шеър ёзганида, уни ўқиб бераётганида умуман бошқа одамга айланиб қолади. У айни ўша лаҳзаларда дунёлардан узилади, фақат ўша-ўзи билган шеърият дунёсида оний лаҳзалар ичра яшаб ўтади. Балки ижодкорнинг, шоирнинг энг катта бахти ҳам шундадир.

Бу гапларни ўзимнинг ҳолатларимдангина келиб чиқиб ёзаётганим йўқ. Бу-кузатувларим натижасида топган хулосам. Ва айни пайтда бу-менинг фикрим, балки бошқаларнинг фикри ўзгачароқ чиқар...

«Ишқ бекати». Шу ном билан Муҳаммад Сиддиқ ва Муҳиддин Абдусамад шеърларидан тузилган китоб нашрдан чиқди. Муҳиддин ўз шеърларига умумий ном топди — «У». Баъзан, муқоваси жуда чиройли, номи ҳам шунга яраша жуда гўзал бўлган китоблар қўлимизга тушиб қолади, лекин китобнинг ичидан биронта маъно топгунча эзилиб кетади одам. «У» эса ўзида жамланган шеърларнинг маъно-мазмуни, тасвиру ташбеҳларнинг қуймалиги, фикрлар бутунлиги билан номига муносиб китоб бўлган.

Муҳиддин бир шеърида шундай ёзади:

Йўллар узилмади қадаминг тегиб,
Кўзим деразага қоришиб кетди.
Сохта йўловчилар кириб кўзимга,
Зулмат чўмган дилим ёришиб кетди.

Сендан висолингни қилмайман талаб,
Сендан дийдорингни қилмайман таъма.
Аммо шуни фақат тушунтириб кет,
Сенинг қиёфангга кирганми ҳамма?

Шоир шеър ёзаётиб, фақатгина ўзининг дардларини қоғозга тўкади. Лекин шеърни ўқиган ўқувчи унда ўзининг дардларини кўради. Муҳиддиннинг «Кутиш» шеърида берилган сўроқ барча ошиқларнинг сўроғи. То шеърнинг охирига, яъни ўша сўроққа етиб келгунга қадар шеърда жуда чиройли тасвир чизилади. Ҳар гал шу шеърни ўқиганимда кўз олдимда ёмғир ювиб ўтаётган деразадан кўриниб турган узу-у-ун йўл намоён бўлади ва нега бундайлигини кў-ў-үп кутган дилларга тушуниш қийин бўлмайди.

Муҳиддин кутишни бир сатрда жуда чиройли тасвирлайди, бу — кўзнинг деразага қоришиши. Унинг шеърларида бундай ўхшатишлар, топилмалар жуда кўп. Муҳиддин уларнинг кўпини ўзи таъкидлаганидек, ўйлаб топган бўлсада, ғашингга тегмайди. **«Тутаб борар одам дегани», «Ҳовузига ойна қўйди балиқлар»** ёки **«Осмон пештоқига тақа илибди», «ОНА ер, қачон ҳомиладор бўласан менга?!»** каби топилмалар ўзи бир сатрдан ошмаса-да, бир бутун шеър бўла олади. Муҳиддиннинг ўзи ҳам кўп шеърларига сарлавҳа қўймагани ҳолда бир сатрли шеърларини сарлавҳа билан берган. У шу шеърларни ўқиб бўлиб, ўзи кулиб юборади. Баъзан мен ҳам энсамни қотираман, «бир қаторли чистон» деб куламану кейин барибир, ўзим қолганда ўқиб чиқсам, қойил қоламан.

Муҳиддиннинг деярли ҳар бир шеърида бир янги нарса — у қофиядами, ўхшатишдами, шеърий санъат қўллашдами, бўлади. Айтганча, ичимизда шеърий санъатларнинг турларини яхши биладиган ҳам Муҳиддин эканлигини айтиб ўтиш жоиз бўлса керак. Умуман, Муҳиддин жуда кўп ўқийди. Кўп ўқиш эса, ижодкорга, истеъдодли ижодкорга кўп нарса бериши тайин. Бу Муҳиддиннинг аввалги ва ҳозирги ёзаётган шеърларида яққол кўзга ташланиб туради.

x x x

Муҳиддин бошқа мавзулардаги шеърлари майли-ку, муҳаббат ҳақидаги шеърларини жуда бошқача ўқийди. Ҳамиша шоирларнинг севги важидан ёзилган шеърларини ўқиганимда, эшитганимда уларнинг севгилиси ким экан, деб ўйлайман, қизиқаман, қизиқишдан ҳам кўра ўша номаълум маъшуқаларга ҳавасим ортади. Лекин улар шоирнинг севгилиси бўлгани учун эмас, уларнинг шунча мақтовга, таърифу таҳсинга сазовор бўлганликларига ҳаваcланаман.

Ғунчалар оғзини очар ҳайратда,
Орзу қилишади сенга ўхшашни.
Сен боғга гул ёниб кириб келганда
Булбуллар тўхтатар сайрашни.

Изингни ўпгандан майсалар хурсанд,
Телбадай бошини сарак-сараклар.
Сени юқоридан бир бор кўргали
Бўй чўзиб қарайди тераклар.

Муҳиддиннинг «Юрак боғларимга яна келдингми?!» шеъридаги бу мисраларни ўқиган одам менинг юқорида айтиб ўтган қизиқишларим, ҳавасларимни тушунса керак. Лекин бу шеър фақат таърифу таҳсиндан иборат бўлганда менга бунчалар таъсир қилмаган бўларди. Бу шеърда самимият бор, чексиз, беғубор меҳрга қоришиқ туйғулар бор...

Ўн икки банддан иборат шеър муқаддима, тўрт фасл ва хотимадан иборат. Менга негадир шу шеърнинг тузилиши ва шаклига муносиб оҳанги ёқади. Шеър бармоқда ёзилгандан кейин, бармоқ вазни қоидаларига асосланиб ёзилгани яхши. Муҳиддин аксарият шеърларида шу қоидаларга тўлиқ амал қилади. Ҳозир устида сўз бораётган шеърнинг баъзи ўринларида эса вазн бузилган бўлишига қарамай, негадир қоқинмай, равон ўқиб кетавераман. Худди шу ерда, барибир вазн шундай, қусурли берилиши керакдек туюлади. Бу ҳам Муҳиддиннинг маҳорати деб ҳисоблайман. Шеърдаги оҳангдорликни ўрнида қўлланган қофиялар тутиб туради. Шу ўринда бу шеърдаги «дараклага» «дарахтларнинг», «ташнага» «туташганнинг», «ифорига қўпорибнинг», «кўпдирга ўпди» сўзларининг қофия қилингани балки адабиётшунослик нуқтаи назаридан ёндошилса камчиликлардан холи эмасдир, лекин Муҳиддиннинг шеърларини яхши кўриб ўқийдиган бир мухлиснинг назарида шеърнинг қадрини яна бир карра оширади.

Юрак боғларида ёмғирлар ёғади, дарахтлар қарсаклар чалади маъшуқа шаънига. «Мўъжиза»нинг ташрифига интизор, дийдорлар орзусида мажнунҳол боғ, айриликдан сочларини юлган, висол қувончидан кўкка қўл чўзган, «келгувчи» пойига юрагин тўшаб, изидан илдиз қўпориб эргашган дарахтлар... ҳаммаси гўзал, ҳаммаси ҳайратли. Ҳар бир ошиқнинг юрак боғларида рўй бергувчи энг самимий ҳолатлар. Шоир «сени яхши кўраман»ни

Дарахтлар кўп яхши кўради сени,
Келиб тур... кўриб тур... даракла...

дея изоҳлайди. «Келиб тур... кўриб тур... даракла...» шу сатрни яхши кўраман. Хокисорликми, ялинаётганини билдиргиси келмай ўтинишми... хуллас, жуда гўзал мисра. Умуман, Муҳиддиннинг шу мавзудаги шеърларида аллақандай сокинлик, хаёлчанлик бор. Чираниб, мажбурлаб киритилган сатрлар, сўзлар йўқ.

ва яна тиллосин йўқотиб осмон
ва яна шарроcлаб йиғласа ёмғир
ва яна муҳаббат бўлиб саргардон
ва яна жизиллаб тинмаса бағир

ва яна намиққан жиққа тушларим
ва яна ивиган кўзнинг сурати
ва яна илкингни илкис ушладим
ва яна ўпмоққа етмас журъатим

ва яна...

x x x

Муҳиддиннинг шеърларини биринчи ўқиганимда «ҳамма нарсани шеър қилаверар экан-да», дегандай таассурот қолганди. Кейин-кейин эса, ўша мен «ҳар нарса»лар ҳақидаги шеърлар деб баҳо берганларимдаги мисралар ичидан кўп нарсалар чиқиб қолди. Масалан, **«Чу-лу-лу», «Шара-бара», «Синглимни ўйнатиб»** шеърлари. Биринчи ўқиганимда энсамни қотирган бу «соддагина» шеърларни энди Муҳиддиннинг энг яхши топилмалари деб биламан. Демак, кўп нарсани шеър қилиш мумкин, фақат истеъдодли, билимли ижодкор бўлсанг. **«У»**ни ўқиб, мен баъзан кулишиб, баъзан уришиб юрадиган, кўпроқ яхши ўртоқ, яхши курсдош сифатида биладиганим Муҳиддинда, Муҳиддин Абдусамадда кўпчилигимизга севимли забардаст шоир Усмон Азим айтганидек бу дунёни сирга кўмиб, шеъриятнинг пичоғини қалбига санчиб яшаётган шоирнинг, **БУТУН ҚАЛБ ЭГА**сининг сиймосини кўрдим!

Зумрад ВАҲОБОВА,
Олий адабиёт курси битирувчиси.

«Бири кам дунё»

Дейдилар, умр бу — тезоқар дарё,
Жилвалари ёлғон, ишваси рўё,
Билиб-билмаганга олгандай гўё
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Шуҳратингдан тўйдим, шонингдан тўйдим,
Миннат билан чўзган нонингдан тўйдим,
Бегуноҳ тўкилган қонингдан тўйдим,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Бошдан сочгани зар-тошинг керакмас,
Тўкма, мен учун кўз ёшинг керакмас,
Олгин, татимаган ошинг керакмас,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Қўлларим ёқамда гўдак қатори,
Билмай кимнинг ёри, кимнинг агёри,
Кимнинг мозорида кимнинг бозори,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Сени деб келгандим беҳиштни ташлаб,
Не-не чечакларнинг кўзини ёшлаб,
Гоҳо йўл қидириб, гоҳо йўл бошлаб,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Балки, қаторингда сара нормасман,
Лек сен билганчалик буткул хормасман,
Билсанг, асли мен ҳам сенга зормасман,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Шундоғ ҳам кўксимда изғирин саси,
Шундоғ ҳам ёзимда қишнинг нафаси,
Шундоғ ҳам изимда қашқир тўдаси,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Муз қотган қўлларда қотган гулмисан,
Қонхўр султонлардан қолган тулмисан,
Бахтни занжирлардан излар қулмисан,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Кун келар, азмингда йўлдош бўларман,
Севинчингдан нишон кўз ёш бўларман,
Ёвингга оттани бир тош бўларман,
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

Жуда безор бўлсанг, олиб ҳаттоки
Қаърингга улоқтир, устимдан ёки
Уйсанг, тупроғингни уяқол, токи
Менга қовоғингни уймагин, дунё!

АДАБИЁТ

Дунёга ўхшамас унинг дунёси,
Гўзаллик изидан қувар энтикиб.
Эрксевар руҳида ҳақнинг зиёси,
Башарнинг бахтига мангу кўз тикиб.

Юзма-юз қилишдан чарчамас лекин
Ҳур кунлари билан шум тунларини.
Бир ёндан Ойбегу Шайхзодаларин,
Бир ёндан замона қузғунларини...

Акиф АЗАЛП

ҚЎҚОННИНГ ФЕРУЗА ОСМОНИ

Бадиа

Куйиб эй, Нодира,
олам элига
Муҳаббат шевасин
ошкор эт.

Қўқон нафақат Фарғонанинг, балки бутун Туркистоннинг суюк шаҳри. Бунда ҳар бир кўча, ҳар бир иморат, ҳар бир қадамда муқаддас руҳоқ сочли тарих рўбарў келади.

Ҳар сафар эски Чорсудан ўтсам, кўнглим тубида дилгирликни туяман. Бунинг сабаблари бисёр. Эҳтимол, бундан-да қачонлардир бунданда муҳташам боғ бўлгани, уни одамлар фурқат, яъни айриликдеб атаганлари туфайлидир. Зеро, айриликлардан зада кўнгил ҳамиша ҳадиксираб яшайди.

Ҳозир ҳам бу манзил шаҳарнинг энг гавжум кўчаларидан бўлиб, шоир Ҳамза номидаги театр, шоирлар хиёбони, салкам икки аср бурун Қўқоннинг жаннатмакон хони Амир Умархон бунёд этган Масжиди жомеъ шунда қайта тикланган. Яна ўз замонасининг шижоатли шоирининг мемориал музейи бор.

Аҳли Қўқон истиқлолгача, истиқлолдан кейин ҳам бу ерга ҳар йили сумбула тушганда сайллар, байрамларга йиғилади. Майдон яқин йилларда экилган дарахтзор, ёш ниҳолларга тўла. Кираверишдаги тепаликда қолган 5—10 туп улкан чинорлар ҳануз феруза осмонга қад кериб, шамоллар беланчагида тебраниб шовуллайди, тарих сўзлайди, гўё.

Яқинда йўлим тушиб, шоирлар хиёбонини зиёрат қилдим, шоир Ҳамза музейига кирдим. Кирдиму давр шиддатини, истиқлол нафасини ҳис қилдим. Ҳийла таассуротлар билан яна кўнглим кўтарилди. Очиғи, кўнглимдаги ўша эски дилгирликдан асар ҳам қолмади. Бунга сабаб бўлган ўша гўзаллик ҳақида ёзгим келди.

Асли бу ерда кўрганларим-шу шаҳар чеккасидаги хилват бир қишлоқ боласи, энди ҳаётдан абадийга кетган қўқонлик мусаввир Раҳмонжон Мирзаевнинг мўйқаламидан истиқлол шарофати туфайли яралган тасвирий санъат асарлари эди. Етти хил рангдан, улар қоришмасидан бунёд бўлган бу мўъжизалар, ижод намуналари, етмиш минг маъно билан мени ўз юртимнинг беозор гўшаларига, болаликдан қулоғимга тушган тарих китобларидан гоҳ топиб, гоҳ топмаган улуғ шахслар, машҳур инсонлар оламига бошлаб кетди. Мусаввирнинг бургут мисол қиёфаси акс этган «Автопортрет»дан бошлаб, тўғриси, сўнгги йилларда, ўтган аср қаъридан ҳушёр боққан, янги асрга татигулик расмлар жамулжамини кўрдим. Рости, музей хоналарида хушҳол кезиб, назокат ва нафосат оламига қадам қўйганимга ишондим, ҳақиқатда шундай эди.

Бу асарлар мусаввир Раҳмонжон Мирзаевнинг Қўқон аҳлига, ўзбек деб аталмиш буюк бир халққа, эҳтимол башариятта аталган бир туҳфаси, меҳр-муҳаббати ошкори эди. Олдин ҳам бу рассом ҳақида эшитган эдим. Қўқонлик шоир Ҳабибулло Саид Ғани хонадонида бир неча йил бурун унинг мўъжаз бир асарини кўрганим ёдимга тушди. Ўшанда жуда кўп расмлар орасида бир картина эътиборимни тортган, унинг муаллифини сўраб- суриштиргандим. Раҳмонжоннинг ўша картинасида зангори ҳаволарга қўшилиб кетган теракзор, қадим минора ёнгинасидан тугун дастурхон кўтарган, бола етаклаган бир аёлнинг кетиб бораётгани ифода қилинган.

Бу картинадаги тасвир лоп этиб хотирангизга олис болаликни, болаликдаги саёҳат ҳақидаги тотли орзуларингизни ёдга солади. Инсонни хазин, лекин аллақандай жуда ёқимли туйғуларнинг қучоғига ташлайди, туширади. Бу туйғулардан эса ўз навбатида ёдингизда ўчмас бўлиб муҳрланган баҳор ёмғирлари монанд латиф, нозикликни ҳис қиласиз. Бир зум ичида оҳиста ураётган юрак янада сокинлик топиб, нафосат аталган баҳри уммон қучоқларида яйрайди. Чунки бу ерда мажоз бор. Она-бу она замин, тарих, она ватан. Бола эса бугунимиз, эртамиз, тугун дастурхон дунёнинг сири эмасми!

Расм қаршисида, бобурий шоҳ Акбар сўзларини эслаган эдик: «Рассом Аллоҳни ҳис қилишдек алоҳида истеъдод соҳибидир.

Истиқлол туфайли

Чунки у жонли мавжудотларни тасвирлар экан, уларга жон ато қилолмаслигини яхши тушунади. Бу эса уни ҳаёт бахш этувчи парвардигор ҳақида кўпроқ ўйлашга мажбур қилади».

Энди бу ёруғ дунёни абадийга тарк этган инсон, мусаввир Раҳмонжон Мирзаев ижоди намуналари, бу расмларнинг ҳар бири бир олам. Уларнинг олдида соатлаб туриб, ботинида яширинган сир-синоат ҳақида ўйлаш, бу расмлар олами нафосати жилвасидан баҳра олиб, руҳоний лаззат нималигини, бу қудрат сеҳрини, ҳаёт моҳиятини илк бор англай бошласангиз, не тонг?!

Дунё сири эса агар у чиндан сир деб аталса, инсоннинг инсонга меҳри. Шу ёруғ оламга, ўтган азиз зотларга ва энди дунёга келадиган авлодларга — башариятга меҳр-мурувватни, муҳаббатида ва бу муҳаббатнинг ҳар бир бандига хос бетакрор шевасида — ранго-ранглигида эмасмикан?!

Рассом ўзининг фарзандлари Рустамжон, Феруза ва Фарҳоджон, кекса онаси, туғилган қишлоғи Қўшкўприкка, қишлоғи одамларига, тенгдош дўстларига, юртимизнинг келажак наслларига ва қарийб чорак аср ўзи билан ҳамнафас рафиқасига, суюкли шаҳрига, энди мустақил бўлган Ватанига улкан муҳаббатини ранглар олами тилида, улар ёрдамида ошкор қилди. Гўё «Мен сизларни севардим» дея бемалол айта олди.

Қўқон шамоллар шаҳри, ўхшаши йўқ ягона ва нодир гўша. Бу гапни ўзим қишлоқдан бўлганим туфайли айтмадим. Бу гапни мен турли йилларда, турли шаҳарларда дўстларимдан эшитганман. Болтиқ бўйларида, Ҳиндистон ва Америкада, Исроилда ва Араб давлатларида эшитганлардан эшитганман. Бу ер инсонларининг ақли, иқтидори, гўзал муҳаббати, меҳр-муруввати туфайли чиндан ҳам дунёда ягонадир...

Кўргазмада «Жаннатмакон хон Амир Умархон», «Саид Худоёрхон» ва «Фироқнома» — шоира Нодира расмларининг мўйбўёқда яралган нафосатини кўрдим. Яна табаррук масканлар «Мўйи муборак», «Шоҳимардон», «Лайлак-мозор», «Ойдинбулоқ» ва бошқа «Онам», «Оила» каби энди нафосат олами жавоҳирларига айланиб улгурган тасвир санъати намуналари бор эди.

Ранг тасвир мўъжизаси «Онам» картинасига термулиб, рангинаво чизгиларда ифода қилинган жуда теран маъноларни ўқишга уриндим.

Она чеҳрасига термулган инсон доим булоқ сувлари каби мусаффо бўлиши, тозаришини мен ўзим кап-катта одам, яна бир бор ҳис қилдим, шунга амин бўлдим. Зеро, дунёда ҳар бир гўзаллик замирида, заминида энг олдин она орзуси бўлади.

Ер юзида неки улуғ ишлар бўлса, албатта, юрак қонидан кўз очади, бу ҳақиқат, буни ҳеч ким инкор эта олмайди.

Ўтган асрнинг 60-йилларида бола эдим. Бир куни онам тонгда, қўлимдан етаклаб эски Чорсуга олиб келгани эсимда. Онам китоб дўконига кирмай, унинг олдида, ўша замонларда эски китобларни қўйниларида яшириб сотадиган китобфурушлардан бир китобни суриштирдилар. Бироқ ўша китобни топишнинг сира иложи бўлмади. Кейинроқ, йиллар ўтиб онам ахтарган ва менга илинган ўша китоб бор-йўғи хафтияк эканини, онамнинг мақсади эса аждодлар ёзувидан мени бохабар қилиш бўлганини англаб етганман. Лекин китобфуруш ўша давр сиёсати туфайли ҳадиксираб, китобни кўрсатмаганлигини ҳам тушунганман.

Раҳмонжон Мирзаев шаҳарнинг кунботар томони чеккасида, мўъжаз бир ҳовлида яшаб, ижод қилди. У 1994 йилдан Ўзбекистон Республикаси рассомлар уюшмаси, 1998 йилдан Ўзбекистон Бадиий Академияси аъзоси эди. У яшаган ҳовлини Данғара тумани, туркман қишлоғилик шоир Миробид Набижон билан топиб борганимизда Ватан сўзи ўзининг бир илоҳий маъносини, сирини ошкор қилгандай бўлди, бизларга. Негаки, шаҳарнинг бу томонларида юз йиллар бурунги иморатлар ҳозир ҳам бус-бутун сақланиб қолган. Ўшанда экилган юз йиллик чинорлар ҳануз шаҳарнинг феруза осмонига бўй чўзганча урибди.

Тан бериш лозим, бу дунёда неки эзгу амал бўлса, боқий қолади. Бу илоҳий маъно, Раҳмонжоннинг расмларини Ҳиндистонга, Исроилга ва Америкага олиб кетишганини айтганларидан кейин хаёлимга келди. Уларни тушуниб етиш қийин эмас. Бу асарларни у йиллар давомида, туну кун чизди. Оиласидагиларнинг айтишларича, «Ойдинбулоқ» асарини ёзда, ой тўлган кунларда, тунлари ўғли Рустамжон билан Ойдинбулоқ деган ерда қолиб чизиб келган экан. Бу гўша унча узоқ эмас.

Бу асарлар содда, оддий. Шу қадар соддаки, бир кўрганимизда уларга яширинган маъно дарров ўз сирини очавермайди. Вақт ўтиши билан бутун борлиғимизни асир қилади. Мисол учун мен улар туфайли мусаввир яшаган ярим аср манзараларини, юз йилдан зиёд муте Ватан, юрт қиёфасини кўз олдимга келтирдим, эслаб чиқдим.

Раҳмон Мирзаевнинг «Даҳмаи Шоҳон» («Шоҳлар даҳмаси») асари одамнинг ёдига нафақат бу дунёнинг ўткинчилигини, балки унга ҳаётга бўлган муҳаббат, мангу ишқ қадр-қимматини эслатади ёки «Сукмозор» асарида, айнан бўлмасада, шунга уйқаш кучли бир маъно яширинган.

«Хазиний» асари, беихтиёр, шоирнинг кўпчиликка таниш байтларини ёдга солади:

«Найлайин, иложим йўқ,
ҳар кўчада йиғларман,
Тор ўлди Хазинийга Фарғона тонг отгунча».

Асарга боқиб хазин туйғулар агар улар санъат асари туфайли қўзғалса, доимо кўнгилга шодлик олиб келишига тан берасиз.

Мусаввирнинг «Автопортрет»и билан танишганимда у билан ҳаётлигида таниш бўлмаганимдан изтиробда қолдим, афсусландим.

Анвар Юнуснинг «Мусаввир» шеърида ранглар ошиғи-Раҳмонжонга шундай мурожаат бор:

«Бир чимдим жонингга
тор келар жаҳон,
Табиат қошида ёлғиз
бўзлайсан.
Ёш бола эмассан, ахир,
Раҳмонжон,
Нега кўрмаганинг рангни
излайсан».

Раҳмонжоннинг асарлари она юртга муҳаббатнинг бир тимсоли бўлиб, қалбларни тўлқинлантиради, поклайди.

Нафосат ва назокат қандай кўринишда бўлмасин, бир зумда кўнгилни забт этади, асир қилади. Узоқ вақт кўнгил қаърида сақланиб қолади. У бир муҳаббат томчиси, сачраса, сизнинг қалбингизда ҳам ҳаётга муҳаббат уйғотади, Муҳаббат бўлиб уйғонади.

Турсун Али Пирназар
Тошпўлат ўғли,
Қўқон.

Сахий куз бу йил ҳам хирмонларимизни «оқ олтин»га тўлдиришга ваъда бериб келмоқда.

ҚАЙСИ БИРИ МЕҲРИБОНРОҚ?

Хусрав шоҳдан сўрашибди:
—Ўғилларингизнинг қайси бири сизга кўпроқ меҳрибон?
Шоҳ жавоб бериб айтибди:
—Тартиб-интизомни яхши кўрадиган, беномус бўлишдан қўрқадиган ва одамлар орасида ҳамиша-ҳамрўз, янада юксакроқ мавқега эга бўлиш пайидан бўладигани.

ХИЗМАТИГА ЯРАША ЭМАС

Бузургмеҳр айтган экан:
—Жамиятимизнинг кулфати шундан иборатки, у одамни хизматига яраша тақдирламайди. Ё у керагидан анча кўпроқ беради ёки анча камроқ беради.

ҚУРИШДАН КЎРА БУЗИШ ОСОНРОҚ

Бузургмеҳрдан сўрашибди:
—Нима учун дўстлар душманларга осонгина айланиб қоладилару душманларнинг дўстга айланишлари жуда қийин кечади?
У жавоб бериб айтибди:
—Уйни бузиш уни қуришдан кўра осон, идишни синдириш уни ясашдан кўра осон, пулни харж қилиш уни топишдан кўра осон.

ДУШМАНЛАРГА АҚЛ БИТСИН-А!

Ҳусрав шоҳдан сўрашибди:
—Биринчи навбатда қайси одамларга ақл битишини хоҳлардингиз?
У жавоб бериб айтибди:
—Душманларимга. Ақли расо кишилар ёмон бир ният қилган билан камдан-кам ҳоллардагина шу ниятини амалга оширишга киришадилар. Аҳмоқларни эса телба-тескари ҳаракатлардан ҳеч нарса тўхтатиб қололмайди.

Абул ФАРАЖ

ТЎРТ ХИЛ ТАСКИН

Бузургмеҳр қамоққа тушиб қолганида дўстлари ундан сўрашибди:
—Аҳволингга нима билан таскин берасан?
У жавоб қилибди:
—Ҳозир тўрт хил ҳикматни ўзимга такрорлаб турибман: биринчидан, ўзимга ўзим уқтираманки, ҳаммаси тақдири азалдандир, рўй берган бу қисматдан қутулиб бўлмасди. Иккинчидан, ўзимга ўзим айтаманки, шу кулфатларни даф этиш қўлимдан келмас экан, унга сабр-бардош қилишдан ўзга чора йўқ. Учинчидан, бундан ҳам баттарроқ кулфат-надоматларга дучор бўлишим мумкин эди, дейман. Тўртинчидан, халос бўлишимга яқин қолгану, ҳали бундан хабарим бўлмаган, дейман.

ШАҲАР НИМАЛАР БИЛАН ФАХРЛАНИШИ МУМКИН?

Шопур шоҳ айтган экан:
— Ҳар қандай шаҳарни беш нарса безаб туради: музаффар шоҳ, одил қози, обод бозор, моҳир табиб ва лиммо-лим дарё.

ШАРАФИДДИН КЎНЧИ таржимаси.

Англияда «Ҳизб ут-таҳрир» фаолияти таъқиқланади

Сўнгги йилларда экстремистик ташкилотлар томонидан амалга оширилаётган қўпорувчиликлар туфайли неча юзлаб бегуноҳ одамлар қони тўкилмоқда.

Норасмий радикал гуруҳлар, дин ниқобидаги яширин ташкилотлар фаолиятини чеклаш, уларга ҳамиша кўз-қулоқ бўлиб туриш дунё мамлакатлари учун актуаллик касб этмоқда.

Яқинда Буюк Британия Бош вазири Тони Блэрнинг мамлакатда фаолият олиб бораётган экстремистик ташкилотлар, шу жумладан, «Ҳизб ут-таҳрир» фаолиятини тақиқлаш ҳақидаги таклифи оммавий ахборот воситаларида эълон қилинди. Бу таклиф эса кўпгина давлатларда катта қизиқиш билан кутиб олинди. Бундай чиқиш, албатта, июл ойларида Лондонда рўй берган портлашлар сабабли пайдо бўлди.

Лондон кейинги йилларда кўпгина экстремистик гуруҳлар учун эркин фаолият майдонига айланиб қолганди. Сир эмас, масжидларда «кофирлар»га қарши очиқ чақириқлар янграб турар, баъзи бир диний жамғармалар Афғонистон, Чеченистон, Ироққа «кўнгилли жангари»ларни мунтазам жўнатиб турарди. Марказий Осиё ва бошқа минтақалардаги террористик ҳаракатлар «Ҳизб ут-таҳрир»нинг Лондондаги қароргоҳидан бошқарилаётгани ҳам ҳеч кимга сир эмасди. Бошқа давлатлар каби Ўзбекистоннинг ҳам бу ҳақдаги мурожаатлари Буюк Британия ҳукумати томонидан эътиборсиз қолдириб келинарди. «Ҳизб ут-таҳрир» ташкилоти бошчилигида бўлаётган бу ишларни расмий доиралар кўрмасликка олар, жаҳон жамоатчилигининг огоҳлантиришларига ҳам эътибор бермасди. Лондонда рўй берган портлашлар ҳукуматнинг қарашларини ўзгартирди.

Андижонда содир бўлган воқеаларнинг таг томирида ҳам «Ҳизб ут-таҳрир» турганлиги олиб борилган текширишлар натижасида маълум бўлди. «Акромийлар» гуруҳига айнан улар жангариларни етказиб берган.

Куни кеча Россиянинг Бошқирдистон Республикасида тўққиз нафар «ҳизбутчилар» устидан суд жараёни бўлиб ўтди. Улар ўтган йилнинг декабр ойида бир қатор гранаталар, автомат ва экстремистик китоблар билан қўлга тушган эдилар. Бошқирдистон Олий суди уларни турли муддатларга: тўрт йилдан саккиз йилгача озодликдан маҳрум этиш жазосини қўллади. Жиноятчилар жазони қаттиқ тартибли колонияда ўтайдиган бўлишди.

Гавҳар ДИЛМУРОДОВА

Узоқ кутилган ғалаба

Футбол

Ўтган ҳафта юртимиз футбол мухлису мутахассислари учун унутилмас бўлиб қолди. Чунки, Германия яшил майдонларида бўлиб ўтадиган Жаҳон чемпонатига чиқиш учун Осиё минтақаси 2-саралаш ўйинларида, ниҳоят Ўзбекистон терма жамоаси Қувайт устидан қийин ғалабага эришди. Янги тайинланган инглиз мутахассиси Роберт Хоугтон бошчилигида илк бора майдонга тушган терма жамоамиз «Пахтакор» марказий ўйингоҳида салкам 45 минг мухлис гувоҳлигида иродали ўйин кўрсатди. 0:2 ҳисобида мағлубиятга учраётганига қарамасдан футболчиларимиз биринчи бўлим охирида ҳисобни қисқартирди. Иккинчи бўлимда эса саралаш баҳсларидаги энг чиройли, тезкор ўйинларини кўрсатиб, рақиб дарвозасига яна икки тўп киритишди ва 3:2 ҳисобида ғалаба қозонишди. Заҳирадан ўйинга тушган Анваржон Солиев ўзининг чаққон хатти-ҳаракатлари билан рақиб ўйинчиларини шоширириб қўйди. У учинчи ҳал қилувчи тўпни боши билан киритди. Ўйин натижасига кўра Анваржон Солиев «энг яхши ўйинчи» номига сазовор бўлди ва Samsung компаниясининг эсталик совғаси билан тақдирланди.

«Мундиал»га бориш учун имконият берадиган ғалаба футболчиларимиз руҳиятига ижобий таъсир кўрсатди. Энди Баҳрайндан ҳам, КОНКАКАФнинг тўртинчи вакили тўсиғидан ҳам ўтиб олсак бўлгани, у ёғи бизни Германия кутиб олади. Фақат йигитларимиз ҳамжиҳатлик ва катта маҳорат билан майдонда ҳаракат қилишларига тўғри келади.

Баҳрайн терма жамоаси билан бўлиб ўтадиган «плей-офф» ўйинига футболчилар 28 август кунидан йиғила бошлайди. Мураббий Хоугтоннинг матбуотга берган интервьюсида ўйинларни холис таҳлил этиб, ҳали кўп ҳолларда муаммолар борлигини алоҳида таъкидлаб ўтди: ўйинчилар таркибига янги футболчилар қўшилиши эҳтимоли ҳам йўқ эмас. Афсуски, 3 сентябр куни ўз майдонимизда бўладиган биринчи ўйинда чап қанот ҳимоячиси Николай Ширшов сариқ жарима олгани туфайли муҳим учрашувни ўтказиб юборади. Баҳрайн жамоаси билан бўладиган учрашувни терма жамоамиз учун жуда катта имтиҳон десак ҳам бўлади. Ушбу ўйинни бошқарадиган ҳакамлар бригадаси ҳам маълум бўлди. Осиё футбол конфедерацияси масъулиятли ўйинда японийлик ҳакамларга ишонч билдирди. Бош ҳакам Тошимицу Йошидага Ясухико Ямацаки, Хироши Ямагучи ва Хаджиме Мацуолар ёрдам беришади. Ўйин назоратчиси гонгконглик Самуэл Чан Ян Мин бўлса, комиссар жанубий кореялик Хван Ко Сеунгдир. Баҳрайн биз учун бегона эмас. Ўтган йили Хитойда бўлиб ўтган Осиё кубогининг чорак финалида бу рақиблар ўзаро майдонга чиқишганди. Асосий вақтда дуранг ўйнаган вакилларимиз пенальтилар сериясида Марат Бикмоев ва Леонид Кошелевларнинг ноаниқ зарбаларидан кейин мағлубиятга учрашганди. Лекин шуни алоҳида таъкидлаш лозим, ўйинда тўлиқ устунликка эришган терма жамоамизга омад етишмаган эди.

ОФКнинг расмий сайти қуйидаги сўровномани ўтказаяпти: Ўзбекистон ва Баҳрайн термаларининг «жанг»ида қайси жамоа ғалаба қозонади? Бугунги кунда Ўзбекистон Баҳрайндан 20 фоиз кўп овоз олиб, етакчилик қилмоқда. Кўряпмизки, кўпгина осиёликлар ҳам бизга ишонмоқда.

Суннатилла ИСЛОМОВ

1-Тошкент Давлат Тиббиёт институти томонидан Саттаров Сергей Кайсеравичга 1998 йилда берилган №195957 (рўйхат рақами 52500) сонли дипломи йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

Milliy tiklanish
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси
Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ
Бош директор: Дилмурод ҚИРҒИЗБОЕВ
Таҳрир ҳайъати:
Қаландар АБДУРАҲМОНОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Раъно ЗАРИПОВА, Хайринисо МИРЗАЖОНОВА, Шарифа САЛИМОВА, Абдунаби СИДДИҚОВ, Жаннат ТОШМАТОВА, Олим ЎСАРОВ, Мунира ҚОРИЕВА
Газета 014-рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма: Г — 728. Ҳажми 2 босма табоқ. Адади 1502 Сотувда эркин нархда
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Саҳифаловчи: Раъно ИСМАИЛОВА
Босишга топшириш вақти 20.00
Нашр кўрсаткичи — 158
Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32 уй
Телефонлар: қабулхона — 133-67-51, 136-56-29, бўлим — 136-56-80, реклама ва эълонлар бўлими — 136-58-73
«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй
Босишга топширилди 20.00

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV №

Milliy tiklanish — millat kelajagi

Milliy tiklanish

Gazeta 1995-yil, 10-iyundan chiqa boshlagan

Har oyda ikki marta chop etiladi

O'zbekiston Milliy tiklanish demokratik partiyasining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy gazetasi

2005 yil, 16 sentabr, Juma

17 (323) son

КЎРАР КЎЗИМИЗ, БОРАР ЙЎЛИМИЗ

Инсоният ҳамиша ўз қадри, шаъни учун курашиб келган. Қадрини ўрнига қўйиш, шаънини эъзозлаш мақсадида изланган, курашган, қон тўккан, жамиятларни ислоҳ қилган. Ва бу жараён XXI асрда ҳам давом этмоқда.

Инсоний қадриятларга ҳурмат уни қонуний асосларда ҳимоя қилишдан бошланади. Шу боисдан ҳам умуминсоний қонунларни яратган, унга таянган мамлакатлар ривожланмоқда, адолатли тартиб-қоидаларга амал қилаётган жамият аъзолари ҳар жиҳатдан илгарилаб кетмоқда.

Бизнинг қадримиз узоқ давом этган истибдод йилларида топталди. Чор Россияси келтирган қирғинбаротлар, маҳаллий халқларга нисбатан ҳақоратли қарашлар инсон сифатида тан олинмаганимиздан далолатдир. Ҳатто шахсга сиғиниш йиллари қурбонларининг сони Иккинчи жаҳон уруши қурбонлариникидан ошиб кетди. Афғон уруши, Чернобил фожиаси не-не йигитларимизнинг жулунини узмади дейсиз. Гдлян ва Иванов номлари билан аталувчи икки бошли аждаҳо қанчалаб бегуноҳ кишиларнинг умрига зомин бўлмади. Яна қай бир қирғин, қай бир ажал тегирмонлари тўғрисида тўхталайлик!

Халқимизда «ўлмаган қул ҳаммасини кўради» деган нақл бор. Аллоҳга шукурки, юртимиз осмонидаги қора булутлар тарқалди. Мустақиллик-эрк қуёши мунаввар нур соча бошлади.

Баъзилар «Илгари ун, ёғ, ҳамма нарса тўкин-сочин, арзон эди, мустақиллик бизга нима берди?» деб сўраб қолишади. Агар ўтган 14 йил давомида у бериб улгурган неъматларни тан олмасак танамиз ёнмайдими, кўролмасак кўзимиз оқиб тушмайдими, эътироф этмасак забонимиз ғулдираб қолмайдими?! Ахир мустақиллик бизга Ўзбекистон деб аталмиш жаннатдай Ватанни инъом этди-ку! Бу мустақиллик шарофати эмасми! Спортда, санъатда оламга таниляпмиз, «Ўзбек кураши», «Шарқ тароналари» деган атамалар турли тилларда жарангламоқда. Бу озодлик келтирган, келажаги порлоқ парвозлардан мужда-хушхабар эмасми?!

Мустақилликнинг моҳиятини англашга ярамайдиган, юрагида ҳамон қуллик ҳукмрон бўлиб қолаётганлар биз билан бирга бўла олмайдилар. Уларнинг йўли бошқа, йўриғи бошқа. Тошкентда, Бухорода, Андижонда бўлиб ўтган террорчилик ҳаракатлари ҳам ана шундай нонкўрликларнинг, шукр қилишни билмайдиганларнинг, яна ҳам очиқроғи, бузғун кайфиятдаги душманларнинг ишидир.

Кимлардир хайр қилаётган 20-30 минг сўм учун динидан чиқиб, бошқа динга кираётганлар ҳақида эшитиб, ёқамизни ушладик. Шуми эътиқод? Маслаксизлик нимага олиб боради? Ўзгаларнинг қўлида қўғирчоқ бўлиб қолаётган, улар бераётган пул, ваъда қилаётган жаннатий ҳаёт ҳирсида тинч аҳолининг осуда ҳаётини бузишга уринаётганларнинг ҳам маслаксизлардан асло фарқи йўқ. Арслоннинг тезаги тошбақа учун шоҳона таом ҳисобланаркан. Нияти бузуқ кишиларнинг қўлига кўз тикиб, жиғилдонини тўлдираётганларнинг, улар тутқазган қурол билан гуноҳсиз кишиларга ташланаётганларнинг хўран, аммо манзилга ета олмайдиган тошбақадан фарқи бормикан?!

Ҳамон «мустақиллик бизга нима берди?» деб сўровчиларга яна бир хушхабарни етказиб қўйишдан мамнунлик туямиз: Ҳой биродар, мустақиллик бизга ҳаёт, тириклик, яшаш нақадар илоҳий неъматдир, унга дахл қилишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ деди. Инсонки тирик экан, уни бу олам саодатидан бенасиб этиш гуноҳи азим деди. Президентимиз «Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида» Фармон қабул қилди. Бу Фармон инсонга билдирилаётган юксак ишончдан далолатдир. Ўлим жазосини бекор қилиш аслида жиноятчи учун енгиллик эмас. «Инсон» деган мўътабар ном олдидаги масъулият, эҳтиром рамзидир. Ўлим жазоси олиб ташланган мамлакатда яшашнинг ўзи Яратганнинг иноятн эмасми? Фуқаросига нисбатан кечиримли жамиятни қадрлаш, унга муносиб бўлиш шараф эмасми? «Куч-адолатда» деган эди соҳибқирон Амир Темур. «Ўлим», «ўлимга маҳкум» деган иборалардан юраги зада бўлиб, дийдалари эзилиб кетган халқимиз учун ушбу Фармон қарор топган яна бир адолатдан нишонадир. Ҳар бир тирик жонга ҳаётни Яратган эгам беради. Омонатини қайтариб олиш ҳам ёлғиз Яратганнинг иродасидир. Умрни гўзал кечириш, ортда савоб ишлар қолдириш эса бандалар учун қарзу фарз.

Ўктам ҚУРБОНОВ,
«Миллий тикланиш» жамоатчи мухбири.

Сўз партия етакчиларига

МУЛОҚОТ МАЙДОНЛАРИМИЗ БЎШ ЁТМАСИН

Олимжон ДЎСМАТОВ,
ЎзМТДП Жиззах вилоят Кенгаши раиси

Мустақиллик йилларида халқимизнинг буюк ва шонли тарихи, қадим давлатчилик анъанасига эга эканлиги тўлиқ исботланди. Ўзбек халқининг миллий қадриятлари, миллий ғурури, миллий давлатчилиги шунчалик қадим ва мустаҳкам заминга эга эканки, уни на чоризм, на мустабид шўро тузуми сўндира олди.

XIX аср охири XX аср бошларида вужудга келган миллий озодлик ҳаракатлари ниҳоят «Туркистон (Қўқон) мухторияти» деб номланган миллий давлат тузишгача етиб келди. Бунинг бошида ғоявий-сиёсий жиҳатдан бош раҳнамо-жадидлар муҳим рол ўйнади, ғафлат уйқусида ётган халқ онги турли хил усуллар (театр, маориф, газета ва ҳ.) орқали уйғотиб юборилди. Бир сўз билан айтганда, янги тафаккур майдонга келди. Бу миллатнинг ўзлигини англаш, миллий тикланиш ва мустақиллик мафкураси эди.

Бу ҳол, шубҳасиз, миллатнинг кейинги 3-4 асрлик тарихида мисли кўрилмаган ҳолат эди. Қанча аждодларимиз юртни озод кўриш, миллий истиқлолга эришиш орзуларини дилга тугиб, армон билан кўз юмди.

Шукурки, Ўзбекистонга Яратганнинг ўзи юксак бир неъмат — мустақилликни ато қилди. Ўзбекистон мустақил давлат сифатида дунё ҳамжамияти томонидан тан олинди.

Истиқлол даврида халқимиз орзуларининг байроқдорларидан бири сифатида Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси майдонга чиқди. Унинг дастурида акс этган асосий тамойиллар шиддат билан ривожланиб бораётган замон талабларига жавоб бера олиши, Ўзбекистон истиқболини ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилганлиги билан аҳамиятлидир. Партиянинг режалари кенг халқ оммаси томонидан илиқлик билан кутиб олинмоқда. Партиямиз ўз сафларига энг илғор фикрловчи кишиларни тўплагани учун ҳам ҳақиқий тикланиш — юксалиш партиясига айланиш йўлидан бормоқда.

Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси Жиззах вилояти Кенгаши ҳам партия дастуридан келиб чиққан ҳолда иш олиб бормоқда. Партияни элга танитиш, ҳамжиҳатликда мустақиллигимизни мустаҳкамлаш мақсадида кўпгина ишлар амалга оширилмоқда. Партиянинг вилоят кенгаши ўзининг йиллик ва ойлик аниқ режаларини тузиб олган. Ана шу белгилаб олинган вазифалар асосида Жиззах шаҳри ва вилоятимиздаги барча туманларда турли хил мавзуларда тадбирлар, учрашув ва мулоқотлар ўтказилмоқда. Уларда халқимизни жипслаштириш, кишиларда ватанга садоқат ва муҳаббат дунёқарашини шакллантириш, юртим, халқим, деб ёниб яшайдиган авлодни тарбиялаб вояга етказиш каби ғоялар бош мавзу қилиб олинган.

Бундан ташқари, вилоят матбуоти орқали долзарб мавзуларда мақолалар бериб бориш билан ҳамфикрларимиз сонини орттиришга интилмоқдамиз. Бир сўз билан айтганда, бизнинг мулоқот майдонимиз фақатгина тадбирлардаги чиқишлар эмас, сўзимизни вақтли матбуот орқали айтиш билан ҳам кенгайиб бориши зарур. Ана шундагина эзгу ниятларимизга тезроқ эришамиз. Мулоқотлар бардавомлиги кўпгина ишларда ютуқлар олиб келади.

Партиямизга аъзо бўлишни истаб ариза бераётганларнинг сони ҳам кундан-кунга ортиб бормоқда. ЎзМТДП зиёлилар партияси миллатнинг энг илғор қатламини бирлаштирган катта кучдир. Ватанимизнинг келажаги порлоқ бўлишини кўзлаб, ҳаммадан кўп қайғурайлик. Мустақил давлатимиз янгиланиш, тараққиёт йўлидан дадил одимлар билан бораётган бир пайтда бизнинг фидойилигимиз катта аҳамиятга эга эканлигини унутмайлик!

Учрашувлар, мулоқотлар

ПАРТИЯ ҲАЁТИ

Фарғона. Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси Фарғона вилоят кенгаши томонидан вилоятнинг барча туманларида «Миллий тикланиш, ёшлар, маънавият» мавзуига бағишланган форум ташкил этилди. Ўзбекистон тумани ҳокимлиги, туман Хотин-қизлар қўмитаси, Маданият ва спорт қўмитаси, «Маънавият ва маърифат» кенгаши, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигида Яйпан шаҳрида бўлиб ўтган навбатдаги тадбир иштирокчиларга ўзгача руҳ бахш этди. Партия Марказий кенгаши раиси Х.Дўстмуҳамедов «Миллий тикланиш»нинг 10 йиллиги Республикамизнинг барча вилоятларида кўтаринки кайфиятда нишонланаётгани, сиёсий партиянинг жамиятдаги ўрни, партия фаоллари ва аъзолари зиммасидаги бурч ва масъулият ҳақида, партиянинг халқ орасига ҳар қачонгидан чуқурроқ сингиб бориши учун энг таъсирчан воситалардан эмин-эркин фойдаланиш хусусида сўзлади. Партиянинг вилоят кенгаши раиси С.Раҳмонов вилоят ва туман миқёсларида олиб борилаётган ишлар, муаммолар ва режалар ҳақида тўхталдилар.

Тадбирда Ўзбекистон тумани ҳокими К.Анваров иштирок этди ва сўзга чиқди.

Сирдарё. Гулистон Давлат университетининг муҳташам кошонасини тўлдирган устоз ва талабалар «Миллий бирлик-миллат ифтихори, миллат ғурури» деб номланган адабий-маърифий анжуман иштиокчиларини гулдирос қарсаклар билан кутиб олишди. Партия Марказий кенгаши раиси Х.Дўстмуҳамедов «Халқ зиёси халқнинг йўлини ёритади» деган мавзуда маъруза қилди. Анжуманнинг Ўзбекистон халқ шоири Ҳалима Худойбердиева иштирокидаги «Бу кунларга етганлар бор...» деб номланган назмхонлик қисми том маънодаги шеърият мухлисларининг қизғин мушоирасига айланиб кетди. Ҳуқуқшунослик фанлари доктори Лола Саидова Республикамиз ижтимоий ҳаётида, хусусан, қонуншунослик соҳасида, Президент И.Каримовнинг ўлим жазосини бекор қилиш ҳамда қамаш санкциясини прокурорлардан судьялар зиммасига олиб бериш ҳақидаги қарор ва фармонларининг нақадар улкан аҳамият касб этишини атрофлича тушунтириб берди. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг бош муҳаррири Аҳмаджон Мелибоев ёшлар ҳаётида адабиёт, маънавият ва маърифат тарғиботининг таъсирчан усул ва воситаларидан фойдаланиш тўғрисида суҳбат уюштирди.

Сирдарё вилоят кенгаши (раиси М.Бозорбоев) томонидан ташкил этилган анжуман иштирокчиларда унутилмас таассурот қолдирди.

Ўз мухбиримиз

ҚУЁШ ТИҒИДА ТОБЛАНГАН ЮРАКЛАР ЖАМ БЎЛИБ, ДАЛА ШИЙПОНЛАРИДА МЕҲНАТ ҲОВУРИДАН ТИН ОЛИБ БИР ПИЁЛА ЧОЙ УСТИДА ГАЗЕТА-ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНГА НИМА ЕТСИН?

«Миллий тикланиш» газетасига обуна бўлдингизми?
«Миллий тикланиш» Сизга яхшилик келтиришини биласизми?

2006 ЙИЛ ОБУНАСИ

«Миллий тикланиш» газетасига «Ўзбекистон почтаси», «Матбуот тарқатувчи» бўлимлари, «Миллий тикланиш» демократик партияси вилоят, шаҳар, туман кенгашлари орқали обуна бўлиш мумкин.

«МТ» обунамиз индекси: 158

КЕЧА, БУГУН, ЭРТАГА

● 2005 йилнинг 1 октябридан бошлаб иш ҳақи, пенсиялар, стипендиялар ва ижтимоий нафақалар миқдорини ошириш тўғрисида Ўзбекистон республикаси Президентининг Фармони чиқди. Фармонга кўра 2005 йилнинг 1 октябридан бошлаб бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг иш ҳақи, барча турдаги пенсиялар ва ижтимоий нафақалар, олий ўқув юртлари талабаларининг, ўрта махсус, касб-ҳунар ўқув юртлари ўқувчиларининг стипендиялари ўртача ҳисобда 1,2 баравар оширилади. Энг кам иш ҳақи ойига 9400 сўм қилиб белгиланади.

● БМТнинг 60 йиллиги муносабати билан Нью-Йоркда тантанали сессия очилди. Унда дунёдаги 191 мамлакатнинг раҳбарлари, қироллар иштирок этмоқда. Сессияда юздан ортиқ бугунги дунёнинг энг долзарб масалалари муҳокама қилинади. Жумладан, БМТни ислоҳ қилиш дастури, инсон ҳуқуқлари ҳимояси, халқаро терроризмга қарши кураш, қашшоқликни тугатиш сингари дунё муаммолари кўриб чиқилади. Кеча бўлиб ўтган анжуманда АҚШ Президенти жаноб Буш, Англия Бош вазири жаноб Тони Блер нутқ сўзладилар.

● АҚШнинг Шимолий Каролина шаҳрига бугун «Офелия» деб ном берилган кучли довул ёпирилмоқда. Ҳукумат ва аҳоли барча ҳимоя чораларини кўрмоқда.

● Исроил ҳарбий кучлари Фаластиннинг Ғазо минтақасини ташлаб чиқди. Фаластин мухторияти бу ерда ўз тартибини ўрнатишга интилмоқда.

● «Ал-Қоида»нинг Шимолий Вазиристонда жойлашган яширин кучларига Покистон армияси қақшатқич зарба берди.

● Тўрт кундан сўнг Германия парламентига сайлов бўлиб ўтади.

● «Ватан» деб номланган янги ижтимоий-маърифий, оммабоп журналнинг биринчи сони чиқди. У Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси, Савдо-саноат палатаси ва бошқа ташкилотлар муассислигида нашр этилмоқда.

Мустақиллик мевалари

МАКТАБЛАРГА ЭЪТИБОР КАТТА

«2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий Дастури» асосида республикамиз миқёсида умумий ўрта таълим мактаблари таъмири ва қурилишларига, шунингдек, янги педагогик технологиялар асосида билим беришга катта эътибор қаратилмоқда. Биз Тошкент вилояти Чиноз туманида бу борада олиб борилаётган ишлар билан қизиқдик.

—Биз меҳнат қилаётган таълим тизими мустақиллик йилларида ҳар қачонгидан юксак даражага кўтарилди,— дейди биз билан суҳбатда туман халқ таълими бўлими мудири Тўлқин Дурумбетов.—Келажак болаларининг билим олиши ёшарди, мукаммаллашди. Бугунги биринчи синф ўқувчиси учун мактаб партаси янгилик эмас. У ҳарфларни мактабгача таълим муассасаси — боғчадаёқ ўрганиб келади. Академик лицей ва касб-ҳунар коллежларигача бўлган йўлда улар мактабда етарли даражада таълим олишлари таъминланиши керак. Бунинг учун мавжуд имкониятлардан фойдаланиб, шарт-шароитларни, дарс ўтиш услубини яхшилашга ҳаракат қилаяпмиз. 2004-2009 йиллар давомида туманимизда мавжуд 48та умумтаълим мактабларидан 43тасида қурилиш-таъмирлаш ишларини олиб бориш режалаштирилган. 5та мактабимиз мутлақо янгича тусга кирди. Бунга бюджет ҳисобидан жами 1 миллиард 242 миллион 600 минг сўм маблағ ажратилган. Бошқа мактабларимиз эса мактаблардаги ота-оналар қўмиталари ва ҳомий ташкилотлар кўмаги ҳисобига жорий таъмирдан чиқарилди. «Эшонобод», Т.Эрназаров, Навоий, Охунбобоев, А.Темур номидаги хўжаликлар ва «Чиноз» ширкат хўжалиги раҳбарияти, «Чинозйўлиндустрия» ишлаб чиқариш корхонаси ва туман Автомобил йўллари бошқармаси таъмирлаш ишларига ҳомийлик ёрдамларини кўрсатишди. Бундан ташқари, туманимизда яна бир хайрли ишга қўл урилди. Ўзингизга маълум, ёшларни касбга йўналтириш ҳамда малакали ёш мутахассисларга бўлган эҳтиёж ортгани учун республикамизнинг барча вилоятларида касб-ҳунар коллежлари қурилишига жиддий эътибор берилмоқда. Туманимизда ҳозиргача 2та коллеж фаолият кўрсатаётган бўлса, янги ўқув йилидан бошлаб 725 нафар ёшларимиз янги қурилган Хизмат кўрсатиш ва иқтисодиёт касб-ҳунар коллежида таҳсил олишлари мумкин. Бу 3 қаватли коллеж биноси қурилишига 1 миллиард 595 миллион 700 минг сўм маблағ ажратилган. Қурилиш ишларини тезкорлик билан сифатли олиб бориш мақсадида икки сменали иш ташкил қилинди. Бир сўз билан айтганда, яқин йиллар ичида туманимиздаги барча мактаблар янги қиёфага киради.

Албатта, бундай янгиликлар, шарт-шароитларнинг яхшиланиши ўқув тизими учун жуда зарур. Лекин фанларни чуқур, пухта эгаллаш — мактаб фаолиятининг асоси бўлиши керак. Биз туман таълим муассасалари ўқув тизимидаги янгиликлар билан ҳам қизиқдик. 15 июндан 31 августгача бўлган муддат туман халқ таълими тизими ходимлари учун «Зарбдор 70 кун» деб эълон қилиниб, бу даврда барча таълим муассасалари янги ўқув йилига тахт қилиб қўйилганлигига гувоҳ бўлдик. Мактаблардаги компьютер синф хоналарига янги компьютерлар ажратилган, кутубхоналар, врач хонаси ҳам жиҳозланмоқда. Эндиликда тумандаги 1, 27, 40, 42-мактаблар кластер мактаблар бўлади. Яъни, бу мактаблардаги компьютерлар интернет тармоғига уланади. Бунинг учун 4та мактабга 24тадан замонавий компьютер, биттадан сервер — марказий компьютер берилади.

Юртимиз келажагининг эгалари бўлган, бугун мактаб партасида илму фан сирларини ўрганаётган ўқувчилар давлатимиз раҳбарияти томонидан берилаётган эътиборга муносиб жавоб қайтаришларига ишонамиз.

Гулбаҳор ОРТИҚХЎЖАЕВА.

ЖОНКУЯРЛИКДА ГАП КЎП

Дилмурод РАҲМАТУЛЛАЕВ,
ЎзМТДП Андижон вилоят Кенгаши раиси

«Миллий тикланиш» демократик партияси миллий қадриятларимизнинг рамзи сифатида мавжуд партиялар орасида ўзига хос ўринга эга. Бугунги кунда етмиш мингга яқин партиямиз аъзолари бунёдкорлик руҳи билан яшаб, ташаббускорликка интилиб, ҳамжиҳатликда фаолият олиб бормоқдалар.

Партия ўзининг ғоявий-сиёсий стратегиясида аҳолининг зиёли қатламларига таянади. Зиёлилар аҳолининг маънавий-ғоявий юксалиши, мустақил, эркин фикрловчи ҳуқуқий онги баланд кишилар сонининг ортиб бориши, турмуш тарзининг яхшиланиши ва кенг имкониятлар яралиши йўлида доимий изланишда бўладилар. Партиядошларимиз орасида Ватан, эл-юрт манфаатлари йўлида жонкуярлик, фидойилик билан хизмат қилаётганлар жуда кўп. Дилмуроджон Раҳматуллаев раҳбарлик қилаётган Андижон вилояти партия Кенгаши аъзоларининг иш фаолияти бунга яққол мисол бўла олади.

Ҳар бир ишда ютуқларга эришишнинг бош омили раҳбарнинг уддабуронлиги, ўзига ҳам, бошқаларга ҳам талабчанлигида эканлигини ҳисобга олсак, бугун биз ишини кузатиб чиққан вилоят Кенгаши раҳбарини чин маънода омилкор инсон десак ярашади. Дилмуроджон Раҳматуллаевнинг ЎзМТДП Андижон вилоят Кенгаши раиси сифатида иш фаолиятини бошлаганига ҳали унча кўп вақт бўлгани йўқ. Ишнинг кўзини билиш муҳимлигини яхши тушунган янги раҳбар аввало кенгаш аъзолари билан суҳбатда бўлиб аниқ иш режасини тузишга киришди. Бугун ҳар бир партия аъзоси бу иш режасига амал қилган ҳолда ишламоқда. Айниқса, вилоятда туманлараро алоқаларнинг яхши йўлга қўйилганлиги қувонарли ҳол. Тез фурсат ичида туманлардаги бошланғич партия ташкилотлари сонининг ортиб бораётганини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш ўринли. Ҳозирги кунда, жумладан, Андижон шаҳридаги бошланғич ташкилотлар сони 64та бўлса, Шаҳрихон туманида 38та, Бўз туманида эса 32тани ташкил қилади. Вилоятнинг деярли барча туманларида «Сиҳат-саломатлик йили» Давлат дастури асосида комплекс тадбирлар ишлаб чиқилиб, амалиётга татбиқ этилмоқда.

Ўз устида тинимсиз ишлайдиган, виждонли, изланувчан киши ҳеч қачон кам бўлмайди. Эл-юрт истиқболи ҳам ана шундай инсонлар билан боғлиқ. Дилмуроджон ҳам худди шундай фахрли инсонлардан биридир. У раҳбарлик қилаётган Андижон вилояти партия Кенгашининг ҳозирги кундаги фаолияти таҳсинга сазовордир. 1996 йилда Андижон Давлат университетини, 2001 йилда Андижон қишлоқ хўжалик институтининг иқтисод факультетини тамомлаган Д.Раҳматуллаев ёш бўлишига қарамай етарли тажрибага эга. У меҳнат фаолиятини Андижон шаҳар «Камолот» жамғармасида бошлаган бўлса, 2004 йилга келиб «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати вилоят бўлимини раиси даражасига эришди. Унинг иш услуби билан танишар эканман, меҳнатдаги ютуқлар инсонга ҳеч ким ўргата олмайдиган ҳаёт мактаби бўла олади, деган фикрга келдим.

— Ютуқларимиз борлиги яхши, албатта, шунга қарамай, ҳали амалга оширилмаган ишларимиз жуда кўп,— деди Дилмуроджон суҳбатимиз сўнгида.

Юртимизда ана шундай омилкор инсонлар, фидойи раҳбарлар кўпаяверсин.

Баҳодир СУЮНОВ,
ЎзМТДП Марказий Кенгаши девони бош мутахассиси.

ОНА СУТИ

— МЕҲР БУЛОҒИ, МУРУВВАТНИНГ АСЛ ЎЧОҒИ

Болада ота—онага меҳр туйғулари она қорнидаёқ шаклланади. Бу ҳақда маълумотлар кўп. Лекин бугунги мақоламизда биз икки авлодни жисмонан ва руҳан боғлаб турувчи она сути ҳақида тўхталиб ўтмоқчимиз.

Сир эмаски, табиий озиқланиш сунъий озиқланишдан кўра ҳар томонлама устун. Турли сунъий озуқалар билан чақалоқни ўстириш эса, кейинчалик тўғрилаб бўлмайдиган оқибатларга олиб келади. Дунё олимлари ва тиббиёт ходимлари сутнинг ўрнини боса оладиган моддаларни аниқлаш, сунъий озуқаларга уларни қўшиш меъёрларини ўрганиш, лактацион жараённинг (сутнинг ҳосил бўлиши ва ажралиши) қонуниятларини ўрганиб, сунъий озуқалар сифатини оширишга ҳаракат қилмоқда. Шифобахш, экологик жиҳатдан соф, гўдак учун фойдали ва самарали бўлган она сути ноёб озуқа ва малҳам эканлигига янгидан янги далиллар топмоқда. Фарзанд ҳар томонлама етук бўлиб ўсишида унинг биологик ва маънавий эҳтиёжларини тўла қондирадиган восита, шак—шубҳасиз, она сутидир. Шунга қарамай, ёш оналар орасида ҳар хил сабаблар туфайли чақалоқларни эмизишдан эртароқ тўхтатиш, ҳатто бутунлай эмиздирмаслик ҳоллари учрайди.

Жуда кўп кузатиш ва тажрибалар шуни кўрсатдики, ривожланишнинг илк босқичларида овқатланиш меъёрларининг бузилиши, хусусан, чақалоқни она сутидан муддатидан эртароқ ажратиш бола соғлигига салбий таъсир қилади ва баъзан мутлоқ тўғрилаб бўлмайдиган нуқсонларни келтириб чиқаради.

Кўкрак сутини эмганда она ва бола ўртасидаги физиологик ҳамда руҳий муносабатлар мустаҳкамланади. Эмизиш жараёнининг ўзи чақалоққа жуда кучли руҳий таъсир кўрсатади. Сут таркибидаги баъзи биомолекулалар ичакдан қон айланиш доирасига ҳеч қандай тўсиқларсиз ўтиб, бола қонида энкефалин ва эндорфин каби кайфиятини кўтарувчи моддаларнинг миқдорини ошишига олиб келади. Натижада, чақалоқ онани эмган пайтида роҳатланади ва она билан бола ўртасида маромли физиологик ва руҳий қониқиш жараёни юзага келади. Эмизиш вақтида она ва бола ўртасида ўзига хос, фақат иккаласи тушуна оладиган яқинлик пайдо бўлади. Шуни алоҳида айтиб ўтиш керакки, бу яқинлик умр давомида ўз таъсирини кўрсатади. Она сутини тўйиб эмган болалар атрофдагиларга, айниқса, ота—она, қарин—дошларга нисбатан меҳрибонроқ бўлади ва кейинчалик айни шу болалар меҳрибон ота—она бўлиб етишади.

Бугун жуда кўп олимларнинг эътироф этишича, эрта болаликданоқ онадан узоқлашиш болани эмоционал мувозанатсизликка, бағри қаттиқликка, агрессивликка, зўриқишга ва бошқа салбий ҳолларга олиб боради. Бундай болаларда ирода кучсизланиб, ёшлар ўртасида тарқалган салбий одатларга кўпроқ берилувчан бўлиб қолади. Демак, она сутини эмиш, нафақат жисмоний ривожланиш учун, балки аҳолининг ақлий ва руҳий ўсиши учун ҳам жуда муҳимдир. Нотўғри овқатланиш, сунъий озуқага муддатдан олдин ўтиш, шу жумладан, турли ҳайвонларнинг сути билан овқатланиш ривожланишнинг ирсий дастурини издан чиқаради. Натижада, турли номаъқул, авлоддан-авлодга кўчиши мумкин бўлган салбий оқибатлар пайдо бўлади. Демак, болани жисмоний ва руҳий шакллантиришининг пойдевори ҳаётнинг илк босқичларида рўй беради.

Бола она сутини тўйиб эмар экан, она организмида анча мураккаб физиологик биокимёвий жараёнлар содир бўлади. Онанинг қонида турли гормонлар(пролактин, окситоцин, жинсий гормонлар, нейропептидлар ва бошқалар) миқдори ошиб, улар онада барча органларнинг ишини яхшилаб, аёллик жозибасининг ошишига таъсир қилади. Она болани эмизар экан, унда моддалар алмашинуви жараёни тезлашади, организм тетиклашади, бош мия пўстлоқ ҳужайралари қўзғалади, қон томирлари кенгайиб, асаб тизимида ажойиб ҳолат юз бериб, меҳрга тўйиниш ҳисси содир бўлади. Она сути икки авлодни бир—бирига боғлаб турадиган, барча ҳаётий жараёнларни жадаллаштирувчи «тирик» кўприкдир.

Она сути таркибидаги озуқа моддалар боланинг эхтиёжига яраша ва бола томонидан осон ўзлаштирадиган шаклда бўлади. Ҳар бир онанинг сути, айниқса, ўз боласининг ўсишига ва ривожланишига кучли таъсир этиши кўрсатилади. Чунки, чақалоқ туғилгунча она қорнидаги озуқалар билан таъминланади ва туғилгандан кейин сутнинг таркиби ҳар бир онада боласининг эҳтиёжига тўғри келади. Ёт энагани эмиб катта бўлган болалар ўзининг онасини эмган тенгдошларига нисбатан касалликларга чидамсизроқ бўлади.

Она сути таркиби ўта мураккаб бўлиб, унда ёш организмнинг ўсиб—улғайиши учун зарур бўлган, тез ва осон ҳазм бўладиган озиқ ва энергия манбаси сифатида хизмат қилувчи моддалар боланинг ўсиши ва ривожланиши учун доимо етарли бўлиб туради. Она сути таркибида оқсил (казеин, альбумин, глобулин), ёғ, сут шакари (лактоза), минерал тузлар, витаминлар ва бошқа гўдак учун жуда муҳим бўлган қатор биологик фаол моддалар мавжуддир.

Она сутидаги оқсиллардан альбумин тана ривожланишида асосий рол ўйнаса, глобулин эса иммун (ҳимоя) таналанишнинг ҳосил бўлишида иштирок этади. Сигир сутида эса, асосан казеин оқсили кўп бўлиб, боладаги ошқозон—ичак йўли уни ўзлаштиришга яхши мослашмаган, шунинг учун сигир сути ва у асосида тайёрланган сунъий озуқалар болада яхши ҳазм бўлмайди.

Она сути таркибидаги ёғлар чақалоқларда тез ҳазм бўлади, чунки, кўкрак сутидаги ёғлар тўйинмаган ёғ кислоталарига бой. Она сути таркибидаги ёғлар бошқа ҳайвонлар ёғидан фарқ қилади ва чақалоқ томонидан осон ўзлаштирилади. Она сути таркибида бир қанча карбон сувлар энергия манбаи ҳисобланиб, ичакда фойдали, сут ачитувчи бактерияларнинг кўпайиши ва ривожланишида иштирок этади. Сут таркибидаги асосий карбон суви лактоза(сут шакари)дир. Лактоза бола тараққиётида анча муҳим ўрин тутади. Лактоза суяк, пай тизими ва бутун организмнинг минералланишини осонлаштиради. Турли макро ва микроэлементлар—кальций, магний, кобальт, темир, рух, марганец, стронцийларнинг ичакдан қонга сўрилиши лактоза иштирокида осонлашади.

Бундан ташқари, лактоза ошқозон — ичак тизимида парчаланиши натижасида ҳосил бўладиган моносахарид — галактоз бош мия ярим шарлари пўстлоқ ҳужайраларининг шаклланишида иштирок этади. Демак, сут таркибидаги лактоза боланинг ақлий қобилияти ривожланишига таъсир қилади.

Илм ва ҳаёт қудрати

Чақалоқларда бошқарув ва мослашув омиллар, ҳимоя механизмлар яхши ривожланмаган. Бу физиологик танқислик сут таркибидаги чақалоқ учун муҳим бўлган қатор биологик фаол моддалар эвазига қондирилади. Она сути таркибида ўсаётган организм тизимларининг тикланишига таъсир кўрсатувчи иммуноглобулинлар, лизоцим, ферментлар, гормонлар, турли хил пептидлар, энкефалинлар, лактоферин, таурин ва бошқа биологик фаол моддалар ,учрайди. ЎзРФА овқат ҳазм қилиш лабораториясидаги олиб борилган текширувлар шуни кўрсатдики, чақалоқнинг ошқозон—ичак йўлига биологик фаол ҳолда тушувчи сут таркибидаги макромолекулалар, тирик ҳужайралар янги туғилган организмда ичакдан қонга интакт (ўзгармаган, биологик фаол) ҳолатда ўтади. Она сутида турли касалликларни келтирувчи вирус, микроблар ва уларнинг заҳарини зарарсизлантирувчи моддалар бор. Масалан, иммуноглобулинлар янги туғилган организмда ҳали тараққий этиб улгурмаган иммун (ҳимоя) тизимининг ўрнини қоплайди ва табиий пассив иммунитет ҳосил бўлишида иштирок этади, бактериал касалликлардан сақлайди.

Она сутидаги ҳимоя вазифасини бажарувчи оқсиллар болани турли аллергик касалликлардан ҳам асрайди. Шунинг учун она сутини эмиб ўсаётган болаларда эксудатив диатез (сутга нисбатан аллергия) касаллиги кам учрайди. Бундай касаллик, асосан, сигир сути ёки сунъий аралашма билан боқиладиган болаларда бўлади.

Сут таркибида деярли барча гормонлар мавжуд. Гипофиздан ажралувчи қатор гормонлар чақалоқнинг эндокрин тизимининг ривожига таъсир қилади. Шундай гормонлардан бири сут ҳосил бўлиш жараёнини бошқарувчи пролактиндир. Сутдаги пролактин гормони, қондагига нисбатан анча кўп бўлиб, фақат онадан сут ажралишига таъсир қилмай, болада сув ва туз мувозанати бошқарувида ҳам иштирок этади.

Она сути таркибидаги эпидермал ўсиш омили ичак шиллиқ қаватининг мукаммал ривожланишига ва ўсишига таъсир кўрсатади. Эпидермал ўсиш омили таъсирида ингичка ичакнинг юқори бўлимида ҳужайраларнинг кўпайиши ва катталашуви тезлашиб кетади. Натижада, унинг массаси, айниқса, туғилгандан кейин икки баробар ошиб кетиши мумкин. Бундай мосланиш ичакнинг озуқа моддаларни тўлароқ ўзлаштириши учун имконият яратади. Шу кунларда ўтказилган тадқиқотлар она сути таркибидаги инсулин ҳам ўсаётган организмнинг ҳазм қилиш тизимига трофик таъсир қила олиш хусусиятига эга эканлигини кўрсатди, яъни она сути таркибидаги инсулин ичак шиллиқ деворининг массаси ошишига, ҳужайралар сонининг кўпайишига, озуқа моддаларни парчаланиш ва сўриш майдонининг кенгайишига, пировардида боланинг ўсиши учун керак бўлган қурилиш ва энергия моддаларни тўлароқ ўзлаштирилишига олиб келади. Бизнинг тадқиқотларимиз натижалари асосида илк бор ичакдаги гидролитик ва транспорт тизимлари ривожланишида онанинг эндокрин безларида ҳосил бўлувчи гормонларнинг ҳам фаол иштироки борлиги исботланди.

Чақалоқнинг ички муҳитига (қон, лимфа) ташқи муҳитдан (ошқозон— ичак бўшлиғи) тушаётган сут таркибидаги биологик фаол моддалар чақалоқнинг ҳазм қилиш қобилиятига мос келади. Чақалоқлик даврида ошқозон—ичак йўлларининг йирик молекуляр моддаларни ўтказувчанлиги шу қадар юқори бўлиши ички муҳитга турли хил, масалан, сигир сути таркибида бўлувчи антигенларнинг ўтиб кетиш хавфини келтириб чиқаради. Бу ўз навбатида педиатр ва боланинг озиқланиши бўйича мутахассисларни, она сутини бошқа бир ҳайвоннинг сути билан алмаштириш заруриятига бўлган бир вақтда жуда ҳам эҳтиёткорлик қилишга даъват этади.

Шунинг учун ҳам лактотроф даврида айнан табиий озиқлантиришда болалар организмининг жисмоний ва интеллектуал ривожланишининг генетик имкониятларни тўла намоён қилиш учун муҳим йўллар ва имкониятлар мавжуд деб ҳисобланилади. Бола туғилгандан кейин «она—йўлдош—ҳомила» алоқа тизими «она—сут безлари—сут—чақалоқ» кўринишидаги тизимга алмашади. Кўкрак сути билан озиқлантириш, яъни лактогенез жараёнида қатнашувчи биологик фаол бирикмалар фақатгина сут ажралишида иштирок этмасдан, балки «она—чақалоқ» тизимида иккала томон учун ниҳоятда фойдали бўлган муносабатнинг ривожланишини ҳам таъминлайди.

Юқоридаги баёндан кўриниб турибдики, бола учун энг тўғри, унинг физиологик эҳтиёжларини қондирадиган озуқа онанинг кўкрак сутидир. Ҳақиқатан ҳам, сут ҳақли равишда тўйимлилиги, таркибининг балансланганлиги ва озуқа моддаларнинг ўзлаштирилиши борасида ягона алмаштириб бўлмайдиган адекват озуқа ҳисобланади. Янги туғилган чақалоқ физиологик жиҳатдан тўла етилмаган, унда ҳазм қилиш ва моддалар алмашинуви яхши такомиллашмаган, бошқариш механизмлари етарлича ривожланмаган. Унинг устига туғилиш жараёни стресс омил сифатида онага ва чақалоққа ҳам эҳтиросли таъсир этиб, мурғакнинг ҳимоя маслаларини сусайтиради. Чақалоқ бир муҳитдан (она қорнидаги амниотик суюқлигидан) бутунлай бошқа (атмосфера ҳаволи) муҳитга ўтади, шу туфайли унинг тана массаси кескин камайиши билан бирга ўзини ҳимоя қилиш воситалари ҳам заифлашади. Бу вазиятда кўкрак сути уни янги атроф—муҳитга мосланиши учун бетимсол таянч вазифасини ўтайди. Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, бола туғилгандан сўнг ўғиз сутидан маҳрум этилиб, пишган сут билан озиқлантиришга ўтилса, гўдакнинг ҳаётчанлиги пасайганлиги кузатилади.

Боланинг жисмонан соғлом, руҳан тетик, атрофдагиларга оқибатли бўлишида лактотроф, сут билан озиқланиш даврини тўғри ташкил этиш катта аҳамиятга эга. Шубҳасиз, она сутини тўйиб эмган болалар, нафақат ота—она ва яқин қариндошларига, балки ўсиб—улғайиб юрган муҳитга, она ерига ҳам содиқ бўлади. Нимжон чақалоқ ҳам она бағрида ўзини хавф—хатарлардан ҳимояланганлигини ҳис этади. Мурғакда ўзига ишонч, роҳатланиш, қариндош—уруғ, дўстлар юрган атроф—муҳитга боғланиш, юртига муҳаббат ҳисси она—сут—чақалоқ тизимида шаклланади. Барчамиз билишимиз керакки, бу табиий тизимдаги боғланишнинг узилиши кутилмаган салбий оқибатларга олиб келиши мумкин.

Л.С.ҚЎЧҚОРОВА,
ЎзРФА Физиология ва биофизика институти катта илмий ходими,
биология фанлари доктори,
Ж.Т.СИДИҚОВ,
Республика ёшлар «Биоэкосан» ўқув-услубий маркази лаборатория мудири, биология фанлари номзоди.

2005 йил — Сиҳат-саломатлик йили

ШАРОИТЛАР ЯХШИЛАНДИ

«Сиҳат—саломатлик» йили давлат Дастури асосида юртимизда бир қатор хайрли ишлар амалга ошириб келинмоқда. Айниқса, чекка туман ва қишлоқларда замонавий кўриниш-даги тиббиёт муассасалари кўпайиб бораётгани қувонарли ҳол. Жорий йил давомида содир бўлаётган кўп йилга тенгулик ўзгаришлар эртага эмас, бугунданоқ ўз натижасини кўрсатмоқда. Юртдошларимизнинг саломатлигини тиклаш мақсадида шифохоналар, поликлиникаларни замонавий тиббий асбоблар билан таъминлашга бўлган эътиборнинг ортганини ҳам алоҳида айтиб ўтиш ўринли.

Тошкент вилояти Қуйи Чирчиқ туман Марказий шифохонаси жамоаси ҳам аҳолига малакали тиббий хизмат кўрсатиб келмоқда. Кейинги йиллар ичида Жаҳон тараққиёт банки «Саломатлик—2» Дастури доирасида тумандаги барча қишлоқ врачлик пунктлари ва қишлоқ шифохоналари тўлиқ таъмирдан чиқарилди. Замонавий кўринишга кирган шифохоналар етарли шароитларга эга бўлди. 2003 йил август ойига қадар Марказий шифохонада тоза ичимлик суви ва иситиш тармоғи ишида муаммолар кўп эди. Янги тайинланган бош шифокор Нусратилла Холиқов юқоридаги камчиликларни бартараф этди. Бундан ташқари, акушерлик ва туғруқ комплекслари ҳам тўлиқ таъмирланди. Ҳозирги кунда бу комплексда ҳомиладор аёллар учун зарур ҳамма шароитлар яратилган. Тумандаги барча тиббиёт муассасаларида беморларга хизмат кўрсатишнинг аҳволи яхшиланиб бормоқда.

СУРАТДА: Қуйи Чирчиқ туман Марказий шифохонаси ҳаётидан лавҳа.

Биз Минг чинор қишлоқ шифокорлик пунктидаги аҳвол билан яқиндан танишиш мақсадида маҳаллий кўрик тиббиёт масканида бўлдик. 1086 нафар аҳолига тиббий хизмат кўрсатиб келаётган бу шифокорлик пунктида яратилган шароитлар, касбининг фидойиси бўлган тиббиётчилар ишида мақташга арзигулик жиҳатлар кўп. Бу ерга даво истаб келган беморлар билан суҳбатда бўлганимизда улар Мелигул Жакурова ва Дариха Мамбеталиева сингари фидойи, қўли енгил шифокорлар ишидан мамнунлигини айтишди.

Шерқўзи ИМОНОВ.

ЮРТДОШЛАРИМИЗ ҚИСМАТИ ҲАҚИДА

Яқинда Миллий матбуот марказида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси-нинг бош таҳририяти томонидан чоп этилган «Қатағон. 1937—1938 йиллар. Ҳужжатлар ва материаллар», «Шимолий Кавказ сургунидаги юртдошлар қисмати» китоблари-нинг тақдимоти бўлиб ўтди.

Мазкур китобларда аждодларимизнинг аччиқ қисмати—Шўро салтанати даври қатағон сиёсатининг энг даҳшатли даври, даҳшатли воқеалари акс этган.

«Қатағон. 1937—1938 йиллар. Ҳужжатлар ва материаллар» китобида 30га яқин сиёсий бюро ва НКВД фаолият юритган 12та лагернинг ҳудудий хариталари махфий ҳужжати, 10 дан зиёд жадвал, қатағоннинг турли босқичлари ҳақидаги 150дан зиёд махфий маълумотлар берилади. Шунингдек, унда 365 нафар қатағон қурбонларининг рўйхати ва шу даврда жой олган.

«Шимолий Кавказ сургунидаги юртдошлар қисмати» (муаллифлари—Р.Шамсутдинов ва А.Мамажонов)да эса 1930 йил кўкламида Шимолий Кавказ (Ставрополь ўлкаси)га сургун қилинган 54 минг 973 кишининг тақдири, улардан маълум бир қисмининг 1937 ва 1941—1945—йилларда яна қайта қатағон қилиниши билан боғлиқ фожиали воқеалар қаламга олинади.

Миллий матбуот марказида бўлиб ўтган ушбу тақдимотда сўзга чиққан таниқли журналист Хуршид Дўстмуҳаммад, сиёсатшунос олим Нарзулла Жўраев, тарихчи олим Шерали Турдиев, адабиётшунос Сирожиддин Аҳмад сингари нотиқлар бу хайрли ишни яна давом эттириш элюртни севган ҳар бир ватандошимиз учун ниҳоятда фойдали эканлигини таъкидлашди.

М. РАҲМАТОВ.

«СИЗНИ ЎЗИМ РОЗИ ҚИЛАМАН!..»

Яхши ном, обрў, эътибор мисқоллаб топиладиган нарса. Йиллар давомида касбини ардоқлаб ишлаб келаётган кишини ҳам биргина қўпол хатоси абгор қилиши мумкин. Айниқса, у зиёли бўлса. Бундай одам бир йиқилса, жуда қаттиқ йиқилар экан. Ўзим гувоҳи бўлдим. Яна, «синган одам» ўзини ўнглаб олиши ҳам қийин бўлар экан. Чунки, бундай улуғ номга созовор бўлиш учун кўп йиллар, балки инсоннинг бир умри керак бўлади. Яна... игна билан қудуқ қазишдек машаққатли ишни сидқидилдан бажариш, узун ва синовларга бой йўлни босиб ўтиш зарур. Ёшликдан ҳаракат бўлганда ҳам буларни уддалагунча одамнинг пешонасига ажин тушиб, сочига оқ оралаб қолади.

Азалдан халқимизда ўқимишли, китоб кўрган одамлар ҳурмат қилиб, эъзозланган. «Эти сизники, суяги бизники» деб фарзандини устознинг қўлига топшираётган ота—оналар боласининг келажагига катта умид боғлаган, унинг домласига ишонган. Кейин эса... Йиллар ўтиб, замоннинг талаблари, одамларнинг хоҳиш—истаклари ҳам ўзгарди. Одамийлик, ҳалоллик, оқибат деган тоза туйғуларни эъзозлаб келаётганлар ҳам кўп орамизда. «Одамнинг оласи ичида бўлади» деган гап тўғри экан. Дунё яралганидан буён орадан ўтган йиллар кўп нарсаларни ўзгартирди, даврлар ўзгартиролмайдиган ёзилмаган қонунлар ҳам кўп. Бироқ устозга бўлган ишонч ва муносабат аввалги тартибини йўқотиб бормоқда, тўғрироғи, нафси ҳаккалак отган айрим кимсаларнинг зиёли деган номга тушираётган қора доғи бунга сабаб бўлмоқда. Ким ўзгарганини ҳар ким ҳар хил баҳолайди. Балки, «Эти сизники, суяги бизники» дейдиган даврлар ўтиб кетгандир. Балки, бунга бугунги тезкор тараққиёт сабабчидир, ҳамма нарсанинг қадру қимматини пул билан ўлчайдиганлар кўпайиб қолди. Тўғри, ҳеч қайси даврда ҳам одамлар бир хилда яхши бўлмаган. Аждодларимиз комил инсонни кўриш, тарбиялаш илинжида яшаб, орзу қилиб ўтиб кетишди. Ҳамма даврларда, ҳамма соҳа кишилари ўртасида ҳам пораҳўрлик деган иллат мавжуд бўлган. Бу «одам—хўр»нинг қачон пайдо бўлгани ҳақидаги гап тарих китобларида ҳам йўқ. «Одамхўр» деганимиз—

Хулқ-атворимиздан бир шингил

шундай хатолар оқибатида содир бўлган...

У олийгоҳ қошидаги бизнес мактабида директор лавозимида ишларди. Бир куни шайтон йўлдан оздирдими, янги ўқув йилига қабул вақтида бир абитуриент қизни ўқишга киритиш учун ўринбосари орқали унинг отаонасидан пора олди. Бундай ишларга уқувсизлигиданми ёки омади чопмаганиданми, 150000 сўм пулни деб ёмон отлиқ бўлиб қолди. 4 йил давомида ардоқлаб ўтирган мансаб курсисини қора курсига алмаштирди. Суд уни 3 йил муддатга таълим муассасаларида раҳбарлик лавозимларини эгаллаш ҳуқуқидан маҳрум қилди. Бундан ташқари, у ўз ишига масъулият билан ёндошмагани учун яна бир қанча хато ишларни қилиб қўйди. Кейинчалик, ўрнига қўйиб қўямиз—да, нинг боиси, бу қусур пора берувчини ҳам, пора олувчини ҳам бир куни абгор қилмай қўймайди. Виждонлиларни виждон азобида, виждонсизларни қисмат азобида қийнаб адо қилади. Шунинг учун бўлса керак, Ҳадиси Шарифда «Пора берувчи ҳам, уни олувчи ҳам дўзахга маҳкумдир» дейилган.

Нима ҳам дердик, инсон бор эканки, унинг босган ҳар бир қадами ортидан хатолар эргашиб юради. Мана бу воқеалар ҳам ана деган ўйда шундай қилгандир балки. У контракт пулидан қарзи бўлган 10 нафар битирувчи ўқувчиларга диплом бериш ҳақида буйруқ чиқарди, 19 нафар ўқитувчиларга жами ўтилмаган 390 соат дарслар ўтилганлиги ҳақидаги табелга имзо чекиб, университет ҳисобхонасига тақдим қилди... Бир йилда шунча хатолар...

Тўғрисини айтиш керак, у ўз касбига садоқатли эди аввалари. Унинг фидойилиги, муаллимларга хос одамийлиги, самимийлиги, соддалиги, соф инсоний туйғулари йиллар синовига дош бера олмай нобуд бўлди. Энг ёмони, у одамларнинг ишончига, зиёли деган номга муносиб иш қилганди. Халқ орасида «Сўнгги пушаймон ўзингга душман» деган гап юради. У адашганини тан олса—да, йўқотганларини қайта топиб бўлмаслигини тушунишни истамасди. Ҳаётда ана шундай ёзилмаган қонунлар ҳам бор... Виждон деган инсоннинг кўнгил тарозуси баъзан эрта, баъзида эса кечроқ ўзининг борлигини сездириб қўяр экан. Ҳар нарсадан фойда ундирадиган одамга пушаймондан фойда йўқ. Виждони уйғоқ одамларга осонроқдир, балки. Улар ўзини идора қила олади. Виждони жирилдонга айланиб бораётганини сезмаганларга эса, кейинчалик қийин бўлади. Зиёлиларни «тушунган одам» дейишади кўпинча. «Тушунган одам»нинг хатоси ҳам жуда қимматга тушар экан. «Порахўр» деган ном билан одамлар орасида бош кўтариб юриш осон бўлмайди, агар унинг чиндан ҳам виждони тирик бўлса. Виждонсизларга эса, барибир! Нега бу ҳақда бунча «майдалаб» ёзаётганимизнинг сабабини айтиб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак, назаримда. Ҳозир бизнинг «қаҳрамонимиз»га ўхшаганларни «чўлда қолдириб» кетадиганлар ҳам сон мингта. 150000 сўм улар учун пул эмас. «Кўки» билан гаплашадиганлар бу воқеа ҳақида эшитиб қолишса ҳам, «Ҳа, пора олишни ҳам эплаганга чиқарган—да!» дейишлари табиий. Биз бу ёзаётган гапларимиз билан ҳеч кимни қораламоқчи эмасмиз. Шундайку—я, лекин... ана шу лекини аламли. Аҳвол шу зайлда кетаверса нима бўлади?! Бу ҳақда ким ўйлайди ахир?! Балки, сенга нима қайғу, ҳаёт ўзи шунақа, нима, осмондан тушганмисан, дегувчилар ҳам топилар. Нима бўлганда ҳам халқ ишонган «тушунган одам»ларнинг «ўзгариб» қолиши, текинга мушук ҳам офтобга чиқмайди, қабилида иш тутиши одамни ўйлантиради. Энди додингни Худога айт, деганими бу?!

Пора олишнинг усуллари ҳам кўп экан. Эшитиб, ёқа ушлайсан киши, қайсидир бир ўқув юртида бир домлани 1500 «кўки»ни олаётганида ушлашибди, яна кимнингдир «танка»си бор... бировнинг зари, бировнинг зўри... Айтаверсак, гап кўп, бирдори азиз. Айтмасам ҳам ўзингиз кўриб, билиб юрибсиз. Одам учун одамгарчиликдан ортиқроқ хавфли душман бўлмаса керак. Одамгарчилик... мана шу ниқоб остида айбларини, хатоларини беркитмоқчи бўлади одамлар. Унинг яхши маъносини эса алақачон унутиб бўлганмиз. Хизматига яраша «рози қилиш» одати кўпчиликнинг қонига сингиб кетган. Шу баҳонада ишини осонгина битириб оладиганлар ҳам кўп ҳозирги кунда. Анчагина «тараққий этиб кетган» бир танишимнинг тили билан айтганда, пулинг бўлса, чангалда шўрва қайнайди!

«Пулинг бўлмаса ўқишга киролмайсан...» деган гапни биринчи бор устозимнинг тилидан эшитганимда анча вақтгача ўзимга келолмай юрганман. Ўшанда қанчалар таажжубга тушган, борабора у идеалинг бўла олмайди, у ҳам бир одам—да, деган хулосага келган бўлсам—да, бу мавзуда негадир ёзгим келяпти. Балки, ҳали ҳам дунёда ҳалол одамлар, инсон деган номга муносиблар борлиги учун ёзаётгандирман. Китобларда ўқиган, киноларда кўрганингдек нафратга лойиқ кимсаларни ҳаётда учратсанг, нима қилишингни, нима дейишингни билмай қолар экансан... Бир ўйлаб кўринг, бошқалар майли, ишонган, покдомон инсон деб юрган одамингиз шундай деб турса... «Баланд дорга осилиб нима қиласан, кўрпангга қараб оёқ узат...» қабилидаги гаплар бугун устозларнинг тилидан айтилаётгани мени ҳайратга солади. Негадир яна...яна... ҳайратга тушасан, қулоғингга, кўзларингга ишонгинг келмайди, «Сизга нима бўлди, устозлар!» дегинг келади. Ахир сенга ўқиш—ни, ёзишни, билим сирларини ўргатаётган, таъбир жоиз бўлса, дунёни танитаёган одам шундай бўлса, бошқалар... тўғриси, яшагинг келмай қолади. Қачон бундай тубан ишларни уялмай қилишга ўрганди экан бу одам? Қачон болалигини йўқотиб, «катта» одам бўлиб қолди у? Бу ёмон одатларни кимдан ўрганди, наҳотки шундай яшашни унга устози ўргатди?!. Балки унга устози ёмон одам бўл, деб айтмагандир... унда нимага..? қачон?.. қачон бошланди унинг ғирромлиги?! Бу саволларга жавобни яшасангиз биров айтмаса ҳам ўзингиз топиб олаверажексиз. Шу ерга келганда яна ўйланиб қоласиз. Мен ҳам наҳотки яхши яшаш учун болаликдаги беғубор орзуларимнинг юзига оёқ қўяман?.. Йўқ, йўқ! Дунёда яхши одамлар кўп. Бир коса овқатга одамнинг қорни тўяди. Унинг кўзи оч бўлмаса бўлди. Қолаверса, инсонга яшаш имкони бир мартагина берилади. «Яна неча йил яшайман ўзи бу дунёда?» деб бир ўйлаб кўринг. Ойим раҳматли ўлчаб берган ризқи бор, санаб берган куни бор... деб айтарди. Эсимда, болалигимда маҳалламизда бир кекса отахон бўларди. Кимдир фалончи бундай иш қилибди, деб нолиб қолса, «инсофни ўзига берсин...» дерди—да, индамай қўя қоларди. Мен ҳам шу гапдан ортиқ бирор нарса демай қўя қолай.

Сиз нима дейсиз бу гапларга, азиз ватандош?!

Ўзбекнинг боласи.

Наим КАРИМОВ

«ИНСОН ШУНДАЙ БИР ЮЛДУЗ...»

Қатағон қурбонлари

Пўлат Аҳмадбеков онаси ҳақидаги хотираларида ўша мудҳиш йилларни эслаб, бундай ёзган:

«Отам Асқарбек Аҳмадбеков Ички ишлар халқ комиссарлигида бўлим бошлиғи бўлиб ишлаган. Уни 1935 йилда «халқ душмани» сифатида қамашган. Орадан икки йил ўтгач, онамни ҳам қамоққа олиб кетишган. Мен у пайтларда етти ёшли болакай эдим. Пионер лагерида эканимда ҳарбий кийимдаги икки-уч киши мени олиб кетишди.» Бошқа бир жойга, ғамгин, юпун кийинган болалар ёнига олиб боришди. Кейинчалик билсам, улар НКВДдан эканлар. Олти ойдан сўнг мен болалар уйидан қочдим. Қочишга қочдиму Тошкентдек катта шаҳардан ўз уйимни топа олмай сарсон бўлдим. Борадиган жойимнинг тайини бўлмагач, алламаҳалгача кўчада тентираб юрдим. Бир маҳал бир милиционернинг қўлига тушиб қолдим. У мени тергай бошлади. Мендан садо чиқавермагач, бошимни силаб: «Ўғлим, балки адашиб қолгандирсан», деди. Бирдан йиғлаб юбордим. Бир оздан сўнггина ўзимга келиб: «Уйимга бормоқчиман. Уйим катта дарвозали жой эди», дедим.

Ҳалиги амаки бир сўз демади. У мени эргаштириб олиб кетди... Бир пайт яна болалар уйига келиб қолибмиз. Онамни кўриш умидидан маҳрум бўлганлигимни сезиб йиғлаб юбордим. Ичикиб-ичикиб узоқ йиғладим. Тарбиячиларим эса анча вақтгача мени юпата олмай, овора бўлишган. Ҳозир ҳам шуларни эсласам юракларим ачишиб кетади...

Орадан бир йил ўтгач, тоғам Иброҳим Султонмуродов мени қишлоққа Чондир Қиётта олиб кетди. Кейинчалик тоғамни «халқ душмани» оиласидан чиққансан, сен ҳам душмансан, деб тез-тез НКВДга чақиришди. Турли сўроқлар билан сўроқ қилавергач, ахийри у ўзини-ўзи отиб қўйди.

Қишлоқда мени Дуржон момом билан Гулчеҳра холамлар тарбиялашган. 1940 йилда дадам Асқарбек Аҳмадбеков қамоқдан қайтиб келгач, мени Тошкентта олиб кетган. Отам шу йили Муҳаррам деган аёлга уйланиб, икки нафар фарзанд кўрди. Бироқ ўгай онам менга шунчалик жабр-зулмлар қилдики, ахийри чидай олмасдан, Чондир Қиётта қочиб келганман. 1944 йил эди, ўшанда...»

Марям Султонмуродова 1947 йили, 10 йиллик қамоқ жазосини ўтаб, Совет давлатининг бу дунёда барпо этган дўзахларини кўриб ва шу дўзахларда ёниб-коврилиб, ахийри, она юртига қайтиб келди.

У озод бўлдим, азоб-уқубатлардан халос бўлдим, энди тинч ижодий иш билан шуғулланаман, деб ўйлади. Аммо унинг йўлига қўйилган тиканли симлар метиндан бўлиб, унинг шу ўрама симларни кесиб-парчалаб чиқиши амри маҳол эди.

Марям Султонмуродова ўз хотираларида шу мусибатли йилларни эслаб, бундай ёзади:

«...Юракдаги дардларимни мана шу бир парча қоғозга ёзиб қолдириш учун қўлимга қалам олдим. Бу ҳол мен учун нақадар қийин бўлмасин, барибир, ушбу дамда менинг қалбимдаги дарду ҳасратларимни тушунадиган ҳеч бир кимса йўқ. Менинг ҳасратдошим қўлимдаги мана шу қоғоз ва қаламим, холос. Шу туфайли ҳам юрагим тўла дардимни ушбу қоғозга ёза бошладим...

... Мен олти йил мобайнида Ватанимнинг келажаги ва порлоқ ҳаёти учун Олмонияда қанчалик азобларга гирифтор бўлиб билим олмадим, ахир. Чунки, мен ўша пайтда Ватанимнинг келажакда янада илғор ва маданиятли ўлкага айланишига чин дилимдан ишониб, ўзим ҳам ўз билимим билан унинг равнақига ҳисса қўшиш ниятида эдим...

Тақдир ҳазиллари шундай мураккаб бир нарса эканки, сен кутмаган бир пайтда сенга кимлардир тўсатдан тош отиб қолганини билмай қоларкансан. Минг азоб-уқубатлар исканжасида ўн йил муддатлик қамоқхонадан қайтиб келиб, Янгибозорда ишлай бошлаган кунларимданоқ теварагимдаги ҳамкасбларим менинг толеим пастлигидан, ночорлигимдан кулган бир ҳолатда менга зулм қилиш пайига туша бошлашди. Кейинчалик билсам, уларга бу ҳуқуқни давлат хавфсизлиги органидаги одамлар бериб қўйишган экан. Буни менга уларнинг ўзлари рўйи рост айтиб беришди. Ҳаттоки, улар ўз навбатида, мени эҳтиёт бўлишга ҳам ундаб қўйишди...»

Мустабид давлатнинг кўзига Марям чеккан ва чекаётган азоблар оз кўринди. 1949 йил 29 март куни яна уни қамоққа олиш ҳақидаги ҳужжатта имзо чекилди. 30 март куни яна НКВД ходимлари Марям Султонмуродовани ахтариб келиб, у яшаётган ва ишлаётган жойларда тинтув ўтказдилар.

«Марямнинг жуда қариб қолган онаси,—деб ёзган эди марҳума журналист **Саодат Шамсиева** ўша мудҳиш кунни эслаб,—«Қизимни олиб кетманглар. Болалари онасиз қандай кун кўради?» деб ҳар қанча зорланмасин, унинг додига ҳеч ким қулоқ солмади. Бунга чидолмаган она югурганича бориб, Марямни олиб кетишаётган машина тагига ўзини ташлаб, жон берди».

Қамоқхоналарда кечган ўн йиллик азоб-уқубатлар изсиз кетмаган эди. Марям юрак хасталигидан ташқари, пневмо-склероз деган балога ҳам чалинганлиги сабабли, ҳатто НКВДнинг тошбағир врачлари ҳам 1949 йил 12 апрелда ўтказилган тиббий кўрикда уни жисмоний меҳнатта лаёқатсиз, деб топдилар. Шунга қарамай, Марям Султонмуродова 15 йилга ҳукм этилиб, Красноярск ўлкасига сургун қилинди. Пневмо-склероз хасталигига мубтало бўлган аёл абадий музликлар ўлкасига юпун кийинган ҳолда кетгани учун кўп ўтмай, саратон касаллигига ҳам йўлиқиб, баттар азоб-уқубатларни бошидан кечирди. Унинг адолат қилишларини сўраб Москвага ёзган ариза ва хатлари унсиз-жавобсиз қолди. Фақат қатағон даҳоси Сталиннинг ўлимидан кейингина унинг боши узра озодлик қушлари уча бошлади.

Мана, ниҳоят, озодлик хабари келиб, Марям Урганчга, уйига, яқин қариндошларига қуйидаги қувонч сатрларини йўллади:

«Азизларим!

Бизлар бугун сургундан бўшадик. Уй ва молларни ўз баҳосига сота билсак, октябрь ойларида кетамиз.

Раҳмат, албатта, паспорт олиши билан кетади. У сизларнинг ёнингизда бўлса, бир мунча жоним тинч бўлажак. Соғ бўлинг. Соғлиқда кўришайлик. Хат ёзинглар.

Ҳаммангизга салом билан:

Марям.
1.IX 54».

Сургун қилинган жабрдийдалар ўз меҳнатларидан тушган пул ҳисобига товуқ каталагига ўхшаш уй-жойларни, эплаганлар эса эчкими, қўйнимми сотиб олганлар. Марям ҳам Красноярск ўлкасидаги жин топмас Большой Улуй қишлоғидаги шундай уйлардан бирини сотиб олиб, сут-қатиқни ўзидан чиқариб яшади. Она диёрга қайтиш учун шу жойни, эчкими-нималарнидир сотиш ва тузукроқ кийиниб бориш зарур эди.

1954 йил октябр ойининг сўнгги — ноябр ойининг бошлари бўлса керак, Марям Султонмуродова маҳбусалик ҳаётига нуқта қўйиб, Тошкентга етиб келди.

Қизи **Анора Давидованинг** хотирасидан:

«1954 йил ТошМИда ўқиб, «Малик» совхозида пахта териб юрган кунларимнинг бирида онам сўнгги сургундан қайтиб, пахта даласига мени излаб келдилар. Ўша вақтда санитария-гигиена бўлимининг тошмеҳр раҳбарлари ҳатто етти йил мобайнида бирор марта кўришмаган онам билан бир-икки кун уйга бориб келишга ҳам рухсат беришмади ва биз шу ердаги бир хонадонда тонггача суҳбатлашиб ўтириб, ухламай чиқдик. Эртаси онам Урганчга, мен эсам пахта даласига кетдим...»

Ўғли **Пўлат Аҳмадбеков** хотирасидан:

«1954 йилда онам озодликка чиқиб, бағримизга қайтди. «Энди Тошкентда биз билан бирга яшанг, дийдорингизга тўймаганмиз, биз сизга хизмат қилайлик», дедик. Қолаверса, ўша пайтда онам қаршисида барча маърифат эшиклари бекитилганди. Онажоним қанчалик уринмасин, барибир унга йўл беришмади...

... «Йўқ,— деди у қатъийлик билан ўшанда,— бу ерда тура олмайман. Яхшиси, Чондир Қиётга бориб, бувангмулла Жуманиёзнинг чироғини ёқиб ўтирганим афзал...» дея Хоразмга отланди.

Афсуски, жабрдийда муштфиқ онамизни Урганчда ҳам қучоқ очиб кутиб олишмади...»

Қариндоши **Рустам Султонов** хотирасидан:

«...Марямжон опа қамоқдан қайтгач, ўз қишлоғида, яъни Чондир Қиётда бир неча ой давомида ишсиз юрди. Очиғи, ... турли лагерь ва қамоқхоналарда ўтириб чиққан кишига иш беришга журъат қила олмадилар. Шунинг учун у ўғли Омон билан Қорамонга, яъни бизникига кўчиб келиб яшай бошлади. Марямжон опа Берлинда ўқиган пайтларида ҳамширалик курсини ҳам тугатган экан. Худди шу нарса унинг қишлоқда табобат ходими сифатида фаолият кўрсатишига асос бўлди. У ўзи севган касбида ишлашдан маҳрум қилинганига қарамасдан, ҳамширaликни чин ихлос ва ғайрат билан адо эта бошлади. Марямжон опа шароитнинг оғирлигини писанда қилиб ўтирмасдан шунчалик берилиб ишлардики, унинг бардошига, матонатига бутун қишлоқ аҳли ҳам тан берарди...

... Устига устак ўша вақтларда врач умуман бўлмаганлиги сабабли Марямжон опанинг ўзи врач ҳам, ҳамшира ҳам эди. Якка ўзи бир неча чақирим узоқликдаги ишхонасига, беморлари олдига, қишлоқнинг олис бурчакларига, қўшни қишлоқларга эринмасдан қатнарди. Ўша даврда кўз касаллиги, юқумли ич касаллиги, шунингдек, бошқа турли касалликлар анча тарқалган эди. Шу боисдан Марямжон опанинг бир соат ҳам дам олишга вақти бўлмас, бир неча кунлаб уйига келмасдан ишхонасида, беморлари олдида қолиб кетар эди...»

Марям Султонмуродованинг ўзи ҳаётининг сургундан кейинги йилларини бундай хотирлаб ёзган:

«1954 йилда яна ўз элимга қайтиб келдим. Бу сафар ўз қишлоғим Қорамонда ишлай бошладим. Во дариғ, буни қарангки, бу ерда ҳам баъзи бир одамлар менинг устимдан кулишиб, бир-бирига «у Ватан хоини», деб пичирлашиб қўйишарди. Мен ўша пайтларда гарчанд ўз вужудим билан бу ҳаракатларни кўриб-сезиб турсам-да, ҳаммасини ичимга солиб, уларга биронта ҳам сўз бермасдим. Менга ёмон кўз билан тикилувчи ўша инсонларга ўзимнинг қандай инсон эканлигимни, хаста беморларга шифо бахш этиш каби холис хизматим билан исботлаб беришга ҳаракат қилардим. Чунки, ўша пайтларда ўз дардидан халос бўлган беморлар кўзидаги миннатдорчилик туйғулари мени барча ҳақоратлашлардан гўё тумордек асраб турарди...

... Мени бир куни давлат хавфсизлик қўмитасига чақириб қолишди. Улар менинг таржимаи ҳолим, қариндош-уруғларим, ҳамкасбларим ҳақида маълумот ёзиб беришимни сўрашди... Бу сирли қизиқишлари... Бу ўша даҳшатли кунларимни қайтадан тирилтираётгандек, юрагим ишончсизлик ва умидсизлик туйғуларига ғарқ бўлиб, ўзимни яна ёмон сеза бошлаган эдим.

Ҳамкасбим Нюнникова Сталинани чақиришиб, ундан мен ҳақимда маълумот олишибди. Нюнникова ушбу воқеадан сўнг менга худди хўжайинлардек муомала қиладиган бўлиб қолди...

...Ўртоқ М. билан учрашдим. У менга: «Қўлимизда француз тилида ёзилган мактуб бор. Мактубдаги ёзувлар сеникига ўхшаб кетади», деди синчковлик билан. Шу пайт негадир хаёлга толиб қолдим. Қандай аянчли ва кулги қистайдиган сўзлар бу. Балки, уларнинг бу усуллари менга азоб бериш учун навбатдаги ўйлаб топишган болаларча ўйинлари бўлмасин, тағин.

Турли хил хаёллар бошимда ғужғон ўйнайди. Ҳанузгача сабабини топа олмасдан юрагим ўртанади. Менга ҳамкасбларимнинг ҳаммаси ҳукмронлик билан муомала қилишади. Мен эса уларга фақат сукут сақлаш билан жавоб бераман. Ҳаттоки мактабда ҳам аҳвол шу. У ерда ярим ставкада ҳамшира бўлиб ишлайман. Абдуллин мендан бир зум ҳам кўзини олмасдан кузатгани-кузатган. Унинг кузатишлари жонимга ҳам тегиб кетди. Ундан қўрқиб қолгандим. Негаки, у менинг ортимдан тинимсиз равишда пойлоқчилик қилиб, кўчадами, магазиндами, мактабдами, ишқилиб қаерга борсам ҳам мени кузаттани-кузаттан. Бу ҳақда ўзига айтганимда у ҳаттоки тонмади ҳам.

Наҳотки, мен шунчалик хавфли жиноятчи бўлсам? Наҳотки, бу одамлар менинг ҳар бир қадамимни санаб, ортимдан пойлоқчилик қилиб юришибди? Шунчалик ҳақоратлашлар ва ишончсизликларнинг охири бормикан ўзи?!.

...Мен ҳам тирик инсонман. Мен ҳам барча инсонлар қаторида қувноқ ҳаёт кечиришни истайман. Ахир мен собиқ Совет давлати учун ўзининг деярлик умрини ҳаёт курашларида жонфидо қилган ночор бир аёлман-ку! Наҳотки, ҳеч бир кимса менинг бу соф туйғуларим билан ҳисоблашишни истамаса?..

Айтинглар, азиз ва раҳмдил одамлар, менинг гуноҳим нима?!»

Марям Султонмуродова ана шундай совуқ кўзларнинг доимий назорати остида яшади. Улар Совет давлати бизга Марям Султонмуродова каби «халқ душманлари»ни тинмай кузатиб юришни ишониб топширган, уларнинг ҳар бир қадами, ҳар бир сўзи ҳақида маълумот бериб туриш бизнинг ватанпарварлик бурчимиз, деб ўйлашди. Аммо улар Марям Султонмуродова сингари асл инсонларнинг қонини ичган, асабини кемирган, эркин ҳаёт ва эркин фикрнинг, кишилар шодлик ва қувончи, бахт ва саодатининг душманлари эдилар. Агар Совет давлати шундай кишиларни урчитмаганида Марям Султонмуродова журналист, таржимон ва ёзувчи сифатида халқимиз ва маданиятимиз равнақи йўлида завқ билан, илҳом билан қайнаб ижод қилган бўларди.

У ҳеч нарсага, ҳатто ўзини камситишларига қарамай, қанчадан-қанча кишиларга меҳр узатиб, қанчадан-қанча кишилар дардига малҳам бўлиб яшади.

...Марям ая «Саодат» журналини қўлидан қўймаган ҳолда бир неча дақиқа кўзларини юмиб, хаёлга ботди. У балки шулар тўғрисида ўйлагандир. Балки, унинг меҳр-шафқатига муҳтож бўлиб турган бемордан хабар олиш кераклиги ёдига тушгандир. Балки, отаси ҳақида, Хоразмнинг яқин тарихи ҳақида ёзмоқчи бўлган асари унинг хаёллари ипини олис-олисларга тортиб кетгандир...

Тўхтанг, Марям опа ниманидир пичирламоқда. Унинг лаблари қимирлашидан билдим. У чамамда, Ойдин Ҳожиеванинг ўша, жароҳатли қалбига малҳам бўлиб қуйилган сатрларини такрорламоқда:

...Инсон шундай бир юлдуз,

Изсиз кетмас ўчса ҳам.
Ҳаётдан, муҳаббатдан
Нишон бўлиб қолар у.
Ҳеч бўлмаса, бир қалбда
Армон бўлиб қолар у...

Бу дунёдаги роҳат ва фароғат боғларида эмас, аксинча, адолатсизлик ва ноҳақлик водийсида яшаб, ўн гулидан бир гули ҳам очилмасдан хазон бўлган Марям Султонмуродова 1972 йилда абадий уйқуга кетди.

Шояд, унинг руҳи бу дунёда чеккан азоблари учун у дунёда, Аллоҳнинг даргоҳида, илоҳий ором огушида яшаётган бўлса...

(Охири. Боши ўтган сонда).

КАСБГА ЛАЁҚАТ ДАРАЖАСИ

Психологик тестлар

Профессиограмма — бу газетамиз ўқувчилари учун янги тушунча бўлиши мумкин. Уни билиш зарур. У касбга қўйиладиган талаблардан келиб чиқувчи шахсга хос билим, малака ва кўникмаларнинг уйғунлашган йиғиндисини англатади.

Дастлабки профессиограмма қуйидаги тарзда тузилади: психик функцияларнинг кўрсаткичлари санаб ўтилади, экспертлар гуруҳи ушбу касб фаолиятига нисбатан қандай функциялар зарурлигини аҳамиятлилиги даражасига боғлаб (кам, ўрта, юқори даражадаги кўрсаткичи бўйича зарур — зарур эмас деб) белгилаб боришади. Сўнг, экспертлар фикрига кўра муҳим деб топилган сифатлар танлаб олинади.

Мисол учун, локомотивлардан фойдаланиш бошқармаси долзарб муаммоларини ўрганишдан олинган натижаларга кўра ва кадрлар бўлимининг ишчилар қўнимсизлиги ҳақидаги маълумотлари асосида иккита мутахассислик бўйича дастлабки профессиограммалар ишлаб чиқиш мақсад қилиб қўйилди. Булар — локомотив машинисти ва ҳаракат составини таъмирлаш бўйича мутахассис. Эътиборлиси шуки, шу пайтгача бу касб ўринлари бўйича касб талаблари ишлаб чиқилган ва унда мутахассис нимани билиши керак, нималарни қила олиши кераклиги ҳақида ёдномалар мавжуд. Лекин бу касб эгаси инсон сифатида қандай бўлиши керак, қандай психологик ва ижтимоий хислатларга эга бўлиши керак, деган саволларга жавоб назардан четда қолиб кетарди.

Локомотив машинисти ва ҳаракат составини таъмирлаш бўйича мутахассис касблари юзасидан профессиограммалар тайёрлашда шу касблар учун зарур деб ҳисобланган тахминий 55 та шахсий хислатлар рўйхати тайёрланди. Рўйхат экспертлар гуруҳига таклиф этилди ва улардан локомотив машинисти касб эгаси ўз меҳнат фаолиятини муваффақиятли бажариши учун қандай сифатларга эга бўлиши керак, деган саволга жавоб тайёрланди.

Касбга лаёқатни аниқлашда психологик тавсифномалар — психограммалар ҳам ўз аҳамиятига эга. Персонални бошқаришга оид адабиётларда психограммага қуйидагича таъриф берилади: «**Психограмма** — профессиограмманинг асосий қисми бўлиб, унда инсон ушбу касбни муваффақиятли бажариши учун қандай зарур сифатларга эга бўлиши кераклиги аниқланади». Ушбу келтирилаётган касб психологик тавсифномалари тадқиқотимизга маслаҳатчи тарзида таклиф этилган психологлар ёрдамида тузилган. Унга кўра, айтайлик, локомотив машинисти локомотивлардан фойдаланиш цехида ишлаб, мавжуд прогрессив жараёнларни ўрганиш асосида поездларни моҳирона бошқариш, маневр ишларини бажариш, Ўзбекистон темир йўлларида техникавий фойдаланиш қоидалари ва бошқа йўриқномалар, буйруқлар, кўрсатмалар талабига кўра ҳаракат хавфсизлигини тўла таъминлай олиши шарт. Машинист фаолияти диққатни бир жойга тўплаш, узоқ вақт чалғимаслик ва бегона таъсирларга берилмаслик, бир вақтнинг ўзида бир нечта механизмларнинг меъёрда ишлаётганини кузатиш, яъни диққатнинг тақсимланишини талаб қилади. Ушбу фаолият хотиржам ва аниқ иш юритувчи шахсларга хос бўлиб, мутахассис ўз ишини етарли даражада яхши билиши ва ўзига ишончи бўлиши керак. Аниқ ва ишончли ҳаракатлар эса инсон ўз устида тинмай ишлаши ва катта тажриба асосида пайдо бўлиши мумкин. Шунинг учун, бундай касб эгаси малака оширишга хоҳиши бўлган, ўрганишга сабр-тоқатли, касбига қизиқувчан ва ўз ишига меҳр қўйган одам бўлиши керак. Машинист фаолияти бир жойда ўтириб олиб борилади, ҳаракат кам, бу эса ушбу касб эгасидан шу талабларга мос келишни тақозо қилади.

Аниқланишича, локомотив машинисти касби учун энг катта қийматга эга хислатлар гуруҳи «Меҳнатга муносабатни англатувчи хислатлар» бўлиб, унинг қиймати 4,8 га тенг. Ундан кейин, иккинчи аҳамиятли гуруҳ, яъни «Меҳнат жамоасига, ташкилотга муносабатни кўрсатувчи хислатлар» гуруҳи 4,75 қийматга эга бўлди. «Касб ва малакаларни шакллантиришга мойиллик» гуруҳига кирувчи хислатлар эса 4,5қийматида баҳоланди ва ўзининг аҳамиятли кўрсаткичга эга эканлигини сақлаб қолди. Кейинги гуруҳга кирувчи мутахассислик хислатлари «Ўзгаларга муносабатни кўрсатувчи хислатлар» деб номланиб, бу гуруҳдаги хислатлар частотаси баҳоланиши натижасида олинган қиймат 4 га тенг бўлди. Ва ниҳоят, бешинчи гуруҳ «Шахсий хислатлар» деб номланиб, унга шахснинг ўз-ўзига муносабатидан келиб чиқувчи хислатлар рўйхати киритилди. Экспертлар баҳолари натижасига кўра, охирги гуруҳга кирувчи хислатлар бу касб доирасида ўзининг унчалик аҳамиятига эга бўлмай, 3,9 қийматли кўрсаткичга эга бўлди.

Ходимнинг психологик талабларга риоя қилиши муҳимлиги масаласини кучайтирувчи омиллар ҳам мавжуд. Шулардан бири ушбу корхонанинг ички тартиби, меҳнатни ташкил этиш хусусиятидир. Масалан, таҳлил этилаётган корхона ва мутахассислик бўйича фаолият шундай хусусиятта эгаки, ташкилотда бир сменада 12 соат давомида меҳнат қилинади. Албатта, бундай муддат давомида чарчаш ҳолатининг намоён бўлиши ва унинг оқибатлари эҳтимоли ошиши мумкин. Шунинг учун мутахассисларнинг узоқ вақт давомида ишлай олиши каби психофизиологик кўрсаткичлар, чарчоқ тушиши давомида функционал ҳолатлар ўзгариши эгри чизиғи таҳлил этилиши ва касбга қўйилувчи талаблар билан уйғунлаштирилиши керак.

Ойбек СОДИҚОВ,
ДЖКА «Олий бизнес мактаби» тингловчиси.

Яширин агентнинг ҳаёти

Ҳамдам СОДИҚОВ

ЎСАРҚУЛНИНГ СИРИ

Қочишга улгурган мухторият тарафдорлари бутун ўлкага ёйилиб, Шўроларга қарши қуролли отрядлар ташкил қила бошладилар.

Муҳаммад Аминбекнинг йигитлари Қорадарё бўйида қизил аскарларнинг «Новгород» деб аталган отрядига дуч келдилар. Жанг кескин ва шиддатли бўлди.

Ўсарқул қиличбозлик жангида беш-ўн рақибини отдан қандай қулатганини ҳам сезмай қолди. Бу жангда «Новгород» отряди батамом қириб ташланди. Ҳеч ким асирга олинмади. Пулемёт ва 850 милтиқ ғолиблар ўлжаси бўлди.

Бу ғалаба Муҳамммад Аминбекка шуҳрат келтирди. У Мадаминбек номи остида машҳур бўлиб кетди. Катта-кичик тўдаларнинг бошлиқлари ҳар тарафдан унинг ҳузурига кела бошлашди. Қўқондан Кичик Эргаш ва Исломқул, Олтиариқдан Тўйчи, Аравондан Холхўжа, Асакадан Шокирхўжа ва Аҳмад полвон, Наманганда Омон полвон, Ашовадан Раҳмонқул, Марғилондан Оллоёр, Ёзёвондан Юсуф полвон каби қўрбошилар уни якдиллик билан ислом қуролли кучларининг бош қўмондони-амирлашкар деб эълон қилишди.

Мадаминбек барча қўрбошиларни бир мақсад йўлида бирлаштирмоқчи бўлди. У ислом байроғи остида мустақил Туркистон жумҳуриятини барпо этмоқда эди. Ўсарқул унга хайрихоҳ бўлса ҳам, лекин Шўро ҳукуматининг мақсади кўпроқ дилига яқин эканлигини сезар, Туркистон мухториятининг ҳалокати кўзини очган эди. Миллий бирлик эмас, синфий бирлик устун. Камбағалларга ер-сув ваъда қилган шўро ҳукуматининг шиори мухторият кўзлаган миллий бирликка қараганда жозибадор ва деҳқонлар дилига яқин эди.

Куч шўролар тарафида эканлигини жангу-жадаллар давомида у аниқ ҳис қилди. Бир куни қишлоғига отасини кўргани ўтганида устози Сафарбек билан ана шу ҳақда узоқ гаплашди.

Сафарбек оғир бетоб, тўшакда ётган бўлса ҳам, ўзини тетик тутарди.

—Ҳа, ўғлим, сен ҳақсан. Куч шўролар тарафида. Қум йиғилиб тош бўлмас, деганларидек, пароканда халқимиз ҳали бери бирлашолмайди. Эсингдами, Бухорода бир ўлимдан қолиб Андижонга борганим? Кароматли эшон қўзғолони бостирилгандан сўнг Туркияга қочиб ўтишга муяссар бўлдим. Қўлимда пул йўқ, ночор Истамбулда амал-тақал тирикчилик қилиб юрганимда бир турк менга навкарлик хизматини таклиф қилди. Рози бўлмай иложим қанча? У махфий хизмат амалдори экан. Хуллас, ёш турклар даврасида ўн йилча умрим ўтди. Улар бизнинг жадидлардек она юртлари равнақи учун курашаётган фидокор одамлар эди. Мен кўп ўқидим, ўргандим. Ниҳоят, уруш бошланган йилда мени махсус топшириқ билан Туркистонга жўнатишди. Туркиялик қондошларимизнинг Туркистонда мустақил Ислом жумҳурияти учун курашаётган жадидларга ёрдам кўрсатишга оид топшириқларини бажардим. Йўқ, ўғлим, мен жосус бўлмадим. Бу гапларни, бу сирни нега сенга айтганимнинг сабабини ўзинг биласан. Исбот учун бир мисол келтираман, ўғлим. Сен билан чарм камзулли киши ўртасидаги алоқачи отанг Ҳамроқул эканлигини қишлоқда мендан бўлак ҳеч ким билмайди. Бу сирни мен ўзим билан гўримга олиб кетаман...

Ўсарқул ҳайрат ва даҳшат ила Сафарбекнинг гапларини тинглар эди. Рус разведкасини неча йиллардан бери лақиллатиб келган устозига тан берди.

— Сен ўша чарм камзулли кишига ишонаверма. Худди мендек иш тут.

Эртасига Сафарбекнинг жони узилди. Ўсарқул унинг жасадини тупроққа узатди. Устози нега оила қурмаганига у эндигина тушунди.

Ўсарқул Ғўрбува қишлоғида бўлган машҳур қўрбошилар кенгашида устозининг дўсти Убайдулла Асадуллахўжани учратганда қарзини узади...

— Соғ-саломат кўришганимизга шукур,— деди Убайдулла уни қучоқлаб.— Минг афсуски, Сафарбек бу кунларга етишолмади.

Ўсарқул унинг кўзларига қалқиган ёшни кўрди. Қўрбошилар қизиқиш билан уларга қараб қолишди. Мадаминбек қўлини Ўсарқулнинг елкасига қўйди.

— Биласизми, бек, бу йигит қиёматли иним Ўсарқул,— деди Убайдулла кўз ёшларини артиб.— Туркистоннинг келажаги.

— Ўсарқул эмас, Ўсарбек,— кулди Мадаминбек.— Понсоднинг жасоратини ўз кўзим билан кўрганман. У қул эмас, балки бугундан эътиборан бек! Ислом лашкари сиздек беклари билан ҳар қанча фахрланса арзийди, Ўсарбек.

— Шундоқ фидойилар атрофингизда бўлса, сира чакки бўлмайди, бек,— деди ғурур билан Убайдулла.

Ғўрбува қишлоғи оқсоқолининг ҳовлисида тузалган қуюқ дастурхон устида суҳбат бошланди. Бўлғуси ҳаракатлар дастури белгилангач, Мадаминбекнинг ҳарбий маслаҳатчиси полковник Корнилов сўз олди.

— Жаноблар!—деди у тантанавор оҳангда.— Мен сизларга ажиб бир хушхабар айтмоқчиман. Россиянинг олий ҳукмдори адмирал Колчак зоти олийлари Ислом лашкари амирул умароси Мадаминбек жаноби олийларига полковник унвонини бердилар. Рухсатингиз билан ул буюк зот юборган ёрлиқ ва олтин погонларни топширай.

Мадаминбек Корнилов тухфаларини қабул қиларкан, яқин сафдошлари орасида турган Кўршерматнинг кўзларида чақнаган ҳасад ўтини кўрди.

— Адмирал жаноби олийлари марҳаматидан бағоят сарафрозман, жаноб полковник. Лекин мен Ислом лашкари қўмондони сифатида ана шу олтин погонларни жасур лашкарбошим Шермат ғозига топширсам.

Шермат ғози икки букилиб таъзим қилганча Мадаминбекнинг этакларини ўпди.

— Табриклайман сизни, полковник Шермат ғози!

— Қулингизман, бек!

Кўршермат ялтоқланиб Мадаминбекка яна таъзим бажо келтирди.

— Аҳли жамоа!

Барча давра тўрида ўтирган европача кийинган, хушбичим, ўрта ёшлардаги кишига диққат қаратди.

— Мен сизларга бир гап айтмоқчиман,— у ўрнидан туриб барчага диққат билан кўз югуртирди.— Буюк Британия фуқаросиман. Каминанинг ўзбек тилида равон гапиришига ажабланманг. Мен соҳибқирон Амир Темур, жаннатмакон Бобур асарларини ўқиб, Шарққа меҳр қўйган савдогарман. Шундай буюк жаҳонгиру алломаларни етиштирган Турон элига ҳурматим бағоят баланд. Биз, инглизлар, Ҳиндистонда Бобур Мирзо авлодларини отиб ташлаб мудҳиш хатога йўл қўйганимизни тушуняпмиз. Аслини олганда, ҳақиқатни айтганда биз, инглизлар Андижон юртидан чиққан Бобур Мирзо ва унинг авлодлари Ҳумоюн ва буюк Акбар, Жаҳонгиршоҳдек муҳташам бинолар бунёд эта олмадик. Мен оддий савдогарман. Шу нуқтаи назардан туриб сизларга очиқ фикримни баён этмоқчиман.

Эй, Туркистоннинг мулкдор аҳли! Тушунинг. Рус банкирлари ва саноатчилари худди айиқнинг ўзи. Улар ҳеч қачон чинакам савдогар бўлган эмас. Улар бозор нималигини билишмайди. Ленин большавойларини савдо қилишга чақирган. Бу беҳуда эмас, жаноблар! Аммо большавойлар бунинг мағзини чақишга қодир эмас! Улар савдо-сотиқ нималигини билмайди. Узр, жаноблар! Гапни чўзиб юбордим, Буюк Британия савдо-сотиқ борасидаги ўз манфаатларини кўзлаб Туркистонда мустақил, рус большавойлари иштирокисиз мустақил давлат тузилишидан манфаатдор ва бу ишга ўз олтинини ва қурол-яроғларини зинҳор аямагай!

Ўсарбек Ғўрбувадаги мажлисдан сўнг кўп воқеаларни кўрди. Яна кўп жумбоқларга дуч келди. Содир бўлаётган воқеаларнинг барчаси ҳам унга тушунарли эмас эди. Ислом лашкарларининг фаолияти ва Қизил Армия ишлари ҳам барчаси у ўйлагандек оддий эмас эди. Миллий озодлик ҳаракатини байроқ қилган навкарлар мусулмонларни ҳам таламоқда. Қизиллар эса босмачи деб бутун-бутун қишлоқларга ўт қўйишади. Ким ҳақ? Қуруқ қатори ҳўл ҳам ёнмоқда. Шунда беихтиёр Сафарбекнинг васиятомуз ўгитларни эсларди.

ТУЗОҚ

Ўсарқул терговчининг навбатдаги саволини ҳам осойишта тинглади.

—Қозоқбойнинг ўнг қўли сифатида қилинган жиноятларга иқрормисан?

Ўсарқул индамай, Андижон турмасидан қочиб, қай тариқа Мадаминбекнинг собиқ қўрбошиси Қозоқбой ҳузурига келганини эслади.

—Ўсарбек! Қадамингизга ҳасанот. Боплаб қочганингизни билдик. Ўринбосарим сифатида ишга киришаверинг.

Қозоқбой шундай дея олдида қўл қовуштириб турган йигитни кўрсатди.

—Қизиллардан элчи бу. Ўзингиз гаплашаверинг. Бир хумордан чиқинг.

Қозоқбой шундай дея меҳмонхонасига кириб кетди.

Ўсарбек қаршисидаги кишига диққат билан разм солди. Икки юзи қип-қизил. Тўқ яшагани шундоқ кўриниб турибди.

—Мен қизил комиссар сифатида элчи бўлиб келдим, понсод жаноблари. Кунларингиз битган. Яхшиси бизларга таслим бўлинг. Гап шундай...

Ўсарбек сукут сақлаб унинг сўзларини тинглади. Кейин орқасидан юришни имо қилиб, ташқарига чиқди.

Гулхан атрофида ўтирган қуролли навкарлар ҳурмат билан ўрниларидан туришди.

—Қани, комиссар, йигитларимизга бир ваъз айтчи. Ҳа, айтганча, отинг нима?

—Расулжон, понсод жаноблари.

—Қани, айт-чи, Расулжон, сен бизларга қандай ҳаёт ваъда қиласан? Агар Фрунзега таслим бўлсак...

Расулжон ютиниб, атрофга боқди. Навкарлар унга қизиқишиб қарашди.

—Ҳамма тенг яшайди. Бола-чақа, қозон-товоқ ўртада бўлади.

—Во ажаб!

—Во дариғ!

Расулжон жўшиб давом этди.

(Давоми бор)

(Давоми. Боши ўтган сонларда).

МАФКУРАВИЙ ҚОЛИПЛАРДАН ВОЗ КЕЧИБ

ХХ асрнинг 90-йилларида Фитрат драмалари ва қатор романлар поэтикасига бағишланган тадқиқотлар юзага келди, адабиётшуносларнинг янги авлоди ҳам шаклланди. Ҳ.Болтабоев, Б.Каримов, Д.Қуронов, А.Улуғов каби тадқиқотчиларнинг фаолияти диққатга сазовор.

Д.Қуроновнинг «Чўлпон насри поэтикаси» (Тошкент, «Шарқ», 2004. Масъул муҳаррирлар: профессор О.Шарафиддинов ва профессор У.Норматов) монографияси кейинги даврнинг энг салмоқли тадқиқотларидан бири сифатида эътироф этилмоқда. Бу тадқиқот Чўлпон насрининг назарий-структурал таҳлилига бағишланган. Монографияда адиб насрида ҳаётни бадиий тасвирлаш тамойиллари, ҳикояларининг жанр хусусиятлари, «Кеча» романининг ўзига хос жиҳатлари, муҳит ва характер, психологик таҳлилнинг драматургик усуллари, романда эпик, драматик ва лирик унсурлар муносабати, сюжет қурилиши ва композицион бутунлик каби масалалар синчиклаб ўрганилган.

Тадқиқотчи XX аср бошида майдонга келган жадидчилик адабиётининг эстетик тамойилларини аниқлайди ва Чўлпон ижодини мана шу эстетик тамойиллар нуқтаи назаридан таҳлил этади. Д.Қуронов Чўлпоннинг илк ҳикояларига муносабат билдирар экан, улардаги персонажлар «ўзларининг характер мантиқидан келиб чиқиб эмас, ёзувчи кўрсатмаси билан ҳаракат» қилишини қайд этади. Чунки жадидчилик ҳаракатининг фаолларидан бири бўлган Чўлпон қаҳрамонлари характерини «уларнинг жадидчилик ғояларига қай даражада мувофиқлигидан келиб чиқиб белгилайди». Бу эса ҳикояларнинг бадиийлигига путур етказади. Аммо олимнинг уқтиришича, бу камчилик Чўлпоннинг маҳорати етишмаслигидан эмас, балки давр тақозо этган, ижодкор ўзи истаган «ғоявий-маърифий дидактиканинг олдинги ўринга чиққани билан ҳам изоҳланиши лозим». Шу боис илк насрий асарларида «жадидчилик ғояларини оммага сингдириш ғояларини кўзлаган» Чўлпон тасвирлаш эмас, атайлаб тавсифлаш йўлидан боради.

Демак, Чўлпон ҳикоясидаги бадиий хусусиятлар бошловчи адибнинг тажрибасизлиги ёки маҳорати етишмаслигидан эмас, балки энг асосийси, миллатни уйғотиш, жадидчилик ғояларини тарғиб қилиш истагидан келиб чиқади. Ваҳоланки, шу пайтгача Чўлпон ижоди бўйича тадқиқот олиб бораётган адабиётшунослик бундай ҳолни тилга олмаган эди.

Шунингдек, Чўлпоннинг «миллатнинг равнақи йўлида хизмат қиладиган» адабиёт яратиш истаги адиб ижодида ўзига хос маёқ вазифасини бажарганлигини қайд этар экан, Д.Қуронов адабиётнинг ижтимоийлашуви ҳодисасини фақатгина шўро адабиёти билан боғлаш тўғри эмаслиги, бунинг яна бир сабаби тарихий зарурият билан изоҳланишига эътибор қаратади.

«Чўлпоннинг кичик насрий асарлари жанр хусусиятларини ўрганиш жараёнида муаллиф шу пайтгача алоҳида жанрлар сифатида тадқиқ этиб келинган ҳикоя, новелла ҳамда фельетон атамаларига аниқлик киритади. Жумладан, адабиётшуносликда «Қурбони жаҳолат», «Доктор Муҳаммадёр» ҳикояларининг жанр хусусиятлари юзасидан билдирилган турли қарашларга якун ясаб, «Чўлпон асарлари жанрини белгилашда унинг ташқи шаклий белгиларидан эмас, ички табиатидан келиб чиқиш» зарурлигини таъкидлайди. Бунинг учун Европа адабиётшунослигидан асосли мисоллар келтиради. Мунақид Чўлпоннинг кичик насрий асарлари «ҳикоя, насрий шеър ва достон, этюд, очерк ва сафарнома каби жанрлардан ташкил топган» деган хулосага келар экан, адиб асарларининг жанр хусусиятини белгилаш тамойилини «20-йиллар адабий-назарий тафаккуридаги жиддий бурилиш» натижаси сифатида баҳолайди. Д.Қуронов Чўлпон ҳикояларини композицион жиҳатдан таҳлил қилар экан, воқеанинг тасвирланиши, ҳикоя қилиниши ва юқоридагиларнинг аралаш ҳолда қўлланилиши, яъни синтетиклиги жиҳатидан уч гуруҳга ажратиб тасниф қилади. Айниқса, Чўлпон ҳикоялари драматик ва новеллистик хусусиятлар йиғиндисидан иборат эканлиги ҳақидаги фикрлар диққатга сазовор бўлиб, «Нонушта» ҳикоясининг адабиётшунослигимизда илк бор «пьеса-ҳикоя» (Р.Уэллек, О.Уоррен) дея баҳоланиши ўзини оқлайди.

«Чўлпон кичик насрий асарларида тагмаъно қатлами» фаслида олим, аввало, ҳар бир ҳикояда айтилмоқчи бўлган асосий ГАПни аниқлаб олади. Кейин шу гапни тўлдирадиган , бойитадиган матн парчалари, иборалари аниқлайди. Д.Қуронов «коммуникация воситаси» бўлган асарнинг макро ва микроструктурасидаги барча унсурларни жуда яхши билади, уларнинг қаерда ва қандай функция бажаришини аниқлайди. Сўз ёки гапнинг тил-шунослик-даги вазифасидан келиб чиқиб, адабиётшунослик-даги ўрнини белгилайди.

Герменевтикада систем бутунлик деганда бутунни қисм, қисмни бутун орқали англаш тушунилади. Бу эса герменевтика — тушуниш назариясининг асосий тамойилларидан бири ҳисобланади. Умуман, муаллиф Чўлпоннинг сафар таассуротлари натижасида пайдо бўлган шеърларини шу нуқтаи назардан таҳлил қилади ва зоҳирий ҳамда ботиний маъно

Нафосат дунёси

қатламларининг, яъни символистик унсурларнинг фақат контекстдагина англаниши мумкинлигини қайд этади.

Муаллиф «Кеча» романининг поэтик хусусиятлари»га бағишланган бобда эпик турнинг ўзига хос тенденцияларини белгилаб, шеър, очерк, мақола бугуннинг гапи, роман кечаги куннинг таҳлили бўлиши керак, дея эътироф этади ва роман жанрининг бош фазилатини белгилайди. Маълумки, роман ижодкорнинг ички эҳтиёжи маҳсулидир. Қачонки ижодкор ўз давринининг сиёсатидан, ўз тасаввуридаги идеалдан қониқмаса ёки рози бўлса, ана шу туйғуларини акс эттириш учун романга мурожаат қилади. Масалан, «Кеча ва кундуз» Чўлпоннинг «жамиятнинг муайян босқичдаги ҳолатидан «қониқмаслик» ёки унга нисбатан «исён» натижаси ўлароқ яратилган». Бу ижодий жараённинг ижтимоий илдизидир. Демак, ҳар қандай асар (у ҳикоями, қиссами, романми ёки шеърми — барибир) адибнинг ўқувчига бирор ГАП айтиш истаги туфайли пайдо бўлади.

Тадқиқотчи Чўлпоннинг ўзи тасвирлаётган ижтимоий ҳодисаларнинг туб илдизини чуқур англаб етган мутафаккир адиб эканлигини оча олган. Бу эса Чўлпоннинг романда «ҳаётни бадиий тадқиқ этиш (воқеликни инсон руҳияти орқали идрок этишга интилиш) ва бадиий воқеликни шакллантириш (драматик унсурлар салмоқдорлиги) принциплари»ни қўллаш билан жаҳон романчилиги анъаналарига яқинлашганлиги, ўзбек романчилигида новаторлик кўрсатганлигини тасдиқлайди.

Муаллиф «Кеча»ни ўзбек насридаги илк ижтимоий-психологик роман сифатида баҳолар экан, ушбу романнинг пайдо бўлиши ҳамда Мирёқубнинг «шахс сифатида шаклланиши»ни рус адабиёти, жумладан, Л.Толстой асарлари ҳамда З.Фрейд таълимоти таъсири билан изоҳлайди.

Муаллиф «Кеча» структурасида эпик, драматик ва лирик унсурлар муносабати» хусусида фикр юритар экан, асарнинг макроструктурасини бўлак-бўлакларга ажратиб, ҳар бирининг асар организмидаги ўрни, вазифаси ниманадан иборат эканлигини тушунтириб беради. Бадиий нутқ поэтикасининг янги қирралари очилади.

«Кеча»нинг композицион бутунлиги масаласига доир мулоҳазалар билдирилган сўнгги бобда Д.Қуронов Чўлпон асарларини, айниқса, романини жаҳон адабиёти-шунослигининг энг сўнгги ютуқларидан яхши хабардор киши сифатида тадқиқ этади.

Олим романни «Зеби микросистемаси», «Мирёқуб микросистемаси»га бўлиб таҳлил этадики, бу ўқувчига асарни янада мукаммалроқ тушуниб олишга ёрдамлашади.

Шу билан бирга ишнинг маъқул жиҳатларидан бири шундаки, муаллиф Чўлпонининг Европа адабиётидаги энг яхши фазилатларни ўрганишини бизда одат тусига кириб қолган бирон ёзувчининг нусхакашига (А.Қаҳҳор ўзбекларнинг Чехови сингари — ***изоҳ бизники***) айлантириб қўйиш йўлидан бормайди. Чўлпон Ғарб адабиётининг тажрибаси ва фазилатларини ўзбек миллий материалида синаб кўриш учун уларга онгли равишда ижодий ёндашганлигини алоҳида таъкидлайди.

Хуллас, Чўлпон насрининг поэтик хусусиятларига бағишланган мазкур монография кейинги давр адабиётшунослигида Чўлпон ижоди ва маҳоратининг қирраларини кашф этган, адабиётшунослигимизда бадиий асарни алоҳида система сифатида, яъни «хусусий поэтика» нуқтаи назаридан ўрганишни тадбиқ этганлиги билан аҳамиятлидир.

Йўлдош СОЛИЖОНОВ,
Филология фанлари доктори,
Зокир РАҲИМОВ,
Филология фанлари номзоди.

Далаларда қизғин меҳнат нафаси,
Қувноқ ялла тутар пахтазорларни.

Бор бўлсин юраги пахтадек юмшоқ,
Ўзбекнинг оққўнгил пахтакорлари!

Миллий спорт тарихидан

ВАТАН ВА ДЎСТ ЁДИ ЎЧМАС

Шукроналар бўлсинки, оталаримиз орзулаб етолмаган замонда яшаш бизга насиб қилди. Улар шундай дориломон кунларни кўрмай кетишди.

Собиржон Мамадалиев эл ардоғидаги одамлардан бири эди. У 1912 йилда Марғилон шаҳрининг «Ширмонпазлик» маҳалласида таваллуд топган. Иш фаолиятини 1928 йилда «Ипак ишлаб чиқариш» корхонасида чилангарликдан бошлаган эди. Бу инсонни кўрган-билганлар ҳамиша яхши гаплар билан эслайдилар. II жаҳон уруши қатнашчиси Мамаюнус ака Фозилов дўсти С.Мамадалиевнинг шундай хотирлайдилар:

— Собиржон ўз замонасида илғор, фидойи, янгиликка интилувчанлиги билан бошқалардан ажралиб турарди. Спортга ҳам жуда қизиқарди. Шунинг учун ишдан бўш пайтларида маҳаллий миллат вакилларини спортнинг барча турларига жалб қилиб, футбол, енгил атлетикага ўргатган. Сидиқжон Исоқов ва Қумрихон Содиқовалар спортнинг енгил атлетика тури билан шуғулланишган. Улар ўша вақтда Россияда ўтказилган спорт мусобақаларида яхши ўринларни эгаллаб, Москва физкультура парадида қатнашиб, Кремль зиёфатида бўлганлар.

Собиржон Ўзбекистонда 1936 йили илк бор тузилган «Қизил атиргул» («Красная роза») футбол жамоасига асос солганлардан бири. Бу жамоага ўша даврда Мусо Хўжаев мураббийлик қиларди-лар. Собиржон ака билан шу командада бир маҳаллада катта бўлган ўртоқлар Абдуллажон, Мадаминжон, Исоқжон, Маҳмуджон, Ҳоживой ака ва камина биргаликда 1941 йилгача шаҳар бўйича тўп сурдик. Биз катта муваффақиятларга эришдик. Кейинчалик Собиржон ака ўйинғоҳ директори бўлиб ишладилар. Ҳарбий хизматга чақирилгунга қадар ўзбек миллий футболининг ривожига муносиб ҳисса қўшдилар.

1941 йили II жаҳон уруши бошлангач, ҳарбий хизматга чақирилган Собиржон командирлар тайёрлаш курсини тугаллади. У 1942 йил «Ўзбек дивизияси»ни 8 ой мобайнида «Қалъача» ва «Саткак» даштларида ҳарбий тайёргарликдан ўтказиш ишида ҳам фаоллик қилди. 17-28 август кунлари урушга отландик. Тиш-тирноғи билан қуролланган «СС» дивизиясига қарши жанглар осон кечмади. Сталинград остонасида бўлган жанг урушда ҳал қилувчи рол ўйнади. Паулюс армияси тор-мор қилинди. Ушанда Собиржон ака разведка командири эдилар. Душман осмондан тинмай бомбарди-мон қиларди. Немисларнинг тиканли симларини кесиб йўл очишда Собиржон икки қўлидан, мен эса бошимдан оғир яраландим. У киши-нинг жароҳатлари оғир бўлганидан саккиз ойдан кейин юртимизга қайтариб юборилди.

Собиржон бизни Она Ватанга ҳақиқий фидойи бўлишга, юртни севишга ўргатардилар.

—Мен,—дейди Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Искандар Қаландаров.—Марғилон шаҳрига 1955 йили гастролга келиб, Собиржон ака билан ҳамсуҳбат бўлгач, 1958 йил Марғилон шаҳрига Хоразмдан кўчиб келиб яшамоқдаман. Собиржон ака Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Холмат Қурбонов, Юсуфжон қизиқ, Охунжон қизиқ ва Фарғона драма театри санъаткорлари билан тез-тез учрашиб суҳбатларини олиб турарди. У киши меҳр-мурувватли, эҳсонли, ҳалол одам эдилар.

Ўтмишимизни, тарихимизни, оталарнинг жасоратларини эслаб туриш, хотираларини эъзозлаш авлодлар учун ҳам қарз, ҳам фарздир. Тинчлигимиз, фарзандларимиз келажаги учун жон фидо қилганларга ҳар қанча таъзим қилсак оз.

Иброҳимжон Собиржон ўғли.

Сиз мен бўлиб...

Ота, десам дилимда гўё чироқ порлайди,
Сизни ўлган дейишга сира тилим бормайди,
Ота руҳин шод этган фарзанд камлик кўрмайди,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Марғилонни кезганда қўлларимдан тутгансиз,
Гоҳо кечикиб қолсам, дардни ичга ютгансиз,
Меҳр боғлаб ҳар доим йўл бошида куттансиз,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Сиз футболни шарафлаб тўп сургансиз майдонда,
Яна, санъат аҳлини қўллагансиз ҳар онда,
Гарчи сизни соғиниб дилим ёнар армонда,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Фашист қирғин солганда қон кечдингиз урушда,
Алпомишдек бўлдингиз зафар сари юришда,
Марду майдон эдингиз сўзда собит туришда,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Томиримда гупирган қоним сизнинг қонингиз,
Ҳаётимда акс эттан сизнинг тирик онингиз,
Тилимизда дуодек такрорланар номингиз,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Ҳаётимнинг гулшанин боғибони ўзингиз,
Кўзларимга нурини қолдирибди кўзингиз,
Давраларда эсланар сизнинг ҳар бир сўзингиз,
Сиз мен бўлиб яшайсиз, то тирикман, отажон!

Абдулҳай НИГОРИЙ

Маҳфуза ШОКИРОВА,
Маданият коллежи талабаси.

ЎКИНЧ

Сенсиз сенсизликка аста ўрганиб,
Ёлғизлик қасрининг бўлдим бекаси.
Хаёллар биргина овунчим эди,
Хотирлар юракнинг танҳо эгаси.

Ҳа, ўша хотирлар... эски хотирлар...
Бир куни юракка қилди хиёнат.
Жонимни симириб қийнайди сабр,
Бардошнинг тоқати қолар омонат.

Ўтган баҳоримни қўмсаб йиғлайман,
Унда яшар сенинг қаро кўзларинг.
Оташ ҳисларингу кетар чоғимда
Менга айтолмаган сўнгги сўзларинг.

Ўзинг айт, сен қачон дардларинг сўйлаб,
Мени ғамларингга шерик этгансан?!
Кўнглингга ўрнашган жимлик қаърига
Нега ишқимизни кўмиб кетгансан?

Сочимни ўйнаган дайди шамоллар
Наҳот қўзғатмаса рашкингни сени!
Юзимни тунларда нурла силаган
Ойдан ҳам қизғонгинг келмаса мени.

Ёки улгурмадинг ушлашга қўлим,
«Севаман...» деб ҳатто айтмадинг такрор.
Фақат гул тутардинг бир сўз демасдан,
Шунда ҳам севгимиз эди бетакрор.

Меъёридан ошиб кетса...

Компьютернинг нафақат фойдаси, балки зарари ҳам бор. Монитор олдида узоқ ўтириш кўзга, руҳиятга, умуман бутун организмга салбий таъсир кўрсатади.

Бир неча соатлаб компьютер ўйинлари билан машғул бўлганлар орасида ўлим ҳолатлари ҳам қайд этилган. Афсуски, одамлар бундан ҳамон тегишли хулоса чиқаришмаяпти. Шифокорлар киши худди ичкиликбозлик, гиёҳвандлик сингари компьютер ўйинларига домига ҳам тушиб қолиши мумкинлиги ҳақида бонг уришмоқда.

Жанубий Корея фуқароси 28 ёшли Линининг тақдири бунга ёрқин мисол бўла олади. У 50 соат тўхтовсиз компьютерда ўйнагач, юраги дош беролмай уришдан тўхтади. Фожиа Тэгу шаҳридаги интернет-кафеда юз берди. Ли уч кун давомида

экрандан нигоҳини узмади, ҳисоби. Фақат ҳожатхонага чиққани ва икки-уч марта номига мизғигани бундан мустасно.

Онаси шўрлик ўғли уйга келавермагач хавотирга тушиб, танишларига мурожаат қилган. Улар Лини интернет-кафедан топишган. У: «Ўйинни тугатиб уйга бораман» деган. Аммо насиб этмаган экан. Чунки, орадан бир неча дақиқа ўтиб вафот этган. Шифокорлар юрак бундай зўриқишга дош бера олмаганини қайд этишган. Ли азбаройи компьютер ўйинларига берилиб кетгани учун ишдан ҳам бўшаган экан. Унинг собиқ ҳамкасблари буни тасдиқлашди.

Бундан бир ярим ой бурун Россиянинг Екатеринбург шаҳрида ҳам юқоридагига ўхшаш воқеа юз берган эди. Ўшанда 12 ёшли ўсмир «бор-йўғи»12 соат компьютер ўйнагач, инсультга чалиниб вафот этганди.

Гавҳар ДИЛМУРОДОВА тайёрлади.

ХЎШ, УНИНГ НИМАСИГА ҲАҚ БЕРИШАДИ?

Бузургмеҳрнинг хотини эрига берган бир саволига у жавоб қайтаролмаган. Шунда хотини айтибди:

—Шоҳнинг маслаҳатчиси экансиз, катта маош олиб турасизу берган шу саволимга ҳам жавоб қайтаролмасангиз-а!

Эр эътироз билдириб айтибди:

—Маошни билмаганларим учун эмас, балки билганларим учун олиб тураман. Башарти билмаганларим учун ҳам менга ҳақ берганларида эди, шоҳнинг бутун хазинаси ҳам етмаган бўларди. Чунки менинг билмаганларим билганларимдан беҳад кўпдир.

ЭҲТИРОСЛАР ҲАҚИДА

Бир донишманд айтган экан:

—Ер юзидаги эҳтиросларни денгиз сувига ўхшатиш мумкин. Уни қанча кўп ичсангиз, шунча кўп чанқайсиз.

КИМГА БИЛИМНИНГ НАФИ ЙЎҚ

Бир донишманд айтган экан:

—Билим ақлли одамнинг ақлига ақл қўшса-да, лекин нодонга зиён етказади. Айни шунга ўхшаш қуёш соғлом кўзларнинг кўришига ёрдам беради-ю, аммо оғриқ кўзларга жафо келтиради.

Абул ФАРАЖ

ДУШМАННИНГ СЎЗИГА ИШОНМА

Яна бир донишманд айтган экан:

—Душманинг сенга ҳатто кўнгилли гап қилиб турганида ҳам унга ишонма. Шу ҳол ёдингда бўлсинки, ўт ёқиб қайнатилган сув кўпинча тошиб тушиб ўтнинг ўзини ўчиради қўяди.

ТЎРТ ХИЛ СИФАТ

Бир донишманд айтибди:

—Ичкилик ичган кишининг ҳар бири тўрт хил сифатга эга бўлади. Даставвал, одам товусга ўхшаб кетади-у гердайиб, товланади ва ўзини улуғвор тутади. Сўнгра у ҳамма билан маймун янглиғ ўйнаша бошлайди ва ҳазилҳузул гаплар қилади. Шундан сўнг у шерга ўхшаб кетиб, ўзининг куч-қувватидан ортиқ даражада ғурурланади. Лекин пировардида у тўнғизга айланиб, унингдек балчиққа беланиб ётади.

ЭНГ ЁМОН МАМЛАКАТ

Бир ҳинд донишмандидан сўрашибди:

—Қайси мамлакатни бошқа ҳаммасидан ёмон-роқ дейиш мумкин?

—На маъмурчилиги, на осойишталиги бор мамлакатни, —деб жавоб қилибди у.

Шарафиддин КЎНЧИ таржимаси

СИҲАТ ТИЛАСАНГИЗ..

Инсон организми учун озиқ-овқат маҳсулотлари таркибидаги витаминлар ниҳоятда зарурдир. Агар уларнинг бирортаси етишмаса, танангизда турли хил хасталиклар келиб чиқишига имкон яралади. Ҳар эҳтимолга қарши мана буларни билиб қўйган яхши.

А витамини инсон организмида камайиб кетса, кишининг кўриш қобилияти пасаяди, шабкўрлик ҳам шундан келиб чиқади. Сочларнинг таги қуриб кетади, танангиз шўралайди, тирноқлар юмшаб қолади. Бу витамин кўпроқ сабзи, помидор, кўк нўхат, қовун, апельсин ҳамда сут маҳсулотларида бўлади.

В1 витамини ва унинг гуруҳи камайиб кетса, паришонхотирлик рўй беради, хотира пасаяди, асаблар тез шамоллайдиган бўлиб қолади, иштаҳа бўғилади. Бу дармондори гўжа ош, сули, арпа нон, қўй гўшти ва яна бошқа бир қатор маҳсулотларда бўлади.

В2 витамини камайиб кетса, кўз ёшланаверади, камқонлик келиб чиқади, дармонсизлик, лаблар-нинг бичиладиган бўлиб қолиши, лаб устида ажинлар пайдо бўлиши кузатилади. У тухум, қўй гўшти, хамиртуруш ва пишлоқда кўп бўлади.

В6 витамини камайиб кетиши натижасида одам-нинг тоб тез урадиган бўлиб қолади, сочлар ҳам тўкила бошлайди. Бу витамин сут маҳсулотларида кўпроқ учрайди.

К витамини етишмаслиги оқибатида инсон ичак, жигар ва буйрак хасталикларига кўпроқ чалинади, қон яхши ивимайди. Бу витамин пиёз, карам, қовоқ, кўк нўхат, ловия, кўкатлар, жигар ва туҳумда мавжуд.

Н витамини етишмаса, организмда ёғ безларининг фаолияти бузилади. Бундай ҳолда сочлар тез оқаради ва тўкилади. Бу дармондори бўлка нон, гуручли овқатлар, жўхори гўжа ва жигарда кўп миқдорда учрайди.

Организмда барча витаминларнинг ўз меъёрида бўлишини таъминлаш учун йилнинг турли фаслларида етарли миқдорда табиат инъоми бўлган неъматларни истеъмол қилиб туриш кераклигини унутманг!

ЖОНСЎЗ тайёрлади.

БИЛАСИЗМИ?

Япон халқининг афсоналарига кўра, Намадзу деб номланган катта балиқ зилзила офатини келтириб чиқарар экан. Унинг жуда узун мўйловлари бўлиб, денгиз қирғоғига яқин жойда яшайди. Намадзу мўйловлари билан денгиз остиқоларини ҳаракатга келтириши натижасида, қуруқликда зилзила рўй берар экан.

***

Ливия ҳукумати томонидан эълон қилинган «мотам кун»ларида телевидение оқ-қора режимида ишлар экан. Умуман, ушбу давлатда шу куни рангли бўлган барча нарсалар бекор қилинади.

Ислом ТИЛЛАБОЕВ тайёрлади.

Milliy tiklanish
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ | Бош директор: Дилмурод ҚИРҒИЗБОЕВ

Таҳрир ҳайъати:
Қаландар АБДУРАҲМОНОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Раъно ЗАРИПОВА, Хайринисо МИРЗАЖОНОВА, Шарифа САЛИМОВА, Абдунаби СИДДИҚОВ, Жаннат ТОШМАТОВА, Олим ЎСАРОВ, Мунира ҚОРИЕВА

Газета 014-рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма: Г — 827. Ҳажми 2 босма табоқ. Адади 1502 Сотувда эркин нархда

Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Саҳифаловчи: Раъно ИСМАИЛОВА

Босишга топшириш вақти 20.00 Нашр кўрсаткичи — 158

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32 уй

Телефонлар: қабулхона — 133-67-51, 136-56-29, бўлим — 136-58-80, реклама ва эълонлар бўлими — 136-58-73

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй

Босишга топширилди 20.00